

Проект
вноситься народними депутатами України
Стефанчуком Р.О. та іншими

ЗАКОН УКРАЇНИ
«Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку із оновленням
(рекодифікацією) положень книги першої»

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:

I. Внести до Цивільного кодексу України (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 40-44, ст. 356) такі зміни:

1) Доповнити преамбулою такого змісту:

Усвідомлюючи понад тисячолітню історію державотворення та розвитку української правової культури,

підтверджуючи, що найвищою метою приватного (цивільного) права є служіння вільному розвитку особистості, забезпечення поваги до людської гідності, автономії волі та неприпустимості втручання у приватне життя як його фундаментальних цінностей,

визнаючи, що особисті права закладають підвалини приватного (цивільного) права, а їх прояви є еманациєю гідності та автономії людини,

встановлюючи непорушність права приватної власності як основи економічної свободи та особистої незалежності, а також утверджуючи свободу договору і свободу підприємництва,

визначаючи роль цього Кодексу у сприянні інтеграції України до Європейського Союзу, відрядянщенні (дереадянзації) національного законодавства та адаптації приватного (цивільного) права до викликів майбутнього,

Верховна Рада України оновлює цей Кодекс відповідно до загальних принципів права, Конституції України, міжнародних договорів України у сфері прав людини та для забезпечення їх розвитку встановлює засади і правила, що визначають права та обов'язки суб'єктів приватних (цивільних) відносин.

Система встановлених цим Кодексом засад і правил становить основу приватного (цивільного) права, що застосовується в Україні.

2) Книгу першу викласти в такій редакції:

«КНИГА ПЕРША. ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА.

Розділ I. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Глава 1. ДЖЕРЕЛА ТА ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Стаття 1. Сфера дії Цивільного кодексу України та інших джерел приватного права

1. Цивільний кодекс України та інші джерела приватного права застосовуються до приватних відносин.

2. Відносини є приватними, якщо їх публічний характер не визначений законом або не впливає з їх змісту.

3. До майнових відносин публічно-правового характеру цей Кодекс та інші джерела приватного права не застосовуються, якщо інше не визначено законом.

Стаття 2. Суб'єкти приватних відносин

1. Суб'єктами приватних відносин є фізичні особи та юридичні особи (далі разом – особи).

2. Суб'єктами приватних відносин є: держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.

Стаття 3. Загальні засади приватного права

1. Приватні відносини ґрунтуються на загальних засадах приватного права.

2. Загальними засадами приватного права є:

1) юридична рівність та недискримінація суб'єктів приватних відносин;

- 2) приватна автономія;
- 3) диспозитивність;
- 4) неприпустимість свавільного втручання у сферу приватного та сімейного життя людини;
- 5) заборона протиправного позбавлення права власності;
- 6) свобода договору або іншого правочину;
- 7) свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом;
- 8) недопущення отримання переваг із своєї протиправної та/або недобросовісної поведінки, заборона зловживання правом;
- 9) судовий захист цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу;
- 10) справедливість, добросовісність, розумність.

3. Перелік загальних засад, визначений частиною другою цієї статті, не є вичерпним.

Стаття 4. Акти цивільного законодавства України

1. Основу цивільного законодавства України становить Конституція України.
2. Основним актом цивільного законодавства України є Цивільний кодекс України.

Актом цивільного законодавства є також інший закон України, який приймається відповідно до Конституції України та цього Кодексу (далі – закон) і містить норми права, що регулюють та/або охороняють приватні відносини.

3. До приватних відносин можуть застосовуватися інші нормативно-правові акти у випадках, визначених Конституцією України, цим Кодексом та/або іншим законом.

4. Колізії між нормами права, що виникають в актах цивільного законодавства, усуваються з урахуванням вимог Закону України “Про правотворчу діяльність”.

Стаття 5. Дія актів цивільного законодавства

1. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом суб'єктів визначається Законом України “Про правотворчу діяльність”.

Стаття 6. Договір як джерело приватного права

1. Приватні відносини можуть регулюватися договором.

2. Сторони мають право укласти договір, що не визначений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам приватного права.

3. Сторони мають право врегулювати в договорі, що визначений актами цивільного законодавства, свої відносини, які не врегульовані такими актами.

4. Сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд.

Сторони в договорі не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в таких актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їхнього змісту або із суті відносин між сторонами.

5. Положення частин першої, другої, третьої і четвертої цієї статті застосовуються також і до односторонніх правочинів.

Стаття 7. Звичай як джерело приватного права

1. Приватні відносини можуть регулюватися звичаєм, зокрема звичаєм ділового обороту, національним звичаєм, звичаєм національної меншини (спільноти), корінного народу.

Звичай є правило поведінки, яке не визначене актами цивільного законодавства, але є усталеним у певній сфері приватних відносин.

Звичай може бути зафіксований у відповідному документі.

2. Звичай, що суперечить договору або актам цивільного законодавства, у приватних відносинах не застосовується.

Стаття 8. Правові прогалини

1. Правові прогалини у приватному праві усуваються та долаються на підставах та в порядку, визначених Законом України “Про правотворчу діяльність”.

Стаття 10. Міжнародний договір як джерело приватного права

1. Приватні відносини можуть регулюватися міжнародним договором.

2. Якщо міжнародним договором, згода на обов’язковість якого надана Верховною Радою України, визначаються інші правила, ніж ті, що визначені цим Кодексом та/або іншими законами, застосовуються правила міжнародного договору.

3. Якщо міжурядовим міжнародним договором визначаються інші правила, ніж ті, що визначені нормативно-правовим актом Кабінету Міністрів України, застосовуються правила міжурядового міжнародного договору.

4. Якщо міжвідомчим міжнародним договором України визначені інші правила, ніж ті, що визначені нормативно-правовим актом центрального органу виконавчої влади, що уклав такий договір, застосовуються правила міжвідомчого міжнародного договору.

Глава 2. ДИНАМІКА ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ОБОВ’ЯЗКІВ

Стаття 11. Виникнення, зміна, зупинення, поновлення, припинення цивільних прав та обов’язків

1. Цивільні права та обов’язки можуть виникати, змінюватися, зупинятися, поновлюватися, припинятися на підставі юридичних фактів, з якими цей Кодекс та/або інші джерела приватного права пов’язують відповідні юридичні наслідки.

2. Підставами виникнення, зміни, зупинення, поновлення, припинення цивільних прав та обов’язків є:

- 1) договори та інші правочини;
- 2) створення особистих та/або майнових благ;
- 3) завдання майнової та/або моральної шкоди іншій особі;

4) безпідставне збагачення;

5) рятування життя та здоров'я фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи;

6) створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи;

7) інші підстави, визначені законом та/або договором.

3. Цивільні права та обов'язки можуть виникати, змінюватися, зупинятися, поновлюватися, припинятися безпосередньо на підставі правових норм актів цивільного законодавства.

4. У випадках, визначених законом та/або договором, цивільні права та обов'язки можуть виникати, змінюватися, зупинятися, поновлюватися, припинятися на підставі звичаю.

5. У випадках, визначених актами цивільного законодавства, цивільні права та обов'язки можуть виникати, змінюватися, зупинятися, поновлюватися, припинятися безпосередньо на підставі норм актів органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.

6. У випадках, визначених актами цивільного законодавства, цивільні права та обов'язки можуть виникати, змінюватися, зупинятися, поновлюватися, припинятися на підставі рішення суду.

7. У випадках, визначених законом та/або договором, цивільні права та обов'язки можуть виникати, змінюватися, зупинятися, поновлюватися, припинятися на підставі рішення вищого органу управління юридичної особи.

8. У випадках, визначених актами цивільного законодавства або договором, підставою виникнення, зміни, зупинення, поновлення, припинення цивільних прав та обов'язків може бути настання або ненастання певної події.

Стаття 12. Здійснення цивільних прав

1. Особа здійснює свої цивільні права вільно, на власний розсуд.

2. Нездійснення особою своїх цивільних прав не є підставою для їх зміни, зупинення, поновлення, припинення, крім випадків, визначених законом.

3. Якщо законом визначені юридичні наслідки недобросовісного здійснення особою своїх цивільних прав, вважається, що дії або бездіяльність (далі – поведінка) особи є добросовісними, якщо інше не встановлено судом.

Стаття 12¹. Відмова від цивільного права

1. Відмова від особистого права не допускається.

2. Якщо законом визначений особливий порядок відмови від цивільного права (нерухомі речі, транспортні засоби, тварини, інші об'єкти, визначені законом), така відмова здійснюється виключно у спосіб, визначений актами цивільного законодавства.

Стаття 13. Межі здійснення цивільних прав

1. Особа здійснює свої цивільні права відповідно до загальних засад приватного права у межах, наданих їй договором та/або іншими джерелами приватного права.

2. Особа повинна здійснювати свої цивільні права добросовісно та у спосіб, що не суперечить її попереднім заявам або поведінці (*venire contra factum proprium*).

3. Не допускається недобросовісна поведінка особи, що вчиняється з основною метою завдання шкоди іншій особі, національній безпеці, довкіллю та/або культурній спадщині, а також зловживання правом в інших формах.

4. У разі недодержання особою при здійсненні своїх цивільних прав вимог, визначених частиною другою і третьою цієї статті, суд може зобов'язати таку особу припинити недобросовісну поведінку, заборонити зловживання своїми цивільними правами, а також застосувати інші заходи, визначені законом.

Стаття 14. Виконання цивільних обов'язків

1. Цивільні обов'язки виконуються відповідно до загальних засад приватного права у межах, визначених договором та/або законом.

2. Особа не може бути примушена до дій, вчинення яких не є обов'язковим для неї.

3. Особа може бути звільнена від цивільного обов'язку або його виконання у випадках, визначених договором та/або законом.

Глава 3. ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ОХОРОНЮВАНИХ ЗАКОНОМ ІНТЕРЕСІВ

Стаття 15. Право на захист цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів

1. Кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання, оспорювання та/або реальної загрози такого порушення.

2. Кожна особа має право на захист свого охоронюваного законом інтересу, який не суперечить загальним засадам приватного права.

3. Кожна особа має право використовувати у разі виникнення реальної загрози порушення свого цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу засоби протидії, які не заборонені цим Кодексом та узгоджуються з доброзвичайністю (*boni mores*).

Стаття 16. Захист цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів судом

1. Кожна особа має право звернутися до суду для захисту свого цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу.

2. Способом захисту цивільного права та охоронюваного законом інтересу може бути:

1) визнання права;

2) визнання правочину недійсним;

3) припинення поведінки, яка порушує право, створює загрозу його порушення або поведінки, яка є зловживанням правом;

4) відновлення становища, яке було до порушення;

- 5) примусове виконання обов'язку в натурі;
- 6) зміна правовідношення;
- 7) припинення правовідношення;
- 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди;
- 9) компенсація моральної шкоди;
- 10) визнання протиправними та нечинними рішень, дій або бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їх посадової та/або службової особи.

Суд може захистити цивільне право та/або охоронюваний законом інтерес в інший спосіб, що визначений договором, законом або судом на підставі звернення особи до суду з відповідною вимогою у визначених законом випадках.

3. На підставі звернення особи з вимогою суд здійснює захист її цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу, застосовуючи спосіб захисту з урахуванням суті відносин, змісту порушеного, невизнаного, оспорюваного цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу, характеру його порушення, невизнання, оспорювання, а також наслідків, яких зазнала або може зазнати особа.

Застосований судом спосіб захисту має бути дієвим у відновленні порушеного, невизнаного, оспорюваного цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу.

4. Забороняється відмова у розгляді справи судом з мотивів існування правових прогалин у законодавстві, що регулює спірні відносини, його неповноти, незрозумілості або суперечливості.

5. Суд може відмовити особі у захисті її цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу в разі порушення такою особою положень частин другої і третьої статті 13 цього Кодексу.

Стаття 16¹. Захист цивільних прав третейським судом, міжнародним комерційним арбітражем та іншими інституціями

1. У випадках та в порядку, визначених законом, особи можуть звернутися для захисту свого цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу до третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу, іншої уповноваженої особи (інституції) з вирішення приватноправових спорів.

Стаття 17. Захист цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів Президентом України, органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим, органом місцевого самоврядування

1. Президент України здійснює захист цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів у межах повноважень, визначених Конституцією України.

2. У випадках, визначених Конституцією України, цим Кодексом та/або іншим законом, особа має право звернутися для захисту цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу до органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування.

3. Орган державної влади, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування здійснюють захист цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів у межах, на підставах та у спосіб, що визначені Конституцією України та/або законом.

Рішення, ухвалене органами, визначеними абзацом першим цієї частини, щодо захисту цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів, не є перешкодою для звернення особи до суду для їх захисту.

Стаття 18. Захист цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів нотаріусом

1. Нотаріус здійснює захист цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів шляхом вчинення у випадках та в порядку, визначених законом, виконавчого напису на борговому документі, протесту векселя, морського протесту та інших нотаріальних дій, визначених законом.

Стаття 18¹. Захист цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів медіатором

1. Медіатор може здійснити захист цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів особи шляхом проведення медіації як позасудової процедури

врегулювання цивільного конфлікту (спору) у випадках та в порядку, визначених законом та/або договором.

Стаття 19. Самозахист цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів

1. Особа має право на самозахист свого цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу, а також цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу іншої особи від порушень і протиправних посягань.

2. Способи самозахисту мають відповідати змісту цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу, що порушені, характеру дій, якими вони порушені, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням.

Способи самозахисту можуть обиратися особою з урахуванням вимог, визначених статтею 15 цього Кодексу.

Стаття 20. Здійснення права на захист

1. Право на захист особа здійснює вільно, на власний розсуд.

2. Нездійснення особою права на захист не є підставою для припинення порушеного, невизнаного, оспорюваного цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу, крім випадків, визначених законом.

Стаття 21. Визнання протиправним та нечинним правового акта індивідуальної дії, нормативно-правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування

1. Суд визнає протиправним та нечинним правовий акт індивідуальної дії, виданий органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим, органом місцевого самоврядування, якщо він суперечить актам цивільного законодавства і порушує цивільні права та/або охоронювані законом інтереси.

2. Суд визнає протиправним та нечинним нормативно-правовий акт органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, якщо він суперечить актам цивільного законодавства і порушує цивільні права та/або охоронювані законом інтереси.

3. У разі визнання протиправним та нечинним правового акта індивідуальної дії або нормативно-правового акта особа, цивільні права та/або охоронювані законом інтереси якої порушені, має право вимагати оприлюднення відповідного рішення суду в медіа.

Стаття 22. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди

1. Особа, якій завдано збитків внаслідок порушення її цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу, має право на їх відшкодування.

2. Збитками є:

1) майнові втрати, яких особа зазнала, зокрема у зв'язку із знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа здійснила або має здійснити для відновлення свого порушеного цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу (реальні збитки);

2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її цивільне право та/або охоронюваний законом інтерес не були порушені (упущена вигода);

3) витрати, які особа здійснила з метою запобігання виникненню загрози завдання їй майнової шкоди (превентивні витрати).

3. Збитки відшкодовуються у повному обсязі, якщо договором або законом не визначено відшкодування у меншому або більшому розмірі.

Якщо розмір збитків, визначений договором, надміру перевищує їх фактичний розмір, суд може зменшити відшкодування до розумного розміру.

Превентивні витрати підлягають відшкодуванню, за умови що сума таких витрат не перевищує розумного розміру.

Якщо особа, яка порушила цивільне право та/або охоронюваний законом інтерес, одержала у зв'язку з цим доходи, розмір упущеної вигоди, що має відшкодуватися особі, цивільне право та/або охоронюваний законом інтерес якої порушено, не може бути меншим від доходів, одержаних особою, яка порушила цивільне право та/або охоронюваний законом інтерес.

4. На вимогу особи, якій завдано шкоди, та з урахуванням обставин справи майнова шкода може бути відшкодована в інший спосіб. Зокрема, шкода, завдана майну, може відшкодовуватися в натурі (передання речі того ж роду та тієї ж якості, полагодження пошкодженої речі тощо), якщо інше не визначено законом.

Стаття 23. Компенсація моральної шкоди

1. Особа має право на компенсацію моральної шкоди, завданої внаслідок порушення, невизнання, оспорювання її цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів.

2. Моральна шкода полягає, зокрема:

1) у фізичному болу та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;

2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою стосовно неї, членів її сім'ї або близьких родичів;

3) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням або пошкодженням її майна;

4) у приниженні честі і гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

3. Якщо інше не визначено законом, моральна шкода компенсується грошовими коштами, іншим майном або в інший спосіб.

Розмір грошової компенсації моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для компенсації, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення.

При визначенні розміру грошової компенсації моральної шкоди суд може брати до уваги висновки фахівців (експертів) з визначення розміру моральної шкоди, а в разі його відсутності – враховувати вимоги розумності і справедливості.

4. Моральна шкода компенсується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром відшкодування майнової шкоди.

5. Моральна шкода компенсується одноразово, якщо інше не визначено договором та/або законом.

Розділ II. СУБ'ЄКТИ

Підрозділ 1. ФІЗИЧНА ОСОБА

Глава 4. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ФІЗИЧНУ ОСОБУ

Стаття 24. Поняття фізичної особи

1. Людина як суб'єкт приватних відносин вважається фізичною особою.

Стаття 24¹. Поняття дитини

1. Юридичний статус дитини має фізична особа до досягнення нею повноліття незалежно від набуття нею або надання їй повної цивільної дієздатності.

2. У відносинах з батьками повнолітні дочка, син зберігають юридичний статус дитини незалежно від досягнення повноліття.

3. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років.

4. Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Стаття 25. Цивільна правоздатність фізичної особи

1. Цивільну правоздатність (здатність мати цивільні права та обов'язки) мають усі фізичні особи.

2. Цивільна правоздатність фізичної особи виникає у момент її народження живою, що визначається відповідно до критеріїв, визначених законодавством.

У випадках, визначених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини.

3. У випадках, визначених законом, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку,

встановленням юридичного факту, набуттям нею юридичного стану, юридичного статусу.

4. Цивільна правоздатність фізичної особи припиняється у момент її смерті, встановленої відповідно до законодавства.

Стаття 26. Обсяг цивільної правоздатності фізичної особи

1. Усі фізичні особи є рівними у здатності мати цивільні права та обов'язки.

2. Фізична особа має усі особисті права, визначені Конституцією України, цим Кодексом та/або іншим законом.

3. Фізична особа здатна мати усі майнові права, визначені Конституцією України, цим Кодексом та/або іншим законом.

4. Фізична особа здатна мати інші цивільні права, що не визначені Конституцією України, цим Кодексом та/або іншим законом, якщо вони не суперечать закону та узгоджуються із доброзвичайністю (*boni mores*).

5. Фізична особа здатна мати обов'язки як суб'єкт приватних відносин.

Стаття 27. Неприпустимість обмеження цивільної правоздатності фізичної особи

1. Цивільна правоздатність фізичної особи не може бути обмежена.

2. Правочин, що обмежує цивільну правоздатність фізичної особи, є недійсним.

3. Правовий акт органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їх посадової та/або службової особи не може обмежувати цивільну правоздатність фізичної особи.

Обмеженням цивільної правоздатності не вважаються визначені законом випадки позбавлення фізичної особи окремих цивільних прав або обмеження у їх здійсненні, якщо такі заходи визначені Конституцією України, цим Кодексом та/або іншим законом.

Стаття 28. Ім'я фізичної особи

1. Фізична особа набуває прав та обов'язків і здійснює їх під своїм ім'ям.

Ім'я фізичної особи, яка є громадянином України, складається із прізвища, власного імені та по батькові, якщо інше не впливає із закону або звичаю національної меншини (спільноти), корінного народу, до якого належить така фізична особа.

Фізична особа має право на подвійне прізвище, подвійне власне ім'я та/або подвійне по батькові. Це право здійснюється з урахуванням вимог закону та звичаїв національної меншини (спільноти), до якої належить фізична особа.

2. При здійсненні окремих цивільних прав фізична особа відповідно до закону може використовувати псевдонім (вигадане ім'я, професійне, творче ім'я, військовий позивний, спеціальний цифровий код тощо), ініціали (скорочене позначення прізвища та/або власного імені та/або по батькові) або діяти без зазначення імені.

3. Особливості визначення власного імені, прізвища, по батькові фізичної особи, а також порядок їх зміни та/або використання встановлюються законом.

Стаття 29. Місце проживання фізичної особи

1. Місцем проживання фізичної особи є житло, в якому вона проживає постійно або тимчасово, а також спеціалізовані соціальні установи, заклади соціального обслуговування та соціального захисту, військові частини, інші установи та заклади у випадках, визначених законом.

2. Фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, вільно обирає собі місце проживання, крім обмежень, визначених законом.

3. Місцем проживання фізичної особи у віці від десяти до чотирнадцяти років є місце проживання її батьків (усиновлювачів) (далі – батьки) або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я тощо, в якому вона проживає, якщо інше місце проживання не визначено за згодою між дитиною та батьками (опікуном) або особою, органом державної влади чи органом місцевого самоврядування, що виконує стосовно неї функції опікуна.

4. Місцем проживання фізичної особи, яка не досягла десяти років, є місце проживання її батьків або одного з них, з ким вона проживає, опікуна або місцезнаходження навчального закладу чи закладу охорони здоров'я, в якому проживає така фізична особа.

5. Місцем проживання недієздатної особи є місце проживання її опікуна або місцезнаходження особи або органу державної влади, органу місцевого самоврядування, що виконує стосовно неї функції опікуна.

6. Фізична особа може мати кілька місць проживання.

Стаття 30. Цивільна дієздатність фізичної особи

1. Цивільною дієздатністю фізичної особи є її здатність своєю поведінкою набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своєю поведінкою створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своєї поведінки та може керувати нею.

2. Обсяг цивільної дієздатності фізичної особи визначається цим Кодексом і може бути обмежений виключно у випадках та в порядку, визначених законом.

Стаття 31. Часткова цивільна дієздатність малолітньої дитини

1. Малолітня дитина має право:

1) самостійно здійснювати особисті права, у тому числі право на повагу до честі і гідності, право на приватність, право на висловлення власної думки щодо питань, які стосуються її життя, права на результати своєї інтелектуальної, у тому числі творчої, діяльності, що охороняються законом, а також право на участь у дитячих громадських організаціях;

2) здійснювати самозахист своїх цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів;

3) самостійно вчиняти дрібні побутові правочини.

Правочин вважається дрібним побутовим, якщо він задовольняє звичайні побутові потреби малолітньої дитини, відповідає її віку, рівню фізичного, емоційного та соціального розвитку, а також стосується предметів, які мають невелику вартість.

2. Малолітня дитина, яка досягла шести років, має право самостійно здійснювати платіжні операції з використанням емітованих на її ім'я електронних платіжних засобів.

3. Малолітня дитина не несе відповідальності за завдану нею шкоду.

Стаття 32. Неповна цивільна дієздатність неповнолітньої дитини

1. Крім правочинів, визначених статтею 31 цього Кодексу, неповнолітня дитина має право:

1) самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами;

2) самостійно розпоряджатися майновими правами інтелектуальної власності на результати своєї інтелектуальної, у тому числі творчої, діяльності;

3) бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи;

4) самостійно укласти договір банківського вкладу та розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім'я;

5) самостійно укласти договір банківського рахунку та розпоряджатися грошовими коштами на рахунку;

6) звертатися до органів опіки та піклування, правоохоронних органів, суду, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування для захисту своїх цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів, у тому числі порушених батьками.

2. Неповнолітня дитина вчиняє інші правочини за згодою батьків або піклувальників.

Для вчинення неповнолітньою дитиною правочину щодо відчуження нерухомого майна або транспортних засобів, їх обтяження, зокрема передання їх в заставу (іпотеку), має бути письмова нотаріально посвідчена згода батьків або піклувальника та дозвіл органу опіки та піклування.

3. Неповнолітня дитина може розпоряджатися вкладом, внесеним повністю або частково іншими особами на її ім'я, за письмовою згодою батьків або піклувальника.

4. За наявності достатніх підстав суд за заявою батьків, піклувальника, органу опіки та піклування може обмежити право неповнолітньої дитини самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією, іншими доходами або позбавити її цього права.

Суд скасовує рішення про обмеження або позбавлення права, визначеного абзацом першим цієї частини, якщо обставини, які були підставою для ухвалення такого рішення, змінилися.

5. Порядок обмеження цивільної дієздатності неповнолітньої дитини встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.

Стаття 33. Цивільна відповідальність неповнолітньої дитини

1. Неповнолітня дитина особисто несе відповідальність за порушення договору, укладеного нею самостійно відповідно до закону.

2. Неповнолітня дитина особисто несе відповідальність за порушення договору, укладеного за згодою батьків, піклувальника. Якщо у неповнолітньої дитини недостатньо майна для відшкодування збитків та/або компенсації моральної шкоди, додаткову відповідальність несуть її батьки або піклувальник.

3. Неповнолітня дитина несе відповідальність за шкоду, завдану нею іншій особі, відповідно до цього Кодексу.

Стаття 34. Повна цивільна дієздатність

1. Повну цивільну дієздатність має фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років (повноліття).

2. У разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття, вона набуває повної цивільної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу.

У разі припинення шлюбу до досягнення фізичною особою повноліття набута нею повна цивільна дієздатність зберігається.

У разі визнання шлюбу недійсним з підстав, не пов'язаних з протиправною поведінкою неповнолітньої дитини, набута нею повна цивільна дієздатність зберігається.

Стаття 35. Надання повної цивільної дієздатності

1. Повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років і працює за трудовим договором, а також неповнолітній дитині, яка записана матір'ю або батьком дитини.

2. Надання повної цивільної дієздатності здійснюється за рішенням органу опіки та піклування за заявою заінтересованої особи за наявності письмової згоди батьків або піклувальника, а у разі відсутності такої згоди повна цивільна дієздатність може бути надана за рішенням суду.

3. Повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років та бажає займатися підприємницькою діяльністю.

За наявності письмової згоди на це батьків, піклувальника або органу опіки та піклування така особа може бути зареєстрована як підприємець. У такому разі фізична особа набуває повної цивільної дієздатності з моменту державної реєстрації її як підприємця.

У разі відсутності згоди батьків, піклувальника або органу опіки та піклування повна цивільна дієздатність може бути надана за рішенням суду.

4. Повна цивільна дієздатність, надана фізичній особі, поширюється на всі цивільні права та обов'язки.

5. У разі припинення трудового договору, припинення фізичною особою підприємницької діяльності надана їй повна цивільна дієздатність зберігається.

Стаття 36. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи

1. Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та/або керувати ними.

2. Суд може обмежити цивільну дієздатність фізичної особи, якщо через зловживання алкоголем, наркотичними, іншими психоактивними речовинами, внаслідок патологічної ігрової залежності (лудоманії) або іншої залежності така особа ставить себе, свою сім'ю або інших осіб, яких відповідно до закону зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище.

3. Порядок обмеження цивільної дієздатності фізичної особи визначається Цивільним процесуальним кодексом України.

4. Цивільна дієздатність фізичної особи є обмеженою з моменту набрання законної сили відповідним рішенням суду.

Якщо від моменту обмеження цивільної дієздатності може залежати визнання недійсним договору або іншого правочину, суд з урахуванням висновку судово-психіатричної експертизи та інших доказів щодо психічного стану фізичної особи може визначити у своєму рішенні день, з якого її цивільна дієздатність обмежується.

5. Якщо суд відмовить у задоволенні заяви про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи і буде встановлено, що вимога заявлена недобросовісно без достатніх для цього підстав, фізична особа, якій такими діями завдано моральної шкоди, має право вимагати від заявника її компенсації.

Стаття 37. Юридичні наслідки обмеження цивільної дієздатності фізичної особи

1. Над фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, встановлюється піклування.

2. Фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, має право самостійно:

1) здійснювати особисті права, у тому числі право на повагу до честі і гідності, право на приватність, право на висловлення власної думки щодо питань, які стосуються її життя, права на результати своєї інтелектуальної, у тому числі творчої, діяльності, що охороняються законом, а також право на участь у громадських організаціях, якщо інше не визначено цим Кодексом та/або іншим законом;

2) здійснювати самозахист своїх цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів;

3) звертатися до органів опіки та піклування, правоохоронних органів, суду, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб для захисту своїх цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів, у тому числі порушених піклувальниками;

4) вчиняти дрібні побутові правочини.

3. Правочини щодо розпорядження майном та інші правочини, що виходять за межі дрібних побутових, вчиняються фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, за згодою піклувальника.

Відмова піклувальника дати згоду на вчинення правочинів, що виходять за межі дрібних побутових, може бути оскаржена фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, до органу опіки та піклування або до суду.

4. Одержання заробітку, пенсії, стипендії, інших доходів фізичної особи, цивільна дієздатність якої обмежена, та розпорядження ними здійснюються піклувальником. Піклувальник може письмово дозволити фізичній особі, цивільна дієздатність якої обмежена, самостійно одержувати заробіток, пенсію, стипендію, інші доходи та розпоряджатися ними.

5. Фізична особа, цивільна дієздатність якої обмежена, самостійно несе відповідальність за порушення нею договору, укладеного за згодою піклувальника, та за шкоду, завдану нею іншій особі.

Стаття 38. Поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої обмежена

1. У разі видужання фізичної особи, цивільна дієздатність якої обмежена, або такого поліпшення її психічного стану, який відновив у повному обсязі її здатність усвідомлювати значення своєї поведінки та керувати нею, суд поновлює її цивільну дієздатність.

2. Суд поновлює цивільну дієздатність фізичної особи, якщо така особа припинила зловживання алкоголем, наркотичними, іншими психоактивними речовинами, подолала патологічну ігрову залежність (лудоманію) або іншу залежність, які були підставою для обмеження її цивільної дієздатності.

3. Піклування, встановлене над фізичною особою, припиняється на підставі рішення суду про поновлення цивільної дієздатності.

4. Порядок поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена, встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.

Стаття 39. Визнання фізичної особи недієздатною

1. Фізична особа може бути визнана судом недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своєї поведінки та/або керувати нею.

2. Порядок визнання фізичної особи недієздатною встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.

3. Якщо суд відмовить у задоволенні заяви про визнання фізичної особи недієздатною і буде встановлено, що вимога заявлена недобросовісно без достатніх для цього підстав, фізична особа, якій такими діями завдано моральної шкоди, має право вимагати від заявника її компенсації.

Стаття 40. Момент визнання фізичної особи недієздатною

1. Фізична особа визнається недієздатною з моменту набрання законної сили відповідним рішенням суду.

2. Якщо від часу виникнення недієздатності залежить визнання недійсним шлюбу, договору або іншого правочину, суд з урахуванням висновку судово-психіатричної експертизи та інших доказів щодо психічного стану фізичної особи може визначити у своєму рішенні день, з якого вона визнається недієздатною.

Стаття 41. Юридичні наслідки визнання фізичної особи недієздатною

1. Над недієздатною фізичною особою встановлюється опіка.

2. Недієздатна фізична особа не має права вчиняти будь-якого правочину.

3. Правочини від імені недієздатної фізичної особи та в її інтересах вчиняє її опікун.

4. Відповідальність за шкоду, завдану недієздатною фізичною особою, несе її опікун.

5. Недієздатна фізична особа має право самостійно звертатися до органів опіки та піклування, правоохоронних органів, суду, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб для захисту своїх цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів, у тому числі порушених опікуном.

Стаття 42. Поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, визнаної недієздатною

1. Суд поновлює цивільну дієздатність фізичної особи і припиняє опіку, якщо встановлено, що внаслідок видужання або істотного поліпшення її психічного стану така особа відновила здатність усвідомлювати значення своєї поведінки і керувати нею.

Заява про поновлення цивільної дієздатності фізичної особи може бути подана опікуном, органом опіки та піклування, прокурором, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини.

2. Порядок поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, визнаної недієздатною, встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.

Стаття 43. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою

1. Фізична особа може бути визнана судом безвісно відсутньою, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування і інформація про її перебування невідома правоохоронним органам, суду, органам місцевого самоврядування.

2. У разі неможливості встановити день одержання останніх відомостей про місце перебування фізичної особи початком її безвісної відсутності вважається перше число місяця, наступного за місяцем, в якому одержано такі відомості, а в разі неможливості встановити такий місяць - перше січня наступного року.

3. Порядок визнання фізичної особи безвісно відсутньою встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.

Стаття 43¹. Визнання фізичної особи такою, що зникла безвісти за особливих обставин

1. Порядок визнання фізичної особи такою, що зникла безвісти за особливих обставин, визначається законом.

Стаття 44. Опіка над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, а також фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин

1. На підставі рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою нотаріус вживає заходів для встановлення опіки над її майном.

За заявою заінтересованої особи або органу опіки та піклування нотаріус вживає заходів для встановлення опіки над майном фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, до ухвалення судом рішення про визнання такої особи безвісно відсутньою.

Заходи для встановлення опіки над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, вживаються нотаріусом шляхом проведення опису відповідного майна та призначення опікуна над таким майном.

2. Нотаріус вживає заходів для встановлення опіки над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, за останнім місцем проживання відповідної особи.

Якщо місце проживання фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, невідоме, нотаріус вживає заходів для встановлення опіки над майном такої особи за місцезнаходженням нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна - за місцезнаходженням основної частини рухомого майна.

Над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, може бути призначено одного опікуна.

3. Опікун над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, приймає виконання цивільних обов'язків на її користь, погашає за рахунок її майна борги, управляє цим майном в її інтересах.

4. За заявою заінтересованої особи опікун над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, надає за рахунок цього майна утримання особам, яких вони відповідно до закону зобов'язані утримувати.

5. Опіка над майном припиняється у разі скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою, а також у разі появи фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин.

6. Опіка над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, встановлюється, здійснюється та припиняється відповідно до цього Кодексу з урахуванням положень Закону України “Про нотаріат”.

7. У разі припинення опіки над майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою, або фізичної особи, зниклої безвісти за особливих обставин, опікун над майном зобов'язаний на вимогу такої особи або її спадкоємців надати звіт про опіку над майном.

Стаття 45. Скасування рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою

1. Якщо фізична особа, визнана безвісно відсутньою, з'явилася або якщо одержано відомості про місце її перебування, суд за місцем перебування такої особи або суд, що ухвалив рішення про визнання такої особи безвісно відсутньою, за її заявою або заявою іншої заінтересованої особи скасовує рішення про визнання фізичної особи безвісно відсутньою.

Стаття 46. Оголошення фізичної особи померлою

1. Фізична особа може бути оголошена судом померлою, якщо у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років і інформація про неї невідома правоохоронним органам, суду, органам місцевого самоврядування, а якщо така особа пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підставу припускати її загибель від певного нещасного випадку, - протягом шести місяців.

2. Фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років з дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може

оголосити фізичну особу померлою і до спливу зазначеного строку, але не раніше спливу шести місяців.

3. Фізична особа оголошується померлою з дня набрання законної сили відповідним рішенням суду. Фізична особа, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави припустити її загибель від певного нещасного випадку або у зв'язку з воєнними діями, збройним конфліктом, може бути оголошена померлою з дня її вірогідної смерті.

4. Порядок оголошення фізичної особи померлою встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України.

Стаття 47. Юридичні наслідки оголошення фізичної особи померлою

1. Юридичні наслідки оголошення фізичної особи померлою прирівнюються до юридичних наслідків, що настають у разі смерті.

2. Спадкоємці фізичної особи, яка оголошена померлою, не мають права відчужувати протягом п'яти років нерухоме майно, що перейшло до них у зв'язку з відкриттям спадщини.

Нотаріус, який видав спадкоємцю свідоцтво про право на спадщину на нерухоме майно, накладає на нього заборону відчуження.

Стаття 48. Юридичні наслідки появи фізичної особи, оголошеної померлою

1. Якщо фізична особа, оголошена померлою, з'явилася або якщо одержано відомості про місце її перебування, суд за місцем перебування такої особи або суд, що ухвалив рішення про оголошення її померлою, за заявою такої особи або іншої заінтересованої особи скасовує рішення про оголошення фізичної особи померлою.

2. Незалежно від моменту появи фізична особа, оголошена померлою, має право вимагати від особи, яка володіє її майном, повернення такого майна, якщо воно збереглося та безоплатно перейшло до неї після оголошення фізичної особи померлою, крім майна, набутого за набувальною давністю, а також грошей та цінних паперів на пред'явника.

3. Особа, до якої майно перейшло за відплатним договором, зобов'язана повернути його, якщо буде встановлено, що на момент набуття цього майна вона знала, що фізична особа, оголошена померлою, жива.

У разі неможливості повернути майно в натурі фізичній особі, яка оголошена померлою і з'явилася, відшкодовується вартість такого майна.

4. Якщо майно фізичної особи, яка оголошена померлою і з'явилася, перейшло у власність держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади і було реалізоване, такій особі повертається сума, одержана від реалізації зазначеного майна.

Стаття 48¹. Юридичні наслідки нездатності фізичної особи виконати свої майнові зобов'язання і погасити борги

1. Стосовно фізичної особи, яка є нездатною виконати свої майнові зобов'язання і погасити борги, може бути відкрито провадження у справі про неплатоспроможність і введена процедура реструктуризації боргів боржника або така фізична особа може бути визнана банкрутом у справі про неплатоспроможність із застосуванням процедури задоволення вимог кредиторів за правилами, визначеними Кодексом України з процедур банкрутства.

Стаття 49. Акти цивільного стану

1. Актами цивільного стану є юридичні факти, які нерозривно пов'язані з фізичною особою і створюють, змінюють, зупиняють, поновлюють, припиняють її можливість бути суб'єктом приватних відносин.

2. Актами цивільного стану є народження фізичної особи, встановлення її походження, досягнення відповідного віку, надання повної цивільної дієздатності, обмеження цивільної дієздатності, визнання особи недієздатною, шлюб, розірвання шлюбу, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав, зміна імені, інвалідність, смерть тощо.

3. Державній реєстрації підлягають народження фізичної особи та її походження, обмеження цивільної дієздатності, визнання фізичної особи недієздатною, шлюб, розірвання шлюбу у випадках, визначених законом, зміна імені, смерть.

4. Реєстрація актів цивільного стану здійснюється відповідно до закону.

Народження фізичної особи та її походження, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав, обмеження цивільної дієздатності, визнання фізичної

особи недієздатною, шлюб, розірвання шлюбу, зміна імені, смерть підлягають обов'язковому внесенню до Державного реєстру актів цивільного стану громадян у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Глава 5. ФІЗИЧНА ОСОБА-ПІДПРИЄМЕЦЬ

Стаття 50. Право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності

1. Право на здійснення підприємницької діяльності, не забороненої законом, має фізична особа з повною цивільною дієздатністю.

Обмеження права фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності встановлюються Конституцією України та законом.

2. Фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність, за умови її державної реєстрації в порядку, визначеному законом.

Інформація про державну реєстрацію фізичних осіб - підприємців є відкритою.

3. Якщо фізична особа розпочала підприємницьку діяльність без державної реєстрації, уклавши відповідні договори, вона не має права оспорювати ці договори на тій підставі, що вона не є підприємцем.

Стаття 50¹. Право фізичної особи - підприємця на здійснення незалежної професійної діяльності

1. Фізична особа - підприємець має право здійснювати незалежну професійну діяльність, яка не є підприємницькою.

2. У разі необхідності отримання свідоцтва, сертифіката, дозвільного документа для здійснення незалежної професійної діяльності фізична особа - підприємець має право провадити таку діяльність виключно після отримання відповідного свідоцтва, сертифіката, дозвільного документа, якщо інше не визначено законом.

3. Особливості здійснення окремих видів незалежної професійної діяльності визначаються законом.

Стаття 51. Застосування до підприємницької діяльності фізичних осіб нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб

1. До підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не визначено законом або не впливає із суті відносин.

Стаття 52. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи - підприємця

1. Фізична особа - підприємець відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном, крім майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення.

2. Фізична особа - підприємець, яка перебуває у шлюбі, відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім своїм особистим майном і часткою у праві спільної сумісної власності подружжя, яка належатиме їй при поділі цього майна.

Стаття 53. Банкрутство фізичної особи - підприємця

1. Фізична особа, яка неспроможна задовольнити вимоги кредиторів, пов'язані із здійсненням нею підприємницької діяльності, може бути визнана банкрутом у порядку, визначеному законом.

Стаття 54. Управління майном, що використовується у підприємницькій діяльності, органом опіки та піклування

1. Якщо фізична особа - підприємець визнана безвісно відсутньою, недієдатною чи її цивільна дієдатність обмежена або якщо власником майна, яке використовувалося у підприємницькій діяльності, стала неповнолітня чи малолітня дитина, орган опіки та піклування може призначити управителя цього майна. За наявності опікуна над майном фізичної особи - підприємця, визнаної безвісно відсутньою, опікуна фізичної особи, визнаної недієдатною, піклувальника в особі, цивільна дієдатність якої обмежена, опікуна у малолітньої дитини, піклувальника у неповнолітньої дитини орган опіки і піклування може призначити управителя майна за заявою відповідного опікуна чи піклувальника.

Орган опіки та піклування укладає з управителем договір про управління цим майном.

2. При здійсненні повноважень щодо управління майном управитель діє від свого імені в інтересах фізичної особи, яка є власником майна.

3. Договір про управління майном припиняється, якщо змінилися обставини, на підставі яких він був укладений.

Глава 6. ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ

Стаття 55. Загальні положення про опіку та піклування

1. Опіка та піклування встановлюються з метою забезпечення особистих і майнових прав та охоронюваних законом інтересів малолітніх, неповнолітніх дітей, а також фізичних осіб, цивільна дієздатність яких обмежена судом, та фізичних осіб, визнаних судом недієздатними.

2. Опіка та піклування над малолітніми та неповнолітніми дітьми є формами влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Стаття 56. Орган опіки та піклування

1. Органами опіки та піклування є районні в містах Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад.

2. Права та обов'язки органів, на які покладено здійснення опіки та піклування, щодо забезпечення прав та інтересів фізичних осіб, які потребують опіки та піклування, визначаються цим Кодексом та законодавством.

Стаття 57. Обов'язок повідомляти про фізичних осіб, які потребують опіки або піклування

1. Особа, якій стало відомо про фізичну особу, яка потребує опіки або піклування, зобов'язана негайно повідомити про це орган опіки та піклування.

Стаття 58. Фізичні особи, над якими встановлюється опіка

1. Опіка встановлюється над малолітніми дітьми, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, визнаних судом недієздатними.

Стаття 59. Фізичні особи, над якими встановлюється піклування

1. Піклування встановлюється над неповнолітніми дітьми, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, цивільна дієздатність яких обмежена.

Стаття 60. Встановлення опіки та піклування судом

1. Суд встановлює опіку над фізичною особою у разі визнання її недієздатною і призначає опікуна за поданням органу опіки та піклування.

2. Суд встановлює піклування над фізичною особою у разі обмеження її цивільної дієздатності і призначає піклувальника за поданням органу опіки та піклування.

3. Суд встановлює опіку над малолітньою дитиною, якщо при розгляді справи буде встановлено, що вона позбавлена батьківського піклування, і призначає опікуна за поданням органу опіки та піклування.

4. Суд встановлює піклування над неповнолітньою дитиною, якщо при розгляді справи буде встановлено, що вона позбавлена батьківського піклування, і призначає піклувальника за поданням органу опіки та піклування.

Стаття 61. Встановлення опіки та піклування органом опіки та піклування

1. Орган опіки та піклування встановлює опіку над малолітньою дитиною та піклування над неповнолітньою дитиною, крім випадків, встановлених частинами першою та другою статті 60 цього Кодексу.

Стаття 62. Місце встановлення опіки або піклування

1. Опіка або піклування встановлюються за місцем проживання фізичної особи, яка потребує опіки чи піклування, або за місцем проживання опікуна чи піклувальника.

Стаття 63. Призначення опікуна або піклувальника

1. Опікуна або піклувальника призначає орган опіки та піклування, крім випадків, встановлених статтею 60 цього Кодексу.

2. Опікуном або піклувальником може бути лише повнолітня дієздатна фізична особа.

3. Фізична особа може бути призначена опікуном або піклувальником лише за її згодою, яка оформлюється письмовою заявою.

4. Опікун або піклувальник призначаються переважно з осіб, які перебувають у сімейних, родинних відносинах з підопічним, з урахуванням особистих стосунків між ними, можливості фізичної особи виконувати обов'язки опікуна чи піклувальника.

При призначенні опікуна для малолітньої дитини та при призначенні піклувальника для неповнолітньої дитини враховується бажання підопічного.

5. Фізичній особі може бути призначено одного або кількох опікунів чи піклувальників.

6. У разі призначення фізичній особі кількох опікунів чи піклувальників між ними укладається договір у письмовій формі про розподіл їхніх прав та обов'язків, який підлягає повідомній реєстрації органом опіки та піклування за місцем встановлення опіки або піклування. Договір, укладений з порушенням будь-якої з цих вимог, є недійсним.

Типовий договір між опікунами чи піклувальниками щодо розподілу їхніх прав та обов'язків, порядок повідомної реєстрації договору між опікунами чи піклувальниками щодо розподілу їхніх прав та обов'язків затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Умови договору між опікунами чи піклувальниками про розподіл їхніх прав та обов'язків, які погіршують становище одного з опікунів чи піклувальників порівняно із становищем, визначеним законом або типовим договором, є недійсними.

Стаття 64. Фізична особа, яка не може бути опікуном або піклувальником

1. Опікуном або піклувальником не може бути фізична особа, яка:

1) обмежена у дієздатності;

2) визнана недієздатною;

3) позбавлена батьківських прав, якщо ці права не були поновлені;

4) була опікуном, піклувальником, усиновлювачем, одним із прийомних батьків або батьків-вихователів іншої дитини, але опіку або піклування було припинено (усиновлення було скасовано або визнано недійсним, було припинено діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу) з її вини;

5) має психічні розлади, у тому числі внаслідок дії психоактивних речовин, вживання яких встановлено на підставах, визначених законом;

6) зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами;

7) не має постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу);

8) має встановлені за результатами медичного огляду, проведеного у порядку, визначеному законом, захворювання, розлади або стани, перелік яких визначений законом;

9) є іноземцем, який не перебуває у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини;

10) була засуджена за злочини проти основ національної безпеки України, кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я, волі, честі і гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, а також за злочини, визначені статтями 164, 166, 167, 169, 181, 187 Кримінального кодексу України, або має непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших кримінальних правопорушень;

11) за станом здоров'я потребує постійного стороннього догляду;

12) є особою без громадянства;

13) перебуває у шлюбі з особою, яка відповідно до пунктів 3-6, 8 і 10 частини першої цієї статті не може бути опікуном або піклувальником;

14) вчинила домашнє насильство, насильство за ознакою статі та до неї було застосовано адміністративне стягнення за його вчинення;

2. Крім фізичних осіб, визначених частиною першою цієї статті, не можуть бути опікунами або піклувальниками інші фізичні особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини.

Стаття 65. Опіка або піклування над фізичною особою, щодо якої не призначено опікуна або піклувальника

1. До встановлення опіки або піклування і призначення опікуна чи піклувальника опіку або піклування над фізичною особою здійснює відповідний орган опіки та піклування.

Стаття 66. Опіка або піклування над фізичною особою, яка проживає у спеціальному закладі

1. Якщо над фізичною особою, яка проживає у навчальному закладі, закладі охорони здоров'я або закладі соціального захисту населення, не встановлено опіку чи піклування або не призначено опікуна чи піклувальника, опіку або піклування над нею здійснює такий заклад.

Стаття 67. Права та обов'язки опікуна

1. Опікун зобов'язаний дбати про підопічного, про створення необхідних побутових умов для нього, забезпечення його доглядом та лікуванням.

Опікун малолітньої дитини зобов'язаний дбати про її виховання, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний, духовний розвиток, забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти.

2. Опікун не має права перешкоджати спілкуванню дитини з її батьками та іншими родичами, крім випадків, якщо таке спілкування суперечить інтересам дитини.

3. Опікун має право вимагати повернення підопічного від осіб, які тримають його без законної підстави.

4. Опікун вчиняє правочини від імені та в інтересах підопічного.

5. Опікун зобов'язаний вживати заходів щодо захисту цивільних прав та/або охоронюваних законом інтересів підопічного.

Стаття 68. Правочини, які не може вчиняти опікун

1. Опікун, його дружина, чоловік та близькі родичі (батьки, діти, брати, сестри) не можуть укладати з підопічним договорів, крім передання майна підопічному у власність за договором дарування або у безоплатне користування за договором позички.

2. Опікун не може здійснювати дарування від імені підопічного, а також зобов'язуватися від його імені, у тому числі обтяжувати майно підопічного.

Стаття 69. Права та обов'язки піклувальника

1. Піклувальник над неповнолітньою дитиною зобов'язаний дбати про створення для неї необхідних побутових умов, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний, емоційний, соціальний та духовний розвиток, забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти.

Піклувальник над фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, зобов'язаний дбати про її лікування, створення для неї необхідних побутових умов.

2. Піклувальник не має права перешкоджати спілкуванню дитини з її батьками та іншими родичами, крім випадків, якщо таке спілкування суперечить інтересам дитини.

3. Піклувальник дає згоду на вчинення підопічним правочинів відповідно до статей 32 та 37 цього Кодексу.

4. Піклувальник зобов'язаний вживати заходів щодо захисту цивільних прав та охоронюваних законом інтересів підопічного.

Стаття 70. Правочини, на вчинення яких піклувальник не може давати згоду

1. Піклувальник не може давати згоду на укладення договорів між підопічним та своєю дружиною (своїм чоловіком) або своїми близькими родичами, крім передання майна підопічному у власність за договором дарування або у безоплатне користування на підставі договору позички.

Стаття 71. Правочини, які вчиняються з дозволу органу опіки та піклування

1. Опікун не має права без дозволу органу опіки та піклування:

1) відмовлятися від будь-яких прав підопічного на майно;

2) зобов'язуватися від імені підопічного, у тому числі обтяжувати майно підопічного;

3) вчиняти правочини щодо:

об'єкта житлової нерухомості та/або земельної ділянки, на якій розміщено такий об'єкт, власником або користувачем яких є підопічний;

відчуження (у тому числі шляхом міни або внесення (передачі) до статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) юридичної особи чи як вступного, членського та/або цільового внеску члена кооперативу), поділу, виділу нерухомого майна, об'єкта незавершеного будівництва, майбутнього об'єкта нерухомості, іншого цінного майна, зокрема транспортних засобів, власником якого є підопічний.

2. Піклувальник має право надати згоду на вчинення правочинів, визначених частиною першою цієї статті, лише з дозволу органу опіки та піклування.

3. Рішення про надання дозволу органу опіки та піклування ухвалюється за результатами перевірки протягом не більше одного місяця з дня звернення за отриманням дозволу.

Стаття 72. Управління майном особи, над якою встановлено опіку

1. Опікун зобов'язаний дбати про збереження та використання майна підопічного в його інтересах.

2. Якщо малолітня дитина може самостійно визначити свої потреби та інтереси, опікун, здійснюючи управління її майном, повинен враховувати її бажання.

3. Опікун самостійно здійснює витрати, необхідні для задоволення потреб підопічного, за рахунок пенсії, аліментів, відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, допомоги на підопічну дитину та інших соціальних виплат, призначених на підопічну дитину відповідно до законодавства, доходів від майна підопічного тощо.

4. Якщо підопічний є власником нерухомого майна або майна, яке потребує постійного управління, опікун з дозволу органу опіки та піклування може управляти цим майном або передати його за договором в управління іншій особі.

5. Неналежне виконання опікуном своїх обов'язків щодо управління майном підопічного є підставою для покладення на нього обов'язку відшкодувати завдану підопічному майнову шкоду.

Стаття 72¹. Контроль органу опіки та піклування за дотриманням прав підопічного, а також прав дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах

1. Орган опіки та піклування контролює умови утримання, проживання та лікування підопічного, а також умови виховання та навчання дитини, над якою встановлено опіку або піклування, відповідно до актів цивільного законодавства.

2. У разі встановлення опіки чи піклування над особою, влаштування дитини до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, закладів інституційного догляду та виховання дитини або ухвалення рішення про визнання дитини такою, що перебуває у складних життєвих обставинах, орган опіки та піклування надсилає до уповноваженого органу, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, за місцезнаходженням такого майна повідомлення про нерухоме майно, право власності або право користування яким відповідно до закону чи договору має підопічний або дитина.

Стаття 73. Право опікуна та піклувальника на оплату послуг

1. Підстави виникнення права на оплату послуг опікуна та піклувальника, її розмір та порядок виплати визначаються законодавством.

Стаття 74. Опіка над майном

1. Якщо в особи, над якою встановлено опіку чи піклування, є майно, що знаходиться в іншій місцевості, опіка над цим майном встановлюється органом опіки та піклування за місцезнаходженням майна.

Опіка над майном встановлюється також в інших випадках, визначених законом.

Стаття 75. Звільнення опікуна та піклувальника

1. Орган опіки та піклування за заявою фізичної особи звільняє її від повноважень опікуна або піклувальника і призначає іншу фізичну особу опікуном або піклувальником. Така заява розглядається органом опіки та піклування протягом одного місяця.

Фізична особа виконує повноваження опікуна або піклувальника до ухвалення органом опіки та піклування рішення про звільнення її від повноважень опікуна або піклувальника чи до закінчення місячного строку з дня подання заяви, якщо її не було розглянуто протягом цього строку.

Якщо суд призначив опікуна чи піклувальника, за заявою особи він звільняє її від повноважень опікуна або піклувальника і призначає за поданням органу опіки та піклування іншу особу опікуном або піклувальником. Така заява розглядається судом протягом одного місяця.

2. Орган опіки та піклування за заявою фізичної особи, над якою встановлено піклування, може звільнити піклувальника від його повноважень і призначити іншу фізичну особу піклувальником.

Якщо суд призначив піклувальника, за заявою фізичної особи, над якою встановлено піклування, він може звільнити піклувальника від його повноважень і призначити за поданням органу опіки та піклування іншу фізичну особу піклувальником.

3. За заявою органу опіки та піклування суд може звільнити фізичну особу від повноважень опікуна або піклувальника у разі невиконання нею своїх обов'язків, порушення прав підопічного, а також у разі поміщення підопічного до навчального закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту і призначити за поданням органу опіки та піклування іншу фізичну особу опікуном або піклувальником.

Стаття 76. Припинення опіки

1. Опіка припиняється у разі передачі малолітньої дитини батькам або усиновлювачам.

2. Опіка припиняється у разі досягнення підопічним чотирнадцяти років. У такому разі фізична особа, яка здійснювала обов'язки опікуна, стає піклувальником без спеціального рішення щодо цього.

3. Опіка припиняється у разі поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною.

Стаття 77. Припинення піклування

1. Піклування припиняється у разі:

1) досягнення дитиною повноліття;

2) реєстрації шлюбу неповнолітньої дитини;

3) надання неповнолітній дитині повної цивільної дієздатності;

4) поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена.

Стаття 78. Надання дієздатній фізичній особі допомоги у здійсненні її прав та виконанні обов'язків

1. Дієздатна фізична особа, яка за станом здоров'я не може самостійно здійснювати свої права та виконувати обов'язки, має право обрати собі помічника.

Помічником може бути дієздатна фізична особа.

За заявою фізичної особи, яка потребує допомоги, її помічник реєструється органом опіки та піклування, що підтверджується відповідним документом.

2. Помічник має право на одержання пенсії, аліментів, заробітної плати, поштової кореспонденції, що належать фізичній особі, яка потребує допомоги.

3. Помічник має право вчиняти дрібні побутові правочини в інтересах фізичної особи, яка потребує допомоги, відповідно до наданих йому повноважень.

4. Помічник представляє фізичну особу в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування та у відносинах з юридичними особами, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення.

Помічник може представляти фізичну особу в суді лише на підставі окремої довіреності.

5. Послуги помічника є оплатними, якщо інше не визначено за домовленістю сторін.

6. Помічник у будь-який час може бути відкликаний фізичною особою, яка потребувала допомоги. У такому разі повноваження помічника припиняються.

Стаття 78¹. Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб

1. Ветерани війни, члени їхніх сімей, члени сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України, інші демобілізовані особи мають право на підтримку від фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб у порядку та на умовах, визначених статтею 78 цього Кодексу, якщо інше не встановлено законом.

2. Особливості юридичного статусу фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, перелік безоплатних заходів з підтримки, що здійснюються таким фахівцем, визначаються законодавством.

Стаття 79. Оскарження дій опікуна, рішень органу опіки та піклування

1. Дії опікуна можуть бути оскаржені заінтересованою особою, в тому числі родичами підопічного, до органу опіки та піклування або до суду.

2. Рішення органу опіки та піклування може бути оскаржено до відповідного органу, якому підпорядкований орган опіки та піклування, або до суду.

Підрозділ 2. ЮРИДИЧНА ОСОБА

Глава 7. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЮРИДИЧНУ ОСОБУ

Стаття 80. Поняття юридичної особи

1. Юридичною особою є організація, наділена цивільною правоздатністю і дієздатністю на підставах, встановлених цим Кодексом та/або іншим законом.

Стаття 81. Види юридичних осіб

1. Юридичні особи залежно від порядку їх створення та інших критеріїв, встановлених цим Кодексом та/або іншим законом, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права.

2. Цим Кодексом визначаються порядок створення, організаційно-правові форми, юридичний статус, а також підстави і порядок припинення юридичних осіб приватного права.

Стаття 83. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права

1. Юридичні особи приватного права можуть створюватися у формі товариств або установ.

2. Товариством є організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві. Товариство може бути створено однією особою, якщо інше не визначено законом.

Товариства поділяються на підприємницькі та непідприємницькі.

3. Установою є організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їхнього майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за рахунок такого майна.

Особливості юридичного статусу окремих видів установ визначаються законом.

4. Положення цієї глави застосовуються до всіх товариств та установ, якщо інше не визначено законом.

Стаття 84. Підприємницькі товариства

1. Підприємницьким є товариство, яке здійснює підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками.

2. Підприємницьке товариство може бути створено як корпоративне товариство (акціонерне товариство, товариство з обмеженою чи додатковою відповідальністю, повне товариство, командитне товариство) або підприємницький кооператив.

3. Вид підприємницького товариства є частиною його найменування.

Стаття 85. Непідприємницькі товариства

1. Непідприємницьким товариством є товариство, діяльність якого спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів і яке не має на меті одержання прибутку з наступним його розподілом між учасниками. Учасники підприємницького товариства не можуть брати участі в розподілі прибутку такого товариства. Виплата дивідендів підприємницьким товариством забороняється.

2. Особливості корпоративного управління в підприємницьких товариствах визначаються установчими документами таких товариств з урахуванням положень цієї статті та інших актів цивільного законодавства.

На підприємницьке товариство, єдиним учасником (засновником) якого є держава або територіальна громада, поширюються вимоги щодо корпоративного управління, визначені для корпоративних товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі.

3. Вид підприємницького товариства є частиною його найменування.

4. Особливості юридичного статусу окремих видів підприємницьких товариств визначаються законом.

Стаття 86. Здійснення підприємницької діяльності підприємницькими товариствами та установами

1. Непідприємницькі товариства та установи можуть одночасно із своєю основною діяльністю здійснювати підприємницьку діяльність, якщо інше не визначено законом і якщо така діяльність відповідає меті, для якої вони були створені, та сприяє її досягненню.

Стаття 87. Створення юридичної особи

1. Юридична особа створюється шляхом об'єднання осіб та/або майна.

2. Для створення юридичної особи її учасники (засновники) розробляють установчі документи, які викладаються в письмовій формі і підписуються всіма

учасниками (засновниками), якщо законом не встановлено інший порядок їх затвердження.

3. Установчим документом товариства є затверджений учасниками статут або засновницький договір між учасниками, якщо інше не встановлено законом.

Юридична особа приватного права може створюватися та здійснювати діяльність на підставі модельного статуту, затвердженого уповноваженим органом державної влади, що після його прийняття учасниками стає установчим документом.

Товариство, створене однією особою, діє на підставі статуту, затвердженого цією особою.

4. Установа створюється на підставі установчого акта, складеного засновником або засновниками (договір, меморандум, протокол, заповіт, розпорядчий акт тощо). До створення установи установчий акт, складений однією або кількома особами, може бути скасований засновником (засновниками).

5. Юридична особа вважається створеною з дня її державної реєстрації.

Стаття 88. Вимоги до змісту установчих документів

1. У статуті товариства зазначаються найменування юридичної особи, органи управління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього, якщо додаткові вимоги щодо змісту статуту не встановлені цим Кодексом або іншим законом.

2. Засновницьким договором товариства визначаються зобов'язання учасників створити товариство, порядок їхньої спільної діяльності щодо його створення, умови передання товариству майна учасників, якщо додаткові вимоги щодо змісту засновницького договору не встановлені цим Кодексом або іншим законом.

3. В установчому акті установи зазначається її мета, визначаються майно, яке передається установі, необхідне для досягнення цієї мети, структура управління установою. Якщо в установчому акті, який міститься у заповіті, відсутні окремі із зазначених положень, їх встановлює орган, що здійснює державну реєстрацію.

Засновницький договір є установчим документом виключно для повних та командитних товариств.

Стаття 89. Державна реєстрація юридичної особи

1. Юридична особа підлягає державній реєстрації у порядку, визначеному законом. Дані державної реєстрації включаються до єдиного державного реєстру, відкритого для загального ознайомлення.

2. Підстави для відмови у проведенні державної реєстрації юридичної особи визначаються законом. Відмова у проведенні державної реєстрації юридичної особи з інших підстав, ніж визначені законом, забороняється.

3. Відмова у державній реєстрації, а також зволікання з її проведенням можуть бути оскаржені до суду.

4. До єдиного державного реєстру вносяться відомості про організаційно-правову форму юридичної особи, її найменування, місцезнаходження, органи управління, філії та представництва, мету установи, а також інші відомості, визначені законом.

5. Зміни до установчих документів юридичної особи, які стосуються відомостей, включених до єдиного державного реєстру, набувають чинності для третіх осіб з дня їх державної реєстрації. Юридичні особи та їх учасники не мають права посилалися на відсутність державної реєстрації таких змін у відносинах з третіми особами, які діяли з урахуванням цих змін.

6. Відомості про державну реєстрацію військових частин, установ, організацій та органів військового управління Збройних Сил України, інших військових формувань, юридичних осіб оборонно-промислового комплексу, які відповідно до закону становлять інформацію з обмеженим доступом, не підлягають оприлюдненню у загальнодоступних відомостях державних реєстрів (у тому числі як відкриті дані).

Стаття 90. Найменування юридичної особи

1. Юридична особа повинна мати найменування, яке містить інформацію про її організаційно-правову форму та назву.

Найменування установи має містити інформацію про характер її діяльності.

Юридична особа може мати, крім повного найменування, скорочене найменування.

2. Юридична особа, що є підприємницьким товариством, може мати комерційне найменування.

Комерційне найменування юридичної особи охороняється як об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до цього Кодексу.

3. Найменування юридичної особи зазначається в її установчих документах і вноситься до єдиного державного реєстру.

4. Юридична особа не має права використовувати найменування іншої юридичної особи.

Стаття 91. Цивільна правоздатність юридичної особи

1. Юридична особа здатна мати такі самі цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність), як і фізична особа, крім тих, що за своєю природою можуть належати лише людині.

2. Цивільна правоздатність юридичної особи може бути обмежена лише за рішенням суду.

3. Юридична особа може здійснювати окремі види діяльності, перелік яких визначається законом, після одержання нею спеціального дозволу (ліцензії).

4. Цивільна правоздатність юридичної особи виникає з моменту її створення і припиняється з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення.

Стаття 92. Цивільна дієздатність юридичної особи

1. Юридична особа набуває цивільних прав та обов'язків і здійснює їх через свої органи та/або посадових осіб, які діють відповідно до установчих документів та закону.

Порядок створення органів юридичної особи визначається установчими документами та законом.

2. У випадках, встановлених законом, юридична особа може набувати цивільних прав та обов'язків і здійснювати їх через своїх учасників.

3. Орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, а також яка є членом колегіального виконавчого органу юридичної особи, з моменту її вступу на посаду набуває обов'язків щодо такої юридичної особи, зокрема зобов'язана діяти виключно в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно, у межах повноважень, визначених статутом юридичної особи і законодавством, у спосіб, який, на її добросовісне переконання, сприятиме досягненню мети діяльності юридичної особи, у тому числі із запобіганням виникнення конфлікту інтересів. Члени наглядової ради або ради директорів юридичної особи мають такі самі обов'язки щодо відповідної юридичної особи та повинні діяти в інтересах цієї юридичної особи та всіх її власників (акціонерів, учасників).

У відносинах із третіми особами обмеження повноважень щодо представництва юридичної особи не має юридичної сили, крім випадків, якщо юридична особа доведе, що третя особа знала або з урахуванням всіх обставин не могла не знати про такі обмеження.

4. Якщо члени органу юридичної особи та інші особи, які відповідно до закону чи установчих документів виступають від імені юридичної особи, порушують свої обов'язки щодо представництва, вони несуть солідарну відповідальність за збитки, завдані ними юридичній особі.

5. До випадків представництва юридичної особи її органами або посадовими особами на підставі установчих документів такої юридичної особи не застосовуються положення глави 17 цього Кодексу.

Стаття 93. Місцезнаходження юридичної особи

1. Місцезнаходженням юридичної особи є фактичне місце ведення діяльності або розташування офісу, з якого здійснюється управління. Відомості про місцезнаходження юридичної особи підлягають державній реєстрації.

2. Відомості про місцезнаходження військових частин, установ, організацій та органів військового управління Збройних Сил України, інших військових формувань, юридичних осіб оборонно-промислового комплексу, які відповідно до закону становлять інформацію з обмеженим доступом, не підлягають оприлюдненню у загальнодоступних відомостях державних реєстрів (у тому числі як відкриті дані).

Стаття 95. Філії та представництва

1. Філією є відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює всі або частину її функцій.

2. Представництвом є відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює представництво і захист інтересів юридичної особи.

3. Філії та представництва не є юридичними особами. Вони наділяються майном юридичної особи, що їх утворила, і діють на підставі її акта.

4. Керівники філій та представництв призначаються юридичною особою і діють на підставі наданих нею повноважень.

5. Філії та представництва юридичної особи підлягають державній реєстрації у порядку, встановленому законом.

6. Законом можуть бути встановлені вимоги до створення в Україні філії та представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави.

Створення філії та представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства держави, що визнана відповідно до закону державою-агресором або державою-окупантом, забороняється.

Стаття 96. Відповідальність юридичних осіб

1. Юридична особа самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями.

2. Юридична особа відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним їй майном.

3. Учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), крім випадків, визначених установчими документами та законом.

4. Особи, які створюють юридичну особу, несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями, що виникли до її державної реєстрації.

Юридична особа відповідає за зобов'язаннями її учасників (засновників), що пов'язані з її створенням, тільки у разі наступного схвалення їхніх дій відповідним органом юридичної особи.

Стаття 96¹. Права учасників юридичних осіб

1. Права учасників юридичних осіб – це сукупність правомочностей, що належать особі у зв'язку з її участю в юридичній особі відповідно до закону та установчого документа.

2. Учасники юридичної особи мають право у порядку, визначеному законом та установчим документом:

- 1) брати участь в управлінні юридичною особою;
- 2) отримувати інформацію про діяльність юридичної особи;
- 3) вийти з юридичної особи, крім випадків, визначених законом;
- 4) отримати ліквідаційну квоту, крім випадків, визначених законом.

3. Учасники юридичних осіб можуть також мати інші права, визначені законом та установчим документом.

4. Законом можуть визначатися обмеження щодо здійснення окремих прав учасників юридичних осіб.

Стаття 97. Управління товариством

1. Управління товариством здійснюють його органи або безпосередньо його єдиний учасник - фізична особа у разі ухвалення таким учасником рішення про здійснення управління та після внесення відповідних відомостей до єдиного державного реєстру.

2. Органами управління товариством є загальні збори його учасників і виконавчий орган, якщо інше не встановлено законом або установчими документами товариства.

3. До складу органів управління товариства не можуть бути обрані особи, визнані за рішенням суду винними у завданні збитків товариству своєю поведінкою,

якщо такі збитки виникли внаслідок порушення такими особами їхніх обов'язків. Таке обмеження застосовується протягом трьох років з дати виконання відповідного рішення суду.

4. У випадках, визначених законом, функції виконавчого органу товариства може здійснювати інша юридична особа.

Стаття 98. Загальні збори учасників товариства

1. Загальні збори учасників товариства мають право ухвалювати рішення з усіх питань діяльності товариства, у тому числі з тих, що належать до компетенції інших органів товариства, якщо інше не встановлено законом.

2. Рішення загальних зборів ухвалюються простою більшістю з числа учасників, якщо інше не встановлено установчими документами або законом.

Рішення про внесення змін до установчих документів товариства, вчинення значних правочинів та про ліквідацію товариства ухвалюються більшістю не менш як три чверті голосів з числа учасників, якщо інше не встановлено законом.

Під значним правочином у цій статті розуміється правочин, якщо вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує десять відсотків вартості чистих активів товариства відповідно до останньої затвердженої річної фінансової звітності.

Стаття 99. Виконавчий орган товариства

1. Загальні збори товариства своїм рішенням створюють виконавчий орган (колегіальний або одноособовий) та встановлюють його компетенцію і склад.

2. Порядок створення та функціонування виконавчого органу визначається законом та установчими документами товариства.

3. Повноваження члена виконавчого органу можуть бути у будь-який час припинені або він може бути тимчасово відсторонений від виконання своїх повноважень.

Стаття 99¹. Посадові особи товариства

1. Керівник (одноосібний виконавчий орган), голова та члени колегіального виконавчого органу, голова та члени наглядової ради або ради директорів, ліквідатор, голова та члени комісії з припинення (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії), головний бухгалтер, корпоративний секретар, а також голова та члени іншого органу товариства (крім консультативного), якщо утворення такого органу визначено законом або установчими документами товариства, є посадовими особами такого товариства. Установчими документами товариства або законом посадовими особами товариства можуть бути визнані й інші особи.

2. Посадові особи товариства мають обов'язки перед товариством, визначені законом, зокрема щодо належного, добросовісного та ефективного управління товариством (фідучіарні обов'язки).

3. Посадові особи товариства зобов'язані діяти:

1) в інтересах товариства;

2) добросовісно та розумно;

3) у такий спосіб, який, на їхнє добросовісне переконання, сприятиме досягненню мети діяльності товариства;

4) у межах повноважень, визначених установчими документами товариства та законом.

4. Посадові особи відповідають за збитки, завдані ними товариству. Відшкодування збитків, завданих посадовою особою товариству її поведінкою, здійснюється у разі, якщо такі збитки були завдані:

1) діями, вчиненими посадовою особою з перевищенням або зловживанням службовими повноваженнями;

2) діями посадової особи, вчиненими з порушенням порядку їх попереднього погодження або іншої процедури прийняття рішень щодо вчинення відповідних дій, встановленої установчими документами товариства та/або законом;

3) діями посадової особи, вчиненими з дотриманням порядку їх попереднього погодження або іншої процедури прийняття рішень щодо вчинення відповідних дій, встановленої установчими документами товариства та/або законом, якщо для

отримання такого погодження та/або дотримання процедури прийняття рішень посадова особа товариства подала недостовірну інформацію;

4) бездіяльністю посадової особи у випадку, якщо вона була зобов'язана вчинити певні дії відповідно до покладених на неї обов'язків;

5) іншими винними діями посадової особи.

5. Порядок притягнення посадової особи товариства до відповідальності визначається установчими документами товариства та/або законом.

6. Норми цієї статті можуть застосовуватися до керівників філії або представництва юридичної особи, за умови наявності відповідного застереження у положенні про філію або представництво.

Стаття 100. Вихід та виключення з товариства

1. Учасники товариства мають право вийти з товариства, якщо інше не визначено законом.

2. Учасник товариства у випадках та в порядку, визначених законом, може бути виключений з товариства.

Стаття 101. Управління установою

1. Засновники установи не беруть участі в управлінні нею.

В установі обов'язково створюється правління, до якого застосовуються положення статті 99 цього Кодексу.

Установчий акт може визначати необхідність створення також інших органів, встановлювати порядок формування цих органів та їх склад.

2. Нагляд за діяльністю установи здійснює її наглядова рада.

Наглядова рада здійснює нагляд за управлінням майном установи, додержанням мети установи та за її іншою діяльністю відповідно до установчого акта.

Стаття 102. Передання майна установі

1. В установчому акті визначається майно, яке засновник (а в разі його смерті - зобов'язана особа) повинен передати установі після її державної реєстрації.

Стаття 103. Зміна мети установи та структури управління

1. Якщо здійснення мети установи стало неможливим або воно не узгоджується із доброзвичайністю (*boni mores*), відповідний орган державної влади може звернутися до суду із заявою про визначення іншої мети установи за погодженням з органами управління установою.

2. У разі зміни мети установи суд повинен враховувати наміри засновника та дбати про те, щоб вигоди від використання майна установи передавалися тим дестинаторам, яким ці вигоди призначалися за наміром засновника.

3. Суд може змінити структуру управління установи, якщо це необхідно внаслідок зміни мети установи або з інших поважних причин.

4. У разі зміни мети установи або зміни структури управління установи її управління зобов'язане повідомити суд у письмовій формі про свою думку з цього питання.

Стаття 104. Припинення юридичної особи

1. Юридична особа припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам - правонаступникам (шляхом злиття, приєднання, поділу) або ліквідації.

2. Юридична особа, яка не має права розподіляти прибуток між учасниками, не може бути припинена шляхом злиття, приєднання або поділу, якщо серед правонаступників є юридична особа, наділена таким правом. Якщо серед правонаступників є юридична особа, яка не має права розподіляти прибуток між учасниками, рішення про припинення товариства, наділеного таким правом, ухвалюється одноголосно загальними зборами учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства.

Положення цієї частини не застосовуються до установ, засновником яких є держава.

3. Юридична особа, яка не має права розподіляти майно між учасниками, зокрема у разі ліквідації, не може бути припинена шляхом злиття, приєднання або поділу, якщо серед правонаступників є юридична особа, наділена таким правом. Якщо серед правонаступників є юридична особа, яка не має права розподіляти майно між учасниками, рішення про припинення товариства, наділеного таким правом, ухвалюється одногосно загальними зборами учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства.

Положення цієї частини не застосовуються до установ, засновником яких є держава.

4. Установа може брати участь у злитті, приєднанні або поділі виключно з іншими установами.

5. Юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення.

6. Порядок припинення юридичної особи у процесі відновлення її платоспроможності або банкрутства визначається законом.

7. Законом можуть визначатися особливості припинення юридичних осіб.

Стаття 105. Виконання рішення про припинення юридичної особи

1. Учасники юридичної особи, суд або орган, що ухвалив рішення про припинення юридичної особи, зобов'язані протягом трьох робочих днів з дня ухвалення рішення письмово повідомити орган, що здійснює державну реєстрацію.

2. Учасники юридичної особи, суд або орган, що ухвалив рішення про припинення юридичної особи, відповідно до цього Кодексу призначають комісію з припинення юридичної особи (ліквідаційну комісію), голову комісії або особу, на яку покладаються функції такої комісії (ліквідатора), та встановлюють порядок і строк заявлення кредитором своїх вимог до юридичної особи, що припиняється.

Виконання функцій комісії з припинення юридичної особи може бути покладено на орган управління юридичної особи.

3. До комісії з припинення юридичної особи (ліквідаційної комісії) або особи, на яку покладено відповідні функції (ліквідатора), з моменту призначення переходять повноваження щодо управління юридичною особою. Голова комісії, її

члени або особа, на яку покладено відповідні функції (ліквідатор) представляють юридичну особу, що припиняється, у відносинах з третіми особами та виступають у суді від її імені.

4. Строк заявлення кредитором своїх вимог до юридичної особи, що припиняється, не може становити менше двох місяців і більше шести місяців з дня оприлюднення повідомлення про рішення щодо припинення юридичної особи.

5. Кожна окрема вимога кредитора, зокрема щодо сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових коштів до Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, розглядається, після чого ухвалюється відповідне рішення, яке надсилається кредитору не пізніше тридцяти днів з дня отримання юридичною особою, що припиняється, відповідної вимоги кредитора.

6. Відомості про припинення військових частин, установ, організацій та органів військового управління Збройних Сил України, інших військових формувань, юридичних осіб оборонно-промислового комплексу, які відповідно до закону становлять інформацію з обмеженим доступом, не підлягають оприлюдненню у загальнодоступних відомостях державних реєстрів (у тому числі як відкриті дані).

Стаття 105¹. Припинення філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави

1. Філія, представництво юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, припиняється в результаті ліквідації.

2. Філія, представництво юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, є такими, що припинилися, з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про припинення.

3. Юридична особа, створена відповідно до законодавства іноземної держави, що ухвалила рішення про припинення філії, представництва, суд або орган державної влади, що ухвалив рішення про припинення філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, зобов'язані протягом десяти робочих днів з дня ухвалення такого рішення письмово повідомити про це орган, що здійснює державну реєстрацію.

4. Юридична особа, створена відповідно до законодавства іноземної держави, що ухвалила рішення про припинення філії, представництва, суд або орган державної влади, що ухвалив рішення про припинення філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, призначає комісію з припинення філії, представництва (ліквідаційну комісію), голову комісії або ліквідатора та встановлює порядок і строк заявлення кредиторами своїх вимог до юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, філія, представництво якої припиняється.

5. До комісії з припинення філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави (ліквідаційної комісії), або до ліквідатора з моменту призначення переходять повноваження щодо управління справами філії, представництва. Голова комісії, її члени або ліквідатор філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, представляють її у відносинах з третіми особами.

6. Строк заявлення кредиторами своїх вимог до юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, філія, представництво якої припиняється, не може становити менше двох місяців і більше шести місяців з дня оприлюднення повідомлення про рішення щодо припинення філії, представництва.

Юридична особа, створена відповідно до законодавства іноземної держави, філія, представництво якої припиняється, вважається такою, що отримала відповідну вимогу кредитора, з дня отримання такої вимоги її філією, представництвом, що припиняється.

7. Комісія з припинення філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави (ліквідаційна комісія), або ліквідатор розглядає кожну окрему вимогу кредитора, зокрема щодо сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових внесків до Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, та ухвалює відповідне рішення, яке надсилає кредитору не пізніше 30 днів з дня отримання філією, представництвом юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, що припиняється, відповідної вимоги кредитора.

Стаття 106. Злиття, приєднання та поділ юридичної особи

1. Злиття, приєднання та поділ юридичної особи здійснюються за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, а у випадках, визначених законом, - за рішенням суду.

2. Законом може визначатися необхідність одержання згоди відповідних органів державної влади на припинення юридичної особи шляхом злиття або приєднання.

Стаття 107. Порядок припинення юридичної особи шляхом злиття, приєднання та поділу

1. Кредитор може вимагати від юридичної особи, що припиняється, виконання зобов'язань якої не забезпечено, припинення або дострокового виконання зобов'язання, або забезпечення виконання зобов'язання, крім випадків, визначених законом.

2. Після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами та задоволення чи відхилення таких вимог комісія з припинення юридичної особи (ліквідаційна комісія) складає передавальний акт (у разі злиття або приєднання) або розподільчий баланс (у разі поділу), який має містити положення про правонаступництво щодо майна, прав та обов'язків юридичної особи, що припиняється шляхом поділу, стосовно всіх її кредиторів та боржників, включаючи зобов'язання, які оспорується сторонами.

3. Передавальний акт та розподільчий баланс затверджуються учасниками юридичної особи або органом, який ухвалив рішення про її припинення, крім випадків, визначених законом.

4. Порушення положень частин другої та третьої цієї статті є підставою для відмови у внесенні до єдиного державного реєстру запису про припинення юридичної особи та державній реєстрації створюваних юридичних осіб – правонаступників.

5. Юридична особа – правонаступник, що утворилася шляхом поділу, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями юридичної особи, що припинилася, які згідно з розподільчим балансом перейшли до іншої юридичної особи – правонаступника. Якщо юридичних осіб – правонаступників, що утворилися шляхом поділу, дві або більше, таку субсидіарну відповідальність вони несуть солідарно.

6. Якщо правонаступниками юридичної особи є декілька юридичних осіб і неможливо точно визначити правонаступника щодо конкретних обов'язків юридичної особи, що припинилася, такі юридичні особи - правонаступники несуть солідарну відповідальність перед кредиторами юридичної особи, що припинилася. Учасники (засновники) юридичної особи, що припинилася, які відповідно до закону або установчих документів відповідали за її зобов'язаннями, відповідають за зобов'язаннями правонаступників, що виникли до моменту припинення юридичної особи, у такому самому обсязі, якщо більший обсяг відповідальності учасників (засновників) за зобов'язаннями правонаступників не визначено законом або установчими документами.

Стаття 108. Перетворення юридичної особи

1. Перетворенням юридичної особи є зміна її організаційно-правової форми.

2. У разі перетворення до нової юридичної особи переходять усе майно, усі права та обов'язки попередньої юридичної особи.

Перетворення юридичної особи не впливає на обсяг та зміст її прав і обов'язків перед третіми особами.

3. Перетворення юридичної особи здійснюється за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, а у випадках, визначених законом, - за рішенням суду.

4. Установа не може бути перетворена, крім випадків, визначених законом.

Установа, засновником якої є держава, може бути перетворена в акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю або товариство з додатковою відповідальністю.

Стаття 109. Виділ

1. Виділом є перехід за розподільчим балансом частини майна, прав та обов'язків юридичної особи до однієї або кількох нових юридичних осіб, що створюються шляхом виділу.

2. Після ухвалення рішення про виділ учасники юридичної особи або орган, що ухвалив рішення про виділ, складають та затверджують розподільчий баланс.

Суд, що ухвалив рішення про виділ, у своєму рішенні визначає учасника юридичної особи або вищий орган юридичної особи (власника), який зобов'язаний скласти та затвердити розподільчий баланс.

3. Юридична особа, створена шляхом виділу, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями юридичної особи, з якої здійснено виділ, які згідно з розподільчим балансом не перейшли до юридичної особи, що створена шляхом виділу. Юридична особа, з якої здійснено виділ, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями, які згідно з розподільчим балансом перейшли до юридичної особи, що створена шляхом виділу. Якщо юридичних осіб, що створені шляхом виділу, дві або більше, таку субсидіарну відповідальність вони несуть спільно з юридичною особою, з якої здійснено виділ, солідарно.

4. Якщо після виділу неможливо точно встановити обов'язки особи за окремим зобов'язанням, що існувало у юридичної особи до виділу, юридична особа, з якої здійснено виділ, та юридичні особи, створені шляхом виділу, несуть солідарну відповідальність перед кредитором за таким зобов'язанням.

Стаття 110. Ліквідація юридичної особи

1. Юридична особа ліквідується:

1) за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, у тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, визначених установчими документами;

2) за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, за позовом учасника юридичної особи або відповідного органу державної влади;

3) за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи, в інших випадках, визначених законом, - за позовом відповідного органу державної влади.

2. Орган (особа), який ухвалив рішення про ліквідацію юридичної особи відповідно до частини першої цієї статті, призначає ліквідаційну комісію (ліквідатора) такої юридичної особи. У справі про банкрутство небанківської фінансової установи за клопотанням органу державної влади ліквідатором може бути призначена особа з арбітражних керуючих у такій справі.

3. Якщо вартість майна юридичної особи є недостатньою для задоволення вимог кредиторів, юридична особа здійснює всі необхідні дії, визначені законом.

4. Особливості ліквідації фінансових установ можуть визначатися законом.

Стаття 110¹. Ліквідація філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави

1. Ліквідація філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, здійснюється відповідно до положень цієї статті, якщо інше не визначено законом.

2. Філія, представництво юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, ліквідується:

1) за рішенням юридичної особи, яка створила філію, представництво;

2) за рішенням суду про ліквідацію філії, представництва - за позовом органу державної влади, наділеного такими повноваженнями;

3) в інших випадках, визначених законом.

3. Якщо з позовом про ліквідацію філії, представництва юридичної особи, створеної відповідно до законодавства іноземної держави, звернувся орган державної влади, він призначає ліквідатора.

4. До ліквідації філій, представництв іноземної держави застосовуються положення цього Кодексу про ліквідацію юридичної особи, якщо інше не впливає із суті відносин.

Стаття 111. Порядок ліквідації юридичної особи

1. З дати внесення до єдиного державного реєстру запису про рішення учасників (засновників) юридичної особи, суду або уповноваженого ними органу щодо ліквідації юридичної особи ліквідаційна комісія (ліквідатор) зобов'язана вжити всіх необхідних заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості юридичної особи, що ліквідується, та письмово повідомити кожного з боржників про припинення юридичної особи у визначені цим Кодексом строки.

Ліквідаційна комісія (ліквідатор) заявляє вимоги та позови про стягнення заборгованості з боржників юридичної особи.

2. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) зобов'язана повідомити учасників юридичної особи, суд або орган, що ухвалив рішення про припинення юридичної особи, про її участь в інших юридичних особах та/або надати відомості про створені нею корпоративні товариства, дочірні підприємства.

3. Під час проведення заходів щодо ліквідації юридичної особи до завершення строку пред'явлення вимог кредиторів ліквідаційна комісія (ліквідатор) закриває рахунки, відкриті у фінансових установах, крім рахунка, який використовується для розрахунків з кредиторами під час ліквідації юридичної особи.

4. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) вживає заходів щодо інвентаризації майна юридичної особи, що припиняється, а також майна її філій та представництв, дочірніх підприємств, корпоративних товариств, а також майна, що підтверджує її корпоративні права в інших юридичних особах, виявляє та вживає заходів щодо повернення майна, яке перебуває у третіх осіб.

У випадках, установлених законом, ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує проведення незалежної оцінки майна юридичної особи, що припиняється.

5. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) вживає заходів щодо закриття відокремлених підрозділів юридичної особи (філій, представництв) та відповідно до законодавства про працю здійснює звільнення працівників юридичної особи, що припиняється.

6. Ліцензії, документи дозвільного характеру та інші документи, а також печатки та штампи, які підлягають поверненню органам державної влади, органам місцевого самоврядування, повертаються їм ліквідаційною комісією (ліквідатором).

7. Для проведення перевірок та визначення наявності або відсутності заборгованості із сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових коштів до Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує своєчасне надання податковим органам та органам Пенсійного фонду України, фондам соціального страхування документів юридичної особи (її філій, представництв), у тому числі первинних документів, реєстрів бухгалтерського та податкового обліку.

До моменту затвердження ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає та подає податковим органам, органам Пенсійного фонду України та фондам соціального страхування звітність за останній звітний період.

8. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) після закінчення строку для пред'явлення вимог кредиторами складає проміжний ліквідаційний баланс, що включає відомості про склад майна юридичної особи, що ліквідується, перелік пред'явлених кредиторами вимог та результат їх розгляду.

Проміжний ліквідаційний баланс затверджується ліквідаційною комісією (ліквідатором) юридичної особи.

9. Виплата грошових сум кредиторам юридичної особи, що ліквідується, у тому числі за податками, зборами, єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та іншими коштами, що належить сплатити до державного або місцевого бюджету, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування, провадиться у порядку черговості, визначеному статтею 112 цього Кодексу.

У разі недостатності в юридичної особи, що ліквідується, коштів для задоволення вимог кредиторів ліквідаційна комісія (ліквідатор) організовує реалізацію майна юридичної особи.

10. Після завершення розрахунків з кредиторами ліквідаційна комісія (ліквідатор) складає ліквідаційний баланс, забезпечує його затвердження учасниками юридичної особи, судом або органом, що ухвалив рішення про припинення юридичної особи, та забезпечує його подання податковим органам.

11. Майно юридичної особи, що залишилося після задоволення вимог кредиторів (у тому числі за податками, зборами, єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та іншими коштами, що належить сплатити до державного або місцевого бюджету, Пенсійного фонду України, фондів соціального страхування), передається учасникам юридичної особи, якщо інше не визначено установчими документами юридичної особи або законом.

12. Документи, що підлягають обов'язковому зберіганню, передаються у визначеному законом порядку відповідним архівним установам.

13. Ліквідаційна комісія (ліквідатор) забезпечує подання державному реєстраторові документів, визначених законом для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи у визначений законом строк.

Стаття 112. Задоволення вимог кредиторів

1. У разі ліквідації платоспроможної юридичної особи вимоги її кредиторів задовольняються у такій черговості:

1) у першу чергу задовольняються вимоги щодо відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою чи іншим способом;

2) у другу чергу задовольняються вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності;

3) у третю чергу задовольняються вимоги щодо податків, зборів (обов'язкових платежів);

4) у четверту чергу задовольняються всі інші вимоги.

Вимоги однієї черги задовольняються пропорційно сумі вимог, що належать кожному кредитору цієї черги.

2. Черговість задоволення вимог кредиторів за договорами страхування визначається законом.

3. У разі відмови ліквідаційної комісії (ліквідатора) у задоволенні вимог кредитора або ухилення від їх розгляду кредитор має право протягом місяця з дати, коли він дізнався або мав дізнатися про таку відмову звернутися до суду із позовом до ліквідаційної комісії (ліквідатора). За рішенням суду вимоги кредитора можуть бути задоволені за рахунок майна, що залишилося після ліквідації юридичної особи.

4. Вимоги кредитора, заявлені після спливу строку, встановленого ліквідаційною комісією (ліквідатором) для їх пред'явлення, задовольняються з майна юридичної особи, яку ліквідовують, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, заявлених своєчасно.

5. Вимоги кредиторів, які не визнані ліквідаційною комісією (ліквідатором), якщо кредитор у місячний строк після одержання повідомлення про повну або часткову відмову у визнанні його вимог не звертався до суду з позовом, вимоги, у задоволенні яких за рішенням суду кредиторів відмовлено, а також вимоги, які не задоволені через відсутність майна юридичної особи, що ліквідується, вважаються погашеними.

6. Кошти, одержані від продажу майна у разі ліквідації неплатоспроможної юридичної особи, спрямовуються на задоволення вимог кредиторів у черговості, визначеній законом.

Глава 8. ПІДПРИЄМНИЦЬКІ ТОВАРИСТВА

§ 1. КОРПОРАТИВНІ ТОВАРИСТВА

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 113. Поняття та види корпоративних товариств

1. Корпоративним товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками.

2. Корпоративні товариства можуть бути створені у формі повного товариства, командитного товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерного товариства.

Стаття 114. Учасники корпоративного товариства

1. Учасником корпоративного товариства може бути фізична або юридична особа.

Обмеження щодо участі у корпоративних товариствах можуть визначатися законом.

2. Корпоративне товариство, крім повного і командитного товариств, може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником.

Стаття 115. Майно корпоративного товариства

1. Корпоративне товариство є власником:

1) майна, переданого йому учасниками товариства у власність як вклад до статутного (складеного) капіталу;

2) продукції, виробленої товариством;

3) одержаних доходів;

4) іншого майна, набутого на підставах, що не заборонені законом.

2. Вкладом до статутного (складеного) капіталу корпоративного товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не визначено законом.

Перелік видів майна, що не може бути вкладом до статутного (складеного) капіталу корпоративного товариства, визначається законом.

Грошова оцінка вкладу учасника корпоративного товариства здійснюється за згодою учасників товариства, а також у випадках, встановлених законом, вона підлягає незалежній експертній перевірці.

Стаття 116. Корпоративні права

1. Права учасників корпоративних товариств (корпоративні права) – це сукупність правомочностей, що належать особі як учаснику корпоративного товариства відповідно до закону та установчого документа.

2. Корпоративні права набуваються одночасно з набуттям частки у статутному (складеному) капіталі товариства чи акцій, якщо інше не визначено законом.

3. Учасники корпоративного товариства мають право:

1) брати участь в управлінні товариством;

2) брати участь у розподілі прибутку товариства і одержувати дивіденди;

3) відчужувати частку чи акції у порядку, визначеному законом;

4) одержувати інформацію про діяльність товариства, включно з фінансовою звітністю та рішеннями його органів управління;

5) отримати ліквідаційну квоту у разі ліквідації товариства;

6) у випадках, визначених законом, вийти з товариства.

4. Учасники корпоративних товариств можуть мати також інші права, встановлені законом та установчим документом.

5. Особливості здійснення корпоративних прав учасників можуть визначатися корпоративним договором.

6. Корпоративні права (усі сукупно або окремі з них) можуть передаватися третім особам з дотриманням обмежень, визначених законом або установчим документом.

7. Володіння корпоративними правами не є підприємницькою діяльністю.

8. Корпоративними відносинами є відносини між учасниками корпоративного товариства, у тому числі які виникають між ними до державної реєстрації корпоративного товариства, а також відносини між корпоративним товариством та його учасниками щодо виникнення, здійснення, зміни і припинення корпоративних прав.

9. Учасники, які володіють не менш як п'ятьма відсотками голосів у статутному капіталі товариства, мають право подати від імені та в інтересах товариства похідний позов про відшкодування збитків, завданих товариству його посадовими особами.

Стаття 116¹. Корпоративний договір

1. Договір, за яким учасники товариства зобов'язуються реалізовувати свої права та повноваження певним чином або утримуватися від їх реалізації, є корпоративним договором.

2. Сторонами корпоративного договору можуть бути особи, які не є учасниками корпоративного товариства.

Стороною корпоративного договору може бути корпоративне товариство.

3. Корпоративним договором може встановлюватися порядок утримання від здійснення прав та/або повноважень його сторін.

Корпоративним договором можуть встановлюватися обов'язки його сторін, не визначені установчим документом корпоративного товариства та/або законом.

4. Порухення корпоративного договору не може бути підставою для визнання рішення вищого органу управління товариства недійсним.

5. Корпоративний договір не є установчим документом корпоративного товариства.

6. Корпоративний договір може укладатися до створення корпоративного товариства. У такому разі на сторін корпоративного договору поширюються положення частини четвертої статті 96 цього Кодексу з урахуванням особливостей, визначених цією статтею.

7. На корпоративний договір поширюються загальні положення про договори та інші правочини, якщо інше не визначено законом.

8. Якщо корпоративним договором не визначено строк (термін) його дії, він вважається укладеним на невизначений строк.

9. Корпоративний договір укладається в письмовій формі.

10. Зміст корпоративного договору не підлягає розголошенню особам, які не є його сторонами, якщо інше не визначено законом, установчим документом або корпоративним договором.

Інформація про укладення корпоративного договору та строк його дії оприлюднюється на офіційному веб-сайті товариства або надається на запит заінтересованих осіб протягом трьох днів з дня його укладення або з дня отримання товариством письмового (електронного) запиту.

11. Особливості корпоративних договорів для окремих видів корпоративних товариств можуть визначатися законом.

12. Корпоративним договором можуть визначатися підстави припинення корпоративного товариства у разі порушення корпоративних прав його учасників,

якщо такий корпоративний договір підписано всіма учасниками корпоративного товариства.

Стаття 116². Зняття корпоративної вуалі

1. Учасники корпоративного товариства, а також інші особи, які прямо або опосередковано здійснюють вирішальний вплив на його діяльність, не відповідають за його зобов'язаннями, крім випадків, визначених цим Кодексом та/або законом.

2. Суд може покласти субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями корпоративного товариства на його учасників або контролюючих осіб у виняткових випадках, якщо майна товариства недостатньо для задоволення вимог кредиторів і доведено, що товариство використовувалося для:

1) вчинення протиправних дій, спрямованих на завдання шкоди кредиторам чи іншим особам;

2) умисного доведення до неплатоспроможності (банкрутства);

3) фактичного використання товариства як alter ego особи, яка прямо або опосередковано здійснює вирішальний вплив на його діяльність.

Добросовісний учасник, який не був обізнаний і не мав можливості вплинути на дії, що спричинили завдання шкоди, не несе субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями товариства.

3. Право на звернення до суду з вимогою про покладення субсидіарної відповідальності мають кредитор, арбітражний керуючий, а також у випадках, визначених законом, уповноважений орган державної влади.

4. Під час вирішення питання про зняття корпоративної вуалі суд зобов'язаний виходити з того, що обставини, визначені частиною другою цієї статті, повинні бути доведені на підставі достатніх і переконливих доказів, а всі сумніви тлумачаться на користь збереження принципу обмеженої відповідальності як загального правила.

5. Особа, яка прямо або опосередковано здійснює вирішальний вплив на діяльність корпоративного товариства, має право звернутися до суду з позовом в інтересах цього товариства, якщо вона позбавлена можливості здійснити це право через:

- 1) органи управління товариства;
- 2) безпосереднє управління товариством;
- 3) ліквідатора або ліквідаційну комісію.

6. Законом можуть визначатися додаткові підстави та умови зняття корпоративної вуалі щодо окремих видів корпоративних товариств.

Стаття 117. Обов'язки учасників корпоративного товариства

1. Учасники корпоративного товариства зобов'язані:

1) виконувати свої зобов'язання перед товариством, у тому числі ті, що пов'язані з майновою участю, а також робити вклади (оплачувати акції) у розмірі, в порядку та засобами, що визначені установчим документом;

2) не розголошувати комерційну таємницю та інформацію з обмеженим доступом про діяльність товариства.

2. Учасники корпоративного товариства можуть також мати інші обов'язки, визначені законом.

2. ПОВНЕ ТОВАРИСТВО

Стаття 119. Поняття повного товариства

1. Повним є товариство, учасники якого відповідно до укладеного між ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить.

2. Особа може бути учасником тільки одного повного товариства. Учасник повного товариства не може бути повним учасником командитного товариства.

3. Учасник повного товариства не має права без згоди інших учасників вчиняти від свого імені та у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб правочини, що є однорідними з тими, які становлять предмет діяльності товариства.

У разі порушення цього правила товариство має право за своїм вибором вимагати від такого учасника або відшкодування завданих товариству збитків, або передання товариству усієї вигоди, набутої за такими правочинами.

4. Найменування повного товариства має містити імена (найменування) всіх його учасників, слова “повне товариство” або містити ім’я (найменування) одного чи кількох учасників з доданням слів “і компанія”, а також слова “повне товариство”.

Стаття 120. Засновницький договір повного товариства

1. Повне товариство створюється і діє на підставі засновницького договору. Засновницький договір підписується всіма його учасниками.

2. Засновницький договір повного товариства крім відомостей, визначених статтею 88 цього Кодексу, має містити відомості про: розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з учасників у складеному капіталі; розмір, склад та строки внесення ними вкладів.

Стаття 121. Управління повним товариством

1. Управління діяльністю повного товариства здійснюється за спільною згодою всіх учасників. Засновницьким договором товариства можуть визначатися випадки, коли рішення ухвалюється більшістю голосів учасників.

2. Кожний учасник повного товариства має один голос, якщо засновницьким договором не встановлений інший порядок визначення кількості голосів.

3. Кожний учасник повного товариства, незалежно від того, чи уповноважений він вести справи товариства, має право ознайомлюватися з усією документацією щодо ведення справ товариства. Відмова від цього права чи його обмеження, зокрема за домовленістю учасників товариства, є недійсною.

Стаття 122. Ведення справ повного товариства

1. Кожний учасник повного товариства має право діяти від імені товариства, якщо засновницьким договором не визначено, що всі учасники ведуть справи спільно або що ведення справ доручено окремим учасникам.

У разі спільного ведення учасниками справ товариства для вчинення кожного правочину є необхідною згода всіх учасників товариства. Якщо ведення справ

доручено окремим учасникам повного товариства, інші учасники можуть вчиняти правочини від імені товариства за наявності у них довіреності, виданої учасниками, яким доручено ведення справ товариства.

У відносинах з третіми особами повне товариство не може посилається на положення засновницького договору, які обмежують повноваження учасників повного товариства щодо права діяти від імені товариства, крім випадків, коли буде доведено, що третя особа у момент вчинення правочину знала чи могла знати про відсутність в учасника товариства права діяти від імені товариства.

2. Учасник повного товариства, що діяв у спільних інтересах, але не мав на це повноважень, має право у разі, якщо його дії не були схвалені іншими учасниками, вимагати від товариства відшкодування здійснених ним витрат, якщо він доведе, що у зв'язку з його діями товариство зберегло чи набуло майно, яке за вартістю перевищує ці витрати.

3. У разі спору між учасниками повного товариства повноваження на ведення справ товариства, надані одному чи кільком учасникам, можуть бути припинені судом на вимогу одного чи кількох інших учасників товариства за наявності для цього достатніх підстав, зокрема внаслідок грубого порушення учасником, уповноваженим на ведення справ товариства, своїх обов'язків чи виявлення його нездатності до розумного ведення справ. На підставі рішення суду до засновницького договору товариства вносяться необхідні зміни.

4. Повноваження учасника повного товариства на ведення справ повного товариства припиняються повністю або частково з припиненням самого товариства у зв'язку з відмовою учасника від доручення чи скасуванням доручення на вимогу хоча б одного з решти учасників.

Стаття 123. Розподіл прибутку та збитків повного товариства

1. Прибуток та збитки повного товариства розподіляються між його учасниками пропорційно до їхніх часток у складеному капіталі, якщо інше не визначено засновницьким договором або домовленістю учасників.

2. Позбавлення учасника повного товариства права на участь у розподілі прибутку чи збитків не допускається.

Стаття 124. Відповідальність учасників повного товариства за його зобов'язаннями

1. У разі недостатності у повного товариства майна для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі учасники повного товариства солідарно відповідають за зобов'язаннями товариства усім своїм майном, на яке може бути звернене стягнення.

2. Учасник повного товариства відповідає за боргами товариства незалежно від того, виникли ці борги до чи після його вступу в товариство.

3. Учасник повного товариства, який вибув із товариства, відповідає за зобов'язаннями товариства, що виникли до моменту його вибуття, рівною мірою з учасниками, що залишилися, протягом трьох років з дня затвердження звіту про діяльність товариства за рік, у якому він вибув із товариства.

4. Учасник повного товариства, який сплатив повністю борги товариства, має право звернутися з регресною вимогою у відповідній частині до інших учасників, які несуть перед ним відповідальність пропорційно своїм часткам у складеному капіталі товариства.

Стаття 125. Зміни у складі учасників повного товариства

1. Зміни у складі учасників повного товариства можуть бути у зв'язку з:

- 1) виходом учасника повного товариства з його складу з власної ініціативи;
- 2) виключенням із складу учасників;
- 3) вибуттям із складу учасників з причин, що не залежать від учасника.

2. Порядок і особливості виходу, виключення та вибуття учасників зі складу повного товариства визначаються цим Кодексом, іншим законом та засновницьким договором.

Стаття 126. Вихід з повного товариства

1. Учасник повного товариства, яке було створене на невизначений строк, може у будь-який момент вийти з товариства, заявивши про це не пізніше ніж за три місяці до фактичного виходу із товариства. Справжність підпису на заяві про вихід із товариства підлягає нотаріальному засвідченню.

Достроковий вихід учасника з повного товариства, що засноване на певний строк, допускається лише з поважних причин.

2. Відмова від права вийти з повного товариства є недійсною.

Стаття 127. Передання учасником частки (її частини) у складеному капіталі повного товариства

1. Учасник повного товариства має право за згодою інших його учасників передати свою частку у складеному капіталі чи її частину іншому учасникові товариства або третій особі.

2. У разі передання частки (її частини) новому учасникові до нього переходять повністю чи у відповідній частині права, що належали учасникові, який передав частку (її частину). Особа, якій передано частку (її частину), відповідає за зобов'язаннями товариства відповідно до частини другої статті 124 цього Кодексу.

3. У разі передання учасником товариства усієї частки іншій особі участь цього учасника в повному товаристві припиняється і для нього настають наслідки, визначені частиною третьою статті 124 цього Кодексу.

Стаття 128. Виключення зі складу учасників повного товариства

1. Учасник повного товариства, який систематично не виконує чи виконує неналежним чином обов'язки, покладені на нього товариством, або який своєю поведінкою перешкоджає досягненню цілей товариства, може бути виключений із товариства у порядку, встановленому засновницьким договором.

2. Рішення про виключення зі складу учасників повного товариства може бути оскаржене до суду.

Стаття 129. Вибуття з повного товариства

1. Повне товариство може ухвалити рішення про визнання учасника повного товариства таким, що вибув із його складу, у разі:

1) смерті учасника або оголошення його померлим - за відсутності спадкоємців;

2) ліквідації юридичної особи - учасника товариства, в тому числі у зв'язку з визнанням її банкрутом;

3) визнання учасника недієздатним, обмеження його цивільної дієздатності або визнання безвісно відсутнім;

4) звернення стягнення на частину майна повного товариства, що відповідає частці учасника у складеному капіталі товариства;

2. Рішення про визнання учасника повного товариства таким, що вибув із його складу, може бути оскаржене заінтересованими особами до суду.

3. У разі вибуття учасника з повного товариства з підстав, визначених частиною першою цієї статті, товариство може продовжити свою діяльність, якщо інше не встановлено засновницьким договором товариства чи домовленістю між учасниками, що залишаються.

4. правонаступник учасника повного товариства має переважне право вступу до товариства.

5. На правонаступника учасника повного товариства поширюються положення частини другої статті 127 цього Кодексу.

Стаття 130. Розрахунки у разі виходу, виключення та вибуття з повного товариства

1. Учасникові, що вийшов, якого виключено або який вибув з повного товариства з підстав, встановлених у статтях 126, 128 і 129 цього Кодексу, виплачується вартість частини майна товариства, пропорційна частці цього учасника у складеному капіталі товариства, якщо інше не встановлено засновницьким договором.

2. Якщо правонаступник учасника повного товариства не вступив у товариство, розрахунки з ним здійснюються відповідно до частини першої цієї статті.

Вартість майна, що становить частку учасника повного товариства, розраховується на день смерті спадкодавця або внесення запису про створення юридичної особи - правонаступника. У таких випадках відповідно зменшується розмір майна товариства, зазначений у засновницькому договорі.

3. Порядок визначення вартості частки учасника у майні повного товариства та строки її виплати встановлюються засновницьким договором і законом.

Стаття 131. Звернення стягнення на частину майна повного товариства, пропорційну частці учасника товариства у складеному капіталі

1. Звернення стягнення на частку учасника у складеному капіталі повного товариства за його власними зобов'язаннями допускається тільки у разі недостатності іншого майна для задоволення вимог кредиторів. У разі недостатності майна учасника повного товариства для виконання його зобов'язань перед кредиторами вони можуть вимагати у встановленому порядку виділу частини майна повного товариства, пропорційної частці учасника-боржника у складеному капіталі товариства.

2. Частина майна повного товариства, пропорційна частці учасника-боржника у складеному капіталі, виділяється у грошовій формі чи в натурі відповідно до балансу, складеного на момент вибуття такого учасника з товариства.

Стаття 132. Ліквідація повного товариства

1. Повне товариство ліквідується на підставах, встановлених статтею 110 цього Кодексу, а також у разі, якщо в товаристві залишається один учасник. Цей учасник має право протягом шести місяців з моменту, коли він став єдиним учасником товариства, перетворити таке товариство в інше корпоративне товариство у порядку, встановленому цим Кодексом.

2. У разі виходу учасника з повного товариства, виключення одного з його учасників із товариства, смерті учасника товариства, ліквідації юридичної особи - учасника товариства або звернення кредитором одного з учасників стягнення на частину майна, пропорційну його частці у складеному капіталі, товариство може продовжити свою діяльність, якщо це визначено засновницьким договором товариства чи домовленістю між учасниками, що залишаються.

3. КОМАНДИТНЕ ТОВАРИСТВО

Стаття 133. Поняття командитного товариства

1. Командитним товариством є товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм

майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства.

2. Найменування командитного товариства має містити імена (найменування) всіх повних учасників, слова "командитне товариство" або містити ім'я (найменування) хоча б одного повного учасника з доданням слів "і компанія", а також слова "командитне товариство".

Якщо у найменування командитного товариства включене ім'я вкладника, такий вкладник стає повним учасником товариства.

3. До командитного товариства застосовуються положення про повне товариство, якщо інше не встановлено цим Кодексом, іншим законом.

Стаття 134. Засновницький договір командитного товариства

1. Командитне товариство створюється і діє на підставі засновницького договору. Засновницький договір підписується усіма повними учасниками.

2. Засновницький договір командитного товариства крім відомостей, визначених статтею 88 цього Кодексу, має містити відомості про: розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з повних учасників у складеному капіталі; сукупний розмір вкладів вкладників.

3. Якщо внаслідок виходу, виключення чи вибуття у командитному товаристві залишився один повний учасник, засновницький договір переоформляється в одноособову заяву, підписану повним учасником. Якщо командитне товариство створюється одним повним учасником, то установчим документом є одноособова заява (меморандум), яка містить усі відомості, визначені цією статтею для командитного товариства.

Стаття 135. Учасники командитного товариства

1. Юридичний статус повних учасників командитного товариства та їх відповідальність за зобов'язаннями товариства встановлюються положеннями цього Кодексу про учасників повного товариства.

2. Особа може бути повним учасником тільки в одному командитному товаристві.

Повний учасник командитного товариства не може бути учасником повного товариства.

Повний учасник командитного товариства не може бути вкладником цього самого товариства.

3. Сукупний розмір вкладів вкладників не повинен перевищувати п'ятдесяти відсотків складеного капіталу повного товариства.

4. Складений капітал підлягає сплаті учасниками командитного товариства протягом першого року з дня державної реєстрації товариства.

Стаття 136. Управління командитним товариством

1. Управління діяльністю командитного товариства здійснюється повними учасниками у порядку, визначеному цим Кодексом для повного товариства.

2. Вкладники не мають права брати участі в управлінні діяльністю командитного товариства та заперечувати проти дій повних учасників щодо управління діяльністю товариства. Вкладники командитного товариства можуть діяти від імені товариства тільки за довіреністю.

Стаття 137. Права та обов'язки вкладника командитного товариства

1. Вкладник командитного товариства зобов'язаний зробити вклад до складеного капіталу. Внесення вкладів посвідчується свідоцтвом про участь у командитному товаристві.

2. Вкладник командитного товариства має право:

1) одержувати частину прибутку товариства відповідно до його частки у складеному капіталі товариства в порядку, встановленому засновницьким договором (меморандумом);

2) діяти від імені товариства у разі видачі йому довіреності та відповідно до неї;

3) переважно перед третіми особами набувати відчужувану частку (її частину) в складеному капіталі товариства відповідно до положень статті 147 цього Кодексу.

Якщо бажання викупити частку (її частину) виявили декілька вкладників, зазначена частка розподіляється між ними відповідно до їх часток у складеному капіталі товариства;

4) вимагати першочергового повернення вкладу у разі ліквідації товариства;

5) ознайомлюватися з річними звітами та балансами товариства;

6) після закінчення фінансового року вийти з товариства та одержати свій вклад у порядку, встановленому засновницьким договором (меморандумом);

7) передати свою частку (її частину) у складеному капіталі іншому вкладнику або третій особі, повідомивши про це товариство.

Передання вкладником усієї своєї частки іншій особі припиняє його участь у командитному товаристві.

3. Засновницьким договором (меморандумом) командитного товариства можуть визначатися також інші права вкладника.

Стаття 138. Відповідальність вкладника командитного товариства

1. Якщо вкладник командитного товариства вчиняє правочин від імені та в інтересах товариства без відповідних повноважень, то в разі схвалення його дій командитним товариством він звільняється від відповідальності перед кредиторами за вчинений правочин.

Якщо схвалення командитного товариства не буде отримано, вкладник відповідає перед третіми особами за вчиненим ним правочином усім своїм майном, на яке відповідно до закону може бути звернене стягнення.

2. Вкладник командитного товариства, який не вніс визначеного засновницьким договором (меморандумом) вкладу, несе відповідальність перед товариством у порядку, встановленому засновницьким договором (меморандумом).

Стаття 139. Ліквідація командитного товариства

1. Командитне товариство ліквідується при вибутті усіх вкладників. Повні учасники мають право у разі вибуття всіх вкладників перетворити командитне

товариство у повне товариство. Командитне товариство ліквідується також на підставах, встановлених статтею 132 цього Кодексу.

Командитне товариство не зобов'язане ліквідуватися, якщо в ньому залишаються хоча б один повний учасник і один вкладник.

2. У разі ліквідації командитного товариства, після розрахунків з кредиторами, вкладники мають переважне право перед повними учасниками на одержання вкладів у порядку та на умовах, встановлених цим Кодексом, законом і засновницьким договором (меморандумом). За недостатності коштів товариства для повного повернення вкладникам їхніх вкладів наявні кошти розподіляються між вкладниками пропорційно до їхніх часток у складеному капіталі товариства.

4. ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ТА ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Стаття 140. Поняття товариства з обмеженою відповідальністю

1. Товариством з обмеженою відповідальністю є товариство, статутний капітал якого поділено на частки, розмір яких встановлюється статутом.

2. Учасники товариства не відповідають за його зобов'язаннями і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах вартості своїх вкладів.

Учасники товариства, які не повністю внесли вклади, несуть солідарну відповідальність за його зобов'язаннями у межах вартості невнесеної частини вкладу кожного з учасників.

3. Найменування товариства має містити його назву, а також слова “товариство з обмеженою відповідальністю”.

Стаття 142. Договір про створення товариства з обмеженою відповідальністю

1. Якщо товариство з обмеженою відповідальністю створюється кількома особами, такі особи у разі необхідності визначення взаємовідносин між ними щодо створення товариства можуть укласти договір про створення товариства у письмовій формі. Договір про створення товариства може встановлювати порядок дій засновників щодо створення товариства, умови здійснення таких дій, розмір статутного капіталу, частку у статутному капіталі кожного з учасників, строки та порядок внесення вкладів та інші умови.

2. Договір про створення товариства з обмеженою відповідальністю не є установчим документом. Подання цього договору при державній реєстрації товариства не є обов'язковим.

3. Договір про створення товариства діє до дня державної реєстрації товариства, якщо інше не визначено договором або не впливає із суті зобов'язання.

Стаття 143. Статут товариства з обмеженою відповідальністю

1. Установчим документом товариства з обмеженою відповідальністю є статут.

Статут товариства з обмеженою відповідальністю крім відомостей, визначених статтею 88 цього Кодексу, має містити відомості про: розмір статутного капіталу; склад та компетенцію органів управління і порядок прийняття ними рішень; порядок передання (переходу) часток у статутному капіталі.

2. Зміни вартості майна, внесеного як вклад та додаткові вклади учасників, не впливають на розмір їхніх часток у статутному капіталі, встановлений у статуті, якщо інше не визначено статутом та/або законом.

Стаття 144. Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю

1. Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю складається із вкладів його учасників. Розмір статутного капіталу дорівнює сумі вартості таких вкладів.

2. Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю підлягає сплаті учасниками товариства протягом шести місяців з дати державної реєстрації товариства, якщо інше не визначено статутом.

3. Збільшення або зменшення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю здійснюється в порядку, визначеному законом.

Стаття 145. Управління товариством з обмеженою відповідальністю

1. Органами управління товариством з обмеженою відповідальністю є загальні збори учасників, наглядова рада (у разі її утворення) та виконавчий орган (дворівнева структура управління).

2. Вищим органом товариства з обмеженою відповідальністю є загальні збори його учасників.

3. Статутом товариства може визначатися необхідність утворення наглядової ради. Наглядова рада є колегіальним органом, що здійснює захист прав усіх учасників товариства і в межах компетенції, визначеної статутом та законом, здійснює управління товариством, а також контролює та регулює діяльність його виконавчого органу.

4. Виконавчий орган товариства здійснює управління його поточною діяльністю.

Стаття 146. Альтернативна структура управління товариством з обмеженою відповідальністю

1. Статутом товариства може встановлюватися однорівнева структура управління товариством, визначена статтею 160 цього Кодексу для акціонерних товариств.

2. У разі обрання такої структури управління до управління товариством застосовуються положення цього Кодексу про структуру управління акціонерним товариством, якщо інше не впливає з юридичної природи товариства з обмеженою відповідальністю або не визначено статутом товариства.

Стаття 147. Перехід частки (її частини) учасника у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю до іншої особи

1. Учасник товариства має право продати чи іншим чином відступити свою частку (її частину) у статутному капіталі одному або кільком учасникам такого товариства або третім особам.

2. Статутом товариства може бути встановлено, що відчуження частки (її частини) та надання її в заставу дозволяється лише за згодою інших учасників. Учасник товариства має переважне право на придбання частки (її частини) іншого учасника товариства, що відчужується третій особі.

3. Частка учасника товариства може бути відчужена до повної її сплати лише у тій частині, в якій її вже сплачено.

4. Правочин, спрямований на відчуження частки (її частини) у статутному капіталі товариства, вчиняється у письмовій формі. Правочин, спрямований на відчуження частки (її частини) у статутному капіталі товариства, вчинений в усній формі, є недійсним.

5. У разі придбання частки (її частини) учасника товариством воно зобов'язане реалізувати її іншим учасникам або третім особам протягом строку та в порядку, визначених статутом та/або законом, або зменшити свій статутний капітал відповідно до статті 144 цього Кодексу.

6. У разі смерті або припинення учасника товариства його частка переходить до його спадкоємця або правонаступника без згоди учасників товариства.

Стаття 148. Вихід учасника із товариства з обмеженою відповідальністю

1. Учасник товариства, частка якого у статутному капіталі товариства становить менше п'ятдесяти відсотків, може вийти з товариства у будь-який час без згоди інших учасників.

Учасник товариства, частка якого у статутному капіталі товариства становить п'ятдесят або більше відсотків, може вийти з товариства за згодою інших учасників. Статутом товариства може визначатися, що учасник товариства, частка якого у статутному капіталі товариства становить п'ятдесят або більше відсотків, може вийти з товариства без згоди інших учасників.

2. Порядок виходу учасника з товариства визначається законом.

Стаття 150. Ліквідація товариства з обмеженою відповідальністю

1. Товариство з обмеженою відповідальністю може бути ліквідовано за рішенням загальних зборів його учасників, а також за рішенням суду - у випадках, визначених законом.

2. Товариство з обмеженою відповідальністю може бути перетворене в акціонерне товариство чи у підприємницький кооператив.

Стаття 151. Поняття товариства з додатковою відповідальністю

1. Товариством з додатковою відповідальністю є товариство, статутний капітал якого поділений на частки, учасники якого солідарно несуть додаткову

(субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями своїм майном у розмірі, встановленому статутом і однаково кратному для всіх учасників до вартості їхніх вкладів.

2. У разі визнання банкрутом одного з учасників його відповідальність за зобов'язаннями товариства розподіляється між іншими учасниками товариства пропорційно їхнім часткам у статутному капіталі товариства.

3. Найменування товариства з додатковою відповідальністю має містити назву товариства, а також слова “товариство з додатковою відповідальністю”.

4. До товариства з додатковою відповідальністю застосовуються положення цього Кодексу про товариство з обмеженою відповідальністю, якщо інше не визначено статутом, законом та не впливає із суті відносин.

5. АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО

Стаття 152. Поняття акціонерного товариства

1. Акціонерне товариство – це товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

2. Акціонерне товариство самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм майном. Акціонери не відповідають за зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах вартості акцій, що їм належать, крім випадків, визначених законом.

Акціонери, які не повністю оплатили акції, у випадках, встановлених статутом, відповідають за зобов'язаннями товариства у межах неоплаченої частини вартості належних їм акцій.

3. Найменування акціонерного товариства має містити його назву і зазначення того, що товариство є акціонерним.

4. Особливості юридичного статусу акціонерних товариств, створених у процесі приватизації державних підприємств, визначаються законом.

5. Порядок створення, діяльності та припинення корпоративних інвестиційних фондів визначається законом.

6. Акціонерні товариства за типом поділяються на публічні товариства та приватні товариства. Особливості юридичного статусу публічних та приватних акціонерних товариств визначаються законом.

Стаття 153. Створення акціонерного товариства

1. Акціонерне товариство може бути створено фізичними та/або юридичними особами.

2. Якщо акціонерне товариство створюється кількома особами, вони можуть укласти між собою договір, який визначає порядок здійснення ними спільної діяльності щодо створення товариства. Такий договір не є установчим документом товариства.

Договір про створення акціонерного товариства укладається в письмовій формі. Якщо акціонерне товариство створюється за участю фізичних осіб, справжність підписів на засновницькому договорі підлягає нотаріальному засвідченню.

3. Засновники акціонерного товариства несуть солідарну відповідальність за пов'язаними з його створенням зобов'язаннями, що виникли до державної реєстрації акціонерного товариства.

Акціонерне товариство несе відповідальність за визначеними частиною першою цієї статті зобов'язаннями засновників лише у разі схвалення їхніх дій загальними зборами акціонерів.

4. Акціонерне товариство може бути створено однією особою чи може складатися з однієї особи у разі придбання одним акціонером усіх акцій товариства. Відомості про це підлягають опублікуванню у встановленому законом порядку.

5. Порядок і строки вчинення дій щодо створення акціонерного товариства, у тому числі порядок проведення установчих зборів та їхня компетенція, визначаються законом.

Стаття 154. Статут акціонерного товариства

1. Установчим документом акціонерного товариства є його статут.

2. Статут акціонерного товариства, крім відомостей, визначених статтею 88 цього Кодексу, має містити відомості про права акціонерів, структуру управління акціонерним товариством, компетенцію органів управління акціонерним товариством і порядок ухвалення ними рішень та інші відомості, визначені законом.

Стаття 155. Статутний капітал акціонерного товариства

1. Статутний капітал акціонерного товариства формується за рахунок коштів та іншого майна, що вносяться як оплата акцій у процесі їх емісії. Мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства встановлюється законом.

2. У процесі створення акціонерного товариства його акції підлягають розміщенню лише серед його засновників. Публічна пропозиція акцій акціонерного товариства може здійснюватися після отримання свідоцтва про реєстрацію першого випуску акцій.

Стаття 156. Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства

1. Розмір статутного капіталу акціонерного товариства збільшується шляхом підвищення номінальної вартості акцій або додаткової емісії акцій існуючої номінальної вартості.

2. У випадках, визначених статутом акціонерного товариства і законом, може встановлюватися переважне право акціонерів на придбання акцій, що додатково випускаються акціонерним товариством.

Стаття 157. Зменшення статутного капіталу акціонерного товариства

1. Розмір статутного капіталу акціонерного товариства зменшується шляхом зменшення номінальної вартості акцій або шляхом анулювання раніше викуплених товариством акцій та зменшення їх загальної кількості, якщо це визначено статутом. Зменшення статутного капіталу акціонерного товариства допускається після повідомлення про це всіх його кредиторів у порядку, встановленому законом. При цьому кредитори товариства мають право вимагати дострокового припинення або виконання акціонерним товариством відповідних зобов'язань та відшкодування збитків.

2. Зменшення акціонерним товариством статутного капіталу нижче встановленого законом розміру має наслідком ліквідацію товариства.

Стаття 158. Дивіденди акціонерного товариства

1. Акціонерне товариство може виплачувати акціонерам частину свого чистого прибутку з розрахунку на одну належну їм акцію певного типу та/або класу. Порядок виплати дивідендів визначається статутом та/або законом.

2. Законом можуть встановлюватися випадки, у яких акціонерне товариство не має права ухвалювати рішення про виплату дивідендів та/або здійснювати їх виплату.

Стаття 159. Загальні збори акціонерів

1. Вищим органом акціонерного товариства є загальні збори акціонерів. На загальних зборах акціонерів мають право бути присутніми всі акціонери незалежно від кількості і виду акцій, що їм належать.

Законом можуть встановлюватися обмеження права на участь у загальних зборах акціонерів.

Акціонери (їхні представники), які беруть участь у загальних зборах акціонерів, реєструються із зазначенням кількості голосів, що їх має кожний акціонер, який бере участь у загальних зборах акціонерів.

2. До виключної компетенції загальних зборів акціонерів належить:

- 1) визначення основних напрямів діяльності товариства;
- 2) затвердження та внесення змін до статуту товариства, крім випадків, встановлених законом;
- 3) ухвалення рішення про зміну структури управління акціонерним товариством;
- 4) утворення та ліквідація наглядової ради або ради директорів товариства, обрання та припинення повноважень членів наглядової ради або ради директорів;
- 5) затвердження річної звітності акціонерного товариства;
- 6) рішення про перетворення, виділ або припинення акціонерного товариства.

До виключної компетенції загальних зборів акціонерів статутом та/або законом може бути також віднесене вирішення інших питань.

Питання, віднесені законом до виключної компетенції загальних зборів акціонерів, не можуть бути передані ними для вирішення іншим органам товариства.

3. Порядок голосування на загальних зборах акціонерів встановлюється законом.

Акціонер має право призначити свого представника для участі у загальних зборах акціонерів. Представник може бути постійним чи призначеним на певний строк. Акціонер має право у будь-який момент замінити свого представника у вищому органі акціонерного товариства, повідомивши про це виконавчий орган акціонерного товариства.

4. Рішення загальних зборів акціонерів ухвалюється простою більшістю голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з відповідного питання порядку денного акцій. Статутом та/або законом може встановлюватися більша кількість голосів, необхідна для ухвалення рішення загальними зборами акціонерів.

5. Порядок скликання, способи і порядок проведення загальних зборів встановлюються статутом та/або законом.

Стаття 160. Структура управління акціонерним товариством

1. Структура управління акціонерним товариством може бути однорівневою або дворівневою.

2. За однорівневої структури управління органами управління акціонерним товариством є загальні збори акціонерів та рада директорів.

Однорівнева структура управління передбачає здійснення функцій контролю та управління діяльністю акціонерного товариства єдиним колегіальним органом - радою директорів. У такому разі керівником товариства є головний виконавчий директор товариства.

3. За дворівневої структури управління органами управління акціонерним товариством є загальні збори акціонерів, орган, відповідальний за здійснення нагляду (наглядова рада), і виконавчий орган (колегіальний або одноосібний).

Дворівнева структура управління передбачає чіткий розподіл функцій з безпосереднього управління поточною (операційною) діяльністю акціонерного товариства, які здійснює виконавчий орган, та функцій контролю за роботою виконавчого органу, а також інших керівників акціонерного товариства (у тому числі керівників підрозділів контролю та внутрішнього аудиту), які здійснює наглядова рада. У такому разі керівником товариства є голова виконавчого органу товариства.

Стаття 161. Посадові особи акціонерного товариства

1. Голова та члени наглядової ради, голова та члени колегіального виконавчого органу, особа, яка одноосібно виконує функцію виконавчого органу, корпоративний секретар акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу товариства (крім консультативного), якщо утворення такого органу визначено статутом та/або законом, є посадовими особами акціонерного товариства.

2. Права та обов'язки посадових осіб акціонерного товариства визначаються статутом, законом та укладеним між посадовою особою і акціонерним товариством договором (контрактом).

3. У випадках, визначених законом, посадові особи акціонерного товариства несуть відповідальність за збитки, завдані акціонерному товариству своєю поведінкою.

Стаття 162. Аудиторська перевірка фінансової звітності акціонерного товариства

1. Акціонерне товариство у встановлених законом випадках для перевірки та підтвердження правильності річної фінансової звітності щороку залучає незалежного аудитора.

2. Аудиторська перевірка фінансової звітності акціонерного товариства має бути проведена у будь-який час на вимогу акціонерів, які сукупно володіють не менш як п'ятьма відсотками акцій.

Порядок проведення аудиторської перевірки фінансової звітності акціонерного товариства встановлюється законом.

§ 2. ПІДПРИЄМНИЦЬКІ КООПЕРАТИВИ

Стаття 163. Поняття підприємницького кооперативу

1. Підприємницьким кооперативом є товариство, створене фізичними особами на засадах членства для спільної підприємницької діяльності, яка заснована на їхній особистій трудовій участі та об'єднанні майнових пайових внесків. Статутом та/або законом може визначатися можливість участі у діяльності підприємницького кооперативу на засадах членства також інших осіб.

2. Члени підприємницького кооперативу несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями кооперативу у розмірах та порядку, встановлених статутом та/або законом.

3. Найменування кооперативу має містити його назву, а також слова “підприємницький кооператив”.

4. Юридичний статус підприємницьких кооперативів, права та обов'язки їхніх членів визначаються цим Кодексом та іншим законом.

5. Особливості створення і діяльності окремих видів підприємницьких кооперативів можуть встановлюватися законом.

Стаття 163¹. Загальні засади діяльності підприємницького кооперативу

1. Підприємницькі кооперативи створюються та здійснюють свою діяльність на таких загальних засадах:

- 1) добровільність членства у кооперативі та вільний вихід із нього;
- 2) особиста трудова участь членів кооперативу в його діяльності;
- 3) відкритість і доступність членства для тих, хто визнає статут кооперативу, бажає брати участь у його діяльності на умовах, встановлених статутом;
- 4) рівні права членів кооперативу при прийнятті рішень;
- 5) розподіл доходу між членами кооперативу відповідно до їхньої трудової та майнової участі в діяльності кооперативу;

б) контроль членів кооперативу за його діяльністю в порядку, визначеному статутом.

Стаття 164. Статут підприємницького кооперативу

1. Установчим документом підприємницького кооперативу є його статут, що затверджується загальними зборами його членів.

2. Статут підприємницького кооперативу має містити, крім відомостей, визначених статтею 88 цього Кодексу, відомості про: розмір пайового внеску члена кооперативу; склад і порядок внесення пайових внесків членами кооперативу та про їхню відповідальність за порушення зобов'язання щодо внесення пайових внесків; характер і порядок трудової участі його членів у діяльності кооперативу та їхньої відповідальності за порушення зобов'язань щодо особистої трудової участі; порядок розподілу прибутку і збитків кооперативу; розмір і умови субсидіарної відповідальності його членів за зобов'язаннями кооперативу; склад і компетенцію органів управління кооперативу та про порядок ухвалення ними рішень.

3. Кількість членів кооперативу не може становити менше, ніж три особи. У разі, якщо кількість членів кооперативу становить менше, ніж три особи, кооператив ліквідується або перетворюється в корпоративне товариство.

Стаття 164¹. Права та обов'язки членів підприємницького кооперативу

1. Члени підприємницького кооперативу мають право у порядку, встановленому статутом та/або законом:

- 1) брати участь в управлінні кооперативом;
- 2) користуватися послугами кооперативу;
- 3) одержувати кооперативні виплати та частки доходу на пай;
- 4) одержувати інформацію про діяльність кооперативу;

5) одержувати пай у разі виходу з кооперативу в порядку і строки, визначені статутом.

2. Члени кооперативу зобов'язані дотримуватися статуту та виконувати рішення органів управління кооперативу.

3. Статутом можуть визначатися також інші права та обов'язки членів кооперативу.

4. Кооперативні виплати - це частина доходу кооперативу, що розподіляється між членами кооперативу з урахуванням їхньої трудової та іншої участі в діяльності кооперативу. За рішенням загальних зборів членів кооперативу виплата часток доходу на паї може здійснюватися у грошовій або іншій формі.

Стаття 165. Майно підприємницького кооперативу

1. Майно, що є у власності підприємницького кооперативу, поділяється на паї його членів відповідно до статуту кооперативу.

2. Член підприємницького кооперативу зобов'язаний внести до дня державної реєстрації кооперативу не менше десяти відсотків пайового внеску, а частину, що залишилася, - протягом року з дня його державної реєстрації, якщо інший строк не визначений статутом.

3. Члени кооперативу можуть передавати як пайовий внесок право користування належною їм земельною ділянкою у порядку, визначеному законом.

За земельну ділянку, передану підприємницькому кооперативу в користування, з кооперативу може справлятися плата у розмірах, визначених загальними зборами членів кооперативу.

4. Порядок внесення пайових внесків членами підприємницького кооперативу встановлюється статутом та/або законом.

Розміри пайових внесків до кооперативу встановлюються в рівних частинах та/або пропорційно очікуваній участі члена кооперативу в його підприємницькій діяльності.

5. У підприємницькому кооперативі створюються пайовий і неподільний фонди в порядку, визначеному статутом.

Неподільний фонд утворюється за рахунок вступних внесків і майна кооперативу (крім права користування земельною ділянкою).

Неподільний фонд не може утворюватися за рахунок пайових внесків членів кооперативу.

6. Підприємницький кооператив не має права випускати акції.

7. Прибуток підприємницького кооперативу розподіляється між його членами відповідно до їхньої трудової участі, якщо інший порядок не визначений статутом.

8. Майно, що залишилося після ліквідації підприємницького кооперативу та задоволення вимог його кредиторів, розподіляється між його членами відповідно до їхньої трудової участі, якщо інший порядок не визначений статутом.

Стаття 165¹. Членство у підприємницькому кооперативі

1. Членами підприємницького кооперативу можуть бути фізичні особи, які досягли шістнадцяти років.

2. Вступ до підприємницького кооперативу здійснюється на підставі письмової заяви.

Рішення правління (голови) підприємницького кооперативу про прийняття у члени кооперативу підлягає затвердженню загальними зборами в порядку, визначеному статутом.

Член підприємницького кооперативу вносить вступний та пайовий внески в порядку, визначеному статутом.

Стаття 166. Припинення членства у підприємницькому кооперативі і перехід паю

1. Член підприємницького кооперативу має право на вихід із кооперативу. У такому разі йому виплачується вартість паю або видається майно, пропорційне розміру його паю, а також здійснюються виплати, встановлені статутом.

Видача паю в натурі, виплата вартості паю та інші виплати членові кооперативу, що виходить з нього, здійснюються у порядку, встановленому статутом та/або законом.

2. Член підприємницького кооперативу може бути виключений з кооперативу за рішенням загальних зборів у разі невиконання чи неналежного виконання обов'язків, покладених на нього статутом, припинення без поважної причини трудової участі в діяльності кооперативу, а також в інших випадках, встановлених статутом та/або законом.

Член підприємницького кооперативу, якого виключили, має право на одержання паю та інших виплат, встановлених статутом, відповідно до частини першої цієї статті.

3. Член підприємницького кооперативу має право передати свій пай чи його частину іншому членові кооперативу, якщо інше не встановлено статутом та/або законом.

Передання паю (його частини) особі, яка не є членом підприємницького кооперативу, допускається лише за згодою кооперативу. У такому разі інші члени кооперативу користуються переважним правом купівлі такого паю (його частини). Порядок відчуження паю чи його частини іншому членові кооперативу або третій особі встановлюється статутом та/або законом.

4. У разі смерті члена підприємницького кооперативу його спадкоємці можуть бути за їхньою згодою прийняті у члени кооперативу, якщо інше не встановлено статутом. У разі відмови прийняти спадкоємців у члени кооперативу кооператив виплачує спадкоємцям вартість паю померлого члена кооперативу.

5. Звернення стягнення на пай члена підприємницького кооперативу за його власними зобов'язаннями допускається лише у разі недостатності у нього іншого майна у порядку, встановленому статутом та/або законом.

6. У разі звернення заставодержателем стягнення на пай члена підприємницького кооперативу, що переданий у заставу, застосовуються положення частини третьої цієї статті.

Стаття 166¹. Управління підприємницьким кооперативом

1. Вищим органом управління підприємницького кооперативу є загальні збори його членів.

Загальні збори скликаються щороку, якщо інше не визначено статутом та/або законом.

Порядок скликання позачергових загальних зборів визначається цим Кодексом, іншим законом та/або статутом.

Позачергові загальні збори скликаються на вимогу правління (голови) кооперативу або не менш як третини членів кооперативу в порядку, визначеному статутом.

Якщо вимога про скликання загальних зборів не виконана, правління (голова) кооперативу або його члени можуть скликати загальні збори самостійно.

2. Захист прав членів підприємницького кооперативу здійснює голова кооперативу, а у випадках, визначених цим Кодексом та/або іншим законом, - правління кооперативу.

3. У підприємницькому кооперативі може бути створена посада внутрішнього аудитора.

4. У випадках, визначених статутом, у підприємницькому кооперативі може бути створено спостережну раду кооперативу.

Внутрішній аудитор кооперативу не може входити до складу виконавчого органу або спостережної ради.

Стаття 166². Компетенція загальних зборів членів підприємницького кооперативу

1. Загальні збори членів підприємницького кооперативу можуть вирішувати будь-які питання діяльності кооперативу.

2. До компетенції загальних зборів членів підприємницького кооперативу належить:

1) визначення основних напрямів діяльності кооперативу;

2) затвердження та внесення змін до статуту кооперативу;

3) обрання шляхом таємного голосування голови кооперативу, членів правління кооперативу, внутрішнього аудитора кооперативу, членів спостережної ради кооперативу;

- 4) утворення та ліквідація спостережної ради кооперативу та обрання її членів у випадках, визначених статутом;
- 5) затвердження звіту інших органів управління кооперативу про їх діяльність;
- 6) визначення видів і розмірів фондів кооперативу, порядок їхнього формування та використання;
- 7) затвердження річної фінансової звітності кооперативу;
- 8) затвердження порядку формування і розподілу доходу кооперативу;
- 9) затвердження рішення правління або голови кооперативу про прийняття нових членів;
- 10) ухвалення рішення про виділ або припинення кооперативу.

3. Загальні збори правомочні ухвалювати рішення, якщо на них присутні більше половини членів підприємницького кооперативу.

Рішення з питань, зазначених у частині другій цієї статті, ухвалюються більшістю голосів від загальної кількості членів кооперативу.

Стаття 166³. Правління підприємницького кооперативу

1. У разі якщо кількість членів підприємницького кооперативу становить не менше десяти осіб, у кооперативі створюється правління, яке очолюється головою кооперативу.

Правління здійснює управління кооперативом, а також контроль за діяльністю виконавчого директора кооперативу у межах повноважень, визначених цим Кодексом, іншим законом, статутом.

Правління підпорядковане та підзвітне загальним зборам членів кооперативу.

У разі якщо кількість членів кооперативу становить менше десяти осіб, функції правління здійснює голова кооперативу одноосібно, якщо інше не визначено статутом.

2. До компетенції правління (голови) підприємницького кооперативу належить:

1) розроблення і внесення на розгляд загальних зборів основних напрямів діяльності кооперативу;

2) скликання загальних зборів членів кооперативу і контроль за виконанням ухвалених ними рішень;

3) внесення на розгляд загальних зборів рішення про прийняття до кооперативу нових членів та про припинення членства;

4) вжиття заходів до збереження майна кооперативу;

5) організація проведення незалежних аудиторських перевірок діяльності кооперативу в порядку, визначеному статутом;

6) ухвалення інших рішень у порядку, визначеному статутом.

3. Правління (голова) підприємницького кооперативу може передати частину своїх повноважень виконавчому директору кооперативу, якщо інше не визначено статутом.

4. У разі створення правління підприємницького кооперативу його очолює голова кооперативу.

5. Голова підприємницького кооперативу обирається загальними зборами членів кооперативу.

6. Голова підприємницького кооперативу може бути відсторонений загальними зборами членів кооперативу в порядку та на підставах, визначених статутом.

7. Члени правління можуть обирати із свого складу заступника голови та секретаря правління в порядку, визначеному статутом.

8. Члени правління не отримують винагороди, якщо інше не визначено статутом.

9. Періодичність проведення засідань правління підприємницького кооперативу визначається статутом. Рішення ухвалюється більшістю голосів за наявності на засіданні не менше двох третин членів правління кооперативу.

Стаття 166⁴. Виконавчий директор підприємницького кооперативу

1. У підприємницькому кооперативі може утворюватися одноосібний виконавчий орган (виконавчий директор) для управління поточною діяльністю кооперативу.

2. Виконавчий директор підприємницького кооперативу не може бути його членом. Виконавчий директор здійснює діяльність на підставі трудового договору (контракту).

3. Виконавчий директор несе відповідальність за свою діяльність перед підприємницьким кооперативом.

Стаття 166⁵. Спостережна рада підприємницького кооперативу

1. У разі якщо кількість членів підприємницького кооперативу становить більш як п'ятдесят осіб, у кооперативі може утворюватися спостережна рада для контролю за діяльністю виконавчого органу кооперативу.

2. Спостережна рада обирається загальними зборами з членів підприємницького кооперативу у складі від трьох до п'яти осіб. Член спостережної ради не може бути членом правління чи внутрішнім аудитором.

3. Порядок обрання голови та членів спостережної ради та порядок діяльності спостережної ради визначаються статутом.

Стаття 166⁶. Внутрішній аудитор підприємницького кооперативу

1. З метою контролю фінансової діяльності у підприємницькому кооперативі може утворюватися посада внутрішнього аудитора.

2. Внутрішній аудитор обирається загальними зборами з членів підприємницького кооперативу в порядку, визначеному статутом. Членами ревізійної комісії (ревізором) не можуть бути члени правління чи спостережної ради кооперативу.

3. Внутрішній аудитор підзвітний загальним зборам членів підприємницького кооперативу.

Глава 9. ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА, ДЕРЖАВИ, АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ, ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ПРИВАТНИХ ВІДНОСИНАХ

Стаття 167. Загальні засади участі юридичних осіб публічного права у приватних відносинах

1. Юридичні особи публічного права діють у приватних відносинах на рівних правах з іншими суб'єктами цих відносин.

2. Юридичні особи публічного права створюються для виконання публічних або соціальних функцій розпорядчим актом Президента України, Кабінету Міністрів України або іншого органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування та фінансуються за рахунок видатків відповідного бюджету.

Юридичні особи публічного права можуть створювати юридичні особи приватного права лише у випадках, визначених законом.

3. Порядок створення, діяльності та припинення юридичних осіб публічного права визначається Конституцією України та законом.

4. До юридичних осіб публічного права можуть застосовуватися положення цивільного законодавства щодо юридичних осіб приватного права, якщо інше не визначено законом та не впливає із суті відносин.

Стаття 168. Особливості участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у приватних відносинах

1. У приватних відносинах держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади діють як юридичні особи публічного права.

2. Особливості участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у приватних відносинах визначаються Конституцією України, цим Кодексом та/або іншим законом.

Глава 10. ОРГАНИ ТА ПРЕДСТАВНИКИ, ЧЕРЕЗ ЯКИХ ДІЮТЬ ДЕРЖАВА, АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ У ПРИВАТНИХ ВІДНОСИНАХ

Стаття 170. Органи, через які діє держава у приватних відносинах

1. Держава набуває і здійснює цивільні права та обов'язки через органи державної влади у межах їхньої компетенції, визначеної законом.

Стаття 171. Органи, через які діє Автономна Республіка Крим у приватних відносинах

1. Автономна Республіка Крим набуває і здійснює цивільні права та обов'язки через органи влади Автономної Республіки Крим у межах їхньої компетенції, визначеної законом.

Стаття 172. Органи, через які діють територіальні громади у приватних відносинах

1. Територіальні громади набувають і здійснюють цивільні права та обов'язки через органи місцевого самоврядування у межах їхньої компетенції, визначеної законом.

Стаття 173. Представники держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад

1. У випадках і порядку, визначених законом, іншими нормативно-правовими актами, від імені держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад за спеціальними дорученнями можуть виступати фізичні та юридичні особи, органи державної влади, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування.

Глава 11. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ ДЕРЖАВИ, АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ, ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА СТВОРЕНИХ НИМИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Стаття 174. Відповідальність за зобов'язаннями держави

1. Держава відповідає за своїми зобов'язаннями своїм майном, крім майна, на яке відповідно до закону не може бути звернено стягнення.

Стаття 175. Відповідальність за зобов'язаннями Автономної Республіки Крим та територіальних громад

1. Автономна Республіка Крим відповідає за своїми зобов'язаннями своїм майном, крім майна, на яке відповідно до закону не може бути звернено стягнення.

2. Територіальні громади відповідають за своїми зобов'язаннями своїм майном, крім майна, на яке відповідно до закону не може бути звернено стягнення.

Стаття 176. Розмежування відповідальності за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад та створених ними юридичних осіб

1. Держава не відповідає за зобов'язаннями Автономної Республіки Крим, територіальних громад.

2. Автономна Республіка Крим не відповідає за зобов'язаннями держави, територіальних громад.

3. Територіальна громада не відповідає за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, інших територіальних громад.

4. Юридичні особи, створені державою, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами, не відповідають за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад.

5. Держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади не відповідають за зобов'язаннями створених ними юридичних осіб, крім випадків, визначених цим Кодексом та/або іншим законом.

6. У випадках, визначених цим Кодексом та/або іншим законом, на державу, Автономну Республіку Крим, територіальні громади покладається субсидіарна відповідальність за зобов'язаннями юридичних осіб, створених ними та/або підпорядкованих їм.

7. Держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади відповідають за зобов'язаннями створених ними та/або підпорядкованих їм юридичних осіб, якщо такі юридичні особи завдали шкоди життю і здоров'ю фізичної особи або умисно завдали шкоди майну фізичної або юридичної особи.

Розділ III. ОБ'ЄКТИ

Глава 12. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ОБ'ЄКТИ ПРИВАТНИХ ВІДНОСИН

Стаття 177. Об'єкти приватних відносин

1. Об'єктами приватних відносин є будь-які блага, що мають особисту та/або майнову цінність, зокрема:

- 1) особисті блага;
- 2) речі та майно;
- 3) гроші, цінні папери та інші фінансові інструменти;
- 4) інформація;
- 5) цифрові речі;

6) результати інтелектуальної, у тому числі творчої, діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності;

7) послуги, результати робіт.

Стаття 177¹. Особисті блага

1. До особистих благ належать: життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність, безпека, ім'я (найменування), репутація, авторство, свобода творчості, приватність, інші особисті блага.

Стаття 177². Речі та майно

1. Річчю є предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки.

2. Тіло людини, його частини, анатомічні матеріали не є речами і не можуть бути об'єктами приватних відносин, крім випадків, визначених цим Кодексом та/або іншим законом.

Відокремлені частини тіла людини, органи, тканини та біологічні матеріали можуть бути об'єктом цивільних прав лише у межах і порядку, визначених цим Кодексом та/або іншим законом, за умови дотримання принципів поваги до людської гідності, права на тілесну недоторканність та заборони його комерціалізації.

3. Тварини не є речами. Положення про речі застосовуються до тварин лише за аналогією і за умови, що це не суперечить їх природі та принципам гуманного поводження.

4. Майном визнається сукупність речей, майнових прав та обов'язків.

Стаття 177³. Гроші, цінні папери та інші фінансові інструменти

1. Гроші, цінні папери та інші фінансові інструменти є об'єктами приватних відносин.

2. Особливості юридичного режиму цінних паперів та інших фінансових інструментів визначаються цим Кодексом та/або іншим законом.

Стаття 177⁴. Інформація

1. Інформація є об'єктом приватних відносин, якщо вона має особисту та/або майнову цінність.

2. Інформація може бути об'єктивована у будь-яку прийнятну для сприйняття форму як дані у письмовій, усній та інших формах, незалежно від способу її фіксації, збереження чи передачі.

3. Юридичний режим інформації, у тому числі порядок набуття, використання, обмеження доступу до неї та захисту, визначається цим Кодексом та/або іншим законом.

4. Особливості юридичного режиму окремих видів інформації встановлюються законом.

Стаття 177⁵. Цифрова річ

1. Цифровою річчю є благо, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність.

2. До цифрових речей належать:

- 1) віртуальні активи, у тому числі токени;
- 2) цифровий контент, бази даних, зображення, у тому числі 3D-моделі;
- 3) доменні імена та облікові записи у цифрових системах;
- 4) інші об'єкти, що відповідають вимогам частини першої цієї статті.

3. Особливості юридичного режиму цифрових речей визначаються законом. До цифрових речей застосовуються положення цього Кодексу про речі, якщо інше не встановлено цим Кодексом, іншим законом або не випливає з природи цифрової речі.

Стаття 177⁶. Результат інтелектуальної діяльності

1. Об'єктом приватних відносин є результат інтелектуальної, у тому числі творчої, діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності, визначені цим Кодексом та/або іншим законом.

Стаття 177⁷. Послуги, результати робіт

1. Об'єктом приватних відносин є дія або діяльність, результат якої є невіддільним від процесу виконання та споживається в момент їх надання (послуги), а також дії, спрямовані на отримання матеріального або іншого відокремленого результату, що може існувати після завершення виконання (роботи).

Стаття 177⁸. Особливості окремих об'єктів приватних відносин

1. Особливості окремих об'єктів приватних відносин, що впливають на зміст, набуття, здійснення, зупинення, поновлення, припинення цивільних прав і обов'язків, визначаються цим Кодексом та/або іншим законом.

Стаття 178. Оборотоzdатність об'єктів приватних відносин

1. Об'єкти приватних відносин є вільно оборотоzdатними, якщо вони:

- 1) не вилучені з цивільного обороту;
- 2) не обмежені в цивільному обороті;
- 3) не є невід'ємними від особи.

2. Види об'єктів приватних відносин, перебування яких у цивільному обороті не допускається (об'єкти, вилучені з цивільного обороту) або перебування яких у цивільному обороті допускається за спеціальним дозволом (об'єкти, обмежено оборотоздатні), а також види об'єктів приватних відносин, що можуть належати лише окремим суб'єктам приватних відносин, визначаються законом.

3. Особливості оборотоздатності окремих об'єктів під час дії воєнного або надзвичайного стану визначаються законом.

Розділ IV. ДОГОВОРИ ТА ІНШІ ПРАВОЧИНИ. ПРЕДСТАВНИЦТВО

Глава 16. ДОГОВОРИ ТА ІНШІ ПРАВОЧИНИ

§ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 202. Поняття правочину

1. Правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну, зупинення, поновлення, припинення цивільних прав та обов'язків.

Стаття 202¹. Односторонній правочин

1. Одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами.

Односторонній правочин може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила.

Односторонній правочин може створювати обов'язки для інших осіб лише у випадках, встановлених законом, або за домовленістю з цими особами.

2. До відносин, які виникли з односторонніх правочинів, застосовуються загальні положення про зобов'язання, якщо це не суперечить актам цивільного законодавства або суті одностороннього правочину.

Стаття 202². Договір як правочин

1. Договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну, зупинення, поновлення, припинення цивільних прав та обов'язків.

2. Договір є односторонньозобов'язуючим, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або утриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони.

3. Договір є взаємозобов'язуючим, якщо правами та обов'язками наділені всі сторони договору.

4. До договорів, що укладаються більш як двома сторонами (багатосторонні договори), застосовуються загальні положення про договір, якщо це не суперечить багатосторонньому характеру цих договорів.

5. Договір є відплатним, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає із суті договору.

6. Положення глави 16 цього Кодексу про договори застосовуються до інших правочинів, якщо інше не впливає із закону або суті правочину.

Стаття 202³. Свобода договору

1. Відповідно до статті 6 цього Кодексу сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Стаття 202⁴. Зміст договору

1. Зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства.

Стаття 202⁵. Обов'язковість договору (pacta sunt servanda)

1. Договір є обов'язковим для виконання сторонами.

Стаття 202⁶. Типові та примірні договори

1. Типовий договір затверджується законом або актом органу державної влади. Відступ від умов типового договору не допускається, крім випадків, визначених законом та/або типовим договором.

Сторони мають право конкретизувати умови типового договору, якщо інше не визначено законом.

2. Примірний договір затверджується або рекомендується органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим, органом місцевого самоврядування.

Договір, укладений на основі примірного договору, може містити зміни, доповнення або виключення його умов, якщо інше не визначено законом та/або примірним договором.

3. Якщо сторони укладають договір із посиланням на типовий або примірний договір, умови такого договору включаються до змісту договору сторін у частині, що не суперечить індивідуально погодженим умовам та закону.

Стаття 202⁷. Стандартні умови договору

1. Стандартними умовами договору є положення, підготовлені однією стороною для багаторазового використання та включені до договору без індивідуального погодження з іншою стороною.

2. Стандартні умови включаються до договору, якщо у ньому прямо зазначено про їх застосування та іншій стороні була надана можливість ознайомитися з їх змістом до укладення договору.

3. У разі суперечності між індивідуально погодженою умовою і стандартною умовою перевага надається індивідуально погодженій умові.

4. Якщо кожна зі сторін посилається на власні стандартні умови, договір вважається укладеним на узгоджених умовах і на тих стандартних умовах, що збігаються за змістом.

Умови, щодо яких сторони не досягли згоди, не є частиною договору.

5. Якщо договір не містить посилання на стандартні умови, вони можуть застосовуватися як звичай ділового обороту відповідно до статті 7 цього Кодексу.

Стаття 202⁸. Строк договору

1. Строком договору є час, протягом якого сторони можуть здійснити свої права і виконати свої обов'язки відповідно до договору.

2. Договір набирає чинності з моменту його укладення, якщо інше не визначено законом або договором.

3. Сторони можуть встановити, що умови договору застосовуються до відносин між ними, які виникли до його укладення.

4. Закінчення строку договору не звільняє сторони від відповідальності за його порушення, яке мало місце під час дії договору.

Стаття 202⁹. Ціна

1. Ціна в договорі встановлюється за домовленістю сторін.

У випадках, встановлених законом, застосовуються ціни (тарифи, ставки тощо), які встановлюються або регулюються уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування.

2. Зміна ціни після укладення договору допускається лише у випадках і на умовах, встановлених договором або законом.

3. Зміна ціни в договорі після його виконання не допускається.

4. Якщо ціна у договорі не встановлена і не може бути визначена виходячи з його умов, вона визначається виходячи із звичайних цін, що склалися на аналогічні товари, роботи або послуги на момент укладення договору.

Стаття 202¹⁰. Публічний договір

1. Публічним є договір, в якому одна сторона - підприємець взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться (роздрібна торгівля, перевезення транспортом загального користування, послуги зв'язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо).

2. Умови публічного договору встановлюються однаковими для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги.

3. Підприємець не має права надавати переваги одному споживачеві перед іншим щодо укладення публічного договору, якщо інше не встановлено законом.

4. Підприємець не має права відмовитися від укладення публічного договору за наявності у нього можливостей надання споживачеві відповідних товарів (робіт, послуг).

У разі необґрунтованої відмови підприємця від укладення публічного договору він має відшкодувати збитки, завдані споживачеві такою відмовою.

5. Актами цивільного законодавства можуть бути встановлені правила, обов'язкові для сторін при укладенні і виконанні публічного договору.

6. Умови публічного договору, які суперечать частині другій цієї статті та правилам, обов'язковим для сторін при укладенні і виконанні публічного договору, є недійсними.

Стаття 202¹¹. Договір приєднання

1. Договором приєднання є договір, умови якого встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах, який може бути укладений лише шляхом приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому. Друга сторона не може запропонувати свої умови договору.

2. Договір приєднання може бути змінений або розірваний на вимогу сторони, яка приєдналася, якщо вона позбавляється прав, які звичайно мала, а також якщо договір виключає чи обмежує відповідальність другої сторони за порушення зобов'язання або містить інші умови, явно обтяжливі для сторони, яка приєдналася. Сторона, яка приєдналася, має довести, що вона, виходячи із своїх інтересів, не

прийняла б цих умов за наявності у неї можливості брати участь у визначенні умов договору.

3. Якщо вимога про зміну або розірвання договору пред'явлена стороною, яка приєдналася до нього у зв'язку із здійсненням нею підприємницької діяльності, сторона, що надала договір для приєднання, може відмовити у задоволенні цих вимог, якщо доведе, що сторона, яка приєдналася, знала або могла знати, на яких умовах вона приєдналася до договору.

Стаття 202¹². Попередній договір

1. Попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, визначених попереднім договором.

Законом може бути встановлено обмеження щодо строку (терміну), в який має бути укладений основний договір на підставі попереднього договору.

Істотні умови основного договору, що не визначені попереднім договором, погоджуються у порядку, встановленому сторонами у попередньому договорі, якщо такий порядок не визначений актами цивільного законодавства.

Попередній договір укладається у формі, визначеній для основного договору, а якщо форма основного договору не визначена, - у письмовій формі.

Попередній договір щодо купівлі-продажу об'єкта незавершеного будівництва або майбутнього об'єкта нерухомості підлягає нотаріальному посвідченню.

2. Сторона, яка необґрунтовано ухиляється від укладення договору, визначеного попереднім договором, повинна відшкодувати другій стороні збитки, завдані простроченням, якщо інше не визначено попереднім договором або актами цивільного законодавства.

3. Зобов'язання, визначене попереднім договором, припиняється, якщо основний договір не укладений протягом строку (у термін), визначеного попереднім договором, або якщо жодна із сторін не направить другій стороні пропозицію про його укладення.

4. Договір про наміри (протокол про наміри тощо), якщо в ньому немає волевиявлення сторін щодо надання йому сили попереднього договору, не вважається попереднім договором.

5. Будь-які платежі на підтвердження зобов'язання за попереднім договором щодо купівлі-продажу об'єкта незавершеного будівництва або майбутнього об'єкта нерухомості, а також визначення інших фінансових зобов'язань сторін, крім штрафних санкцій, за попереднім договором купівлі-продажу об'єкта незавершеного будівництва або майбутнього об'єкта нерухомості не допускаються.

Стаття 202¹³. Договір на користь третьої особи

1. Договором на користь третьої особи є договір, в якому боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок на користь третьої особи, яка встановлена або не встановлена у договорі.

2. Виконання договору на користь третьої особи може вимагати як особа, яка уклала договір, так і третя особа, на користь якої передбачено виконання, якщо інше не встановлено договором або законом чи не впливає із суті договору.

3. З моменту вираження третьою особою наміру скористатися своїм правом сторони не можуть розірвати або змінити договір без згоди третьої особи, якщо інше не встановлено договором або законом.

4. Якщо третя особа відмовилася від права, наданого їй на підставі договору, сторона, яка уклала договір на користь третьої особи, може сама скористатися цим правом, якщо інше не впливає із суті договору.

Стаття 202¹⁴. Змішаний договір

1. Сторони мають право укласти договір, в якому містяться елементи різних договорів (змішаний договір).

До відносин сторін у змішаному договорі застосовуються у відповідних частинах положення актів цивільного законодавства про договори, елементи яких містяться у змішаному договорі, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті змішаного договору.

2. Частини змішаного договору не є самостійними договорами.

Неукладеність або недійсність окремої частини змішаного договору має наслідком неукладеність або недійсність договору у цілому лише у разі, коли за відсутності такої частини договір не був би укладеним або дійсним.

Стаття 203. Воля і волевиявлення

1. Договори та односторонні правочини не можуть порушувати принцип автономії волі.

2. Сторони договорів та односторонніх правочинів можуть вчиняти дії, які відповідають обсягу їх дієздатності.

3. Волевиявлення сторін договорів та односторонніх правочинів має бути вільним і відповідати їх внутрішній волі.

4. Договори та односторонні правочини мають бути спрямовані на досягнення реальних наслідків.

Стаття 203¹. Відповідність договорів та односторонніх правочинів імперативним нормам закону та їх узгодження з доброзвичайністю (*boni mores*)

1. Договір та односторонній правочин не можуть суперечити імперативним нормам закону та повинні узгоджуватися з доброзвичайністю (*boni mores*).

Стаття 204. Презумпція правомірності правочину

1. Правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним.

Стаття 205. Форма договору. Способи волевиявлення

1. Договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом.

2. Договір, для якого законом не встановлена обов'язкова письмова форма, вважається укладеним, якщо поведінка сторін засвідчує їхню волю до настання відповідних юридичних наслідків.

3. Якщо сторони домовилися укласти договір у певній формі, він вважається укладеним з моменту надання йому цієї форми, навіть якщо законом ця форма для даного виду договорів не вимагалася.

4. Якщо сторони домовилися укласти у письмовій формі договір, щодо якого законом не встановлена письмова форма, такий договір є укладеним з моменту його підписання сторонами.

5. Якщо сторони домовилися про нотаріальне посвідчення договору, щодо якого законом не вимагається нотаріальне посвідчення, такий договір є укладеним з моменту його нотаріального посвідчення.

6. Договір вважається укладеним у письмовій формі, якщо його зміст викладений в одному або кількох взаємопов'язаних документах, у листах або повідомленнях, якими обмінялися сторони або надсилалися ними до інформаційно-телекомунікаційної системи, що використовується сторонами.

7. Договір у вигляді електронного документа, підписаний електронним підписом, що відповідає вимогам закону, вважається укладеним у письмовій формі.

8. У випадках, встановлених договором та/або законом, воля сторони до укладення договору може виражатися її мовчанням.

Стаття 209. Нотаріальне посвідчення договору

1. У випадках, встановлених законом або домовленістю сторін, договір підлягає нотаріальному посвідченню.

2. Нотаріальне посвідчення договору здійснюється нотаріусом або посадовою особою, яка відповідно до закону має право на вчинення такої нотаріальної дії, шляхом вчинення на документі, в якому викладено текст договору, посвідчувального напису.

3. Нотаріальне посвідчення може бути вчинено на тексті лише такого правочину, який відповідає загальним вимогам, визначеним статтями 203, 203¹ цього Кодексу.

Стаття 210. Державна реєстрація договору

1. Договір підлягає державній реєстрації лише у випадках, встановлених законом. Такий договір є укладеним з моменту його державної реєстрації.

2. Перелік органів, які здійснюють державну реєстрацію, порядок реєстрації, а також порядок ведення відповідних реєстрів визначаються законом.

Стаття 211. Місце вчинення одностороннього правочину та укладення договору

1. Якщо в односторонньому правочині не вказане місце його вчинення, таким місцем вважається місце вираження волі сторони.

2. Якщо у договорі не вказане місце його укладення, таким місцем вважається місце проживання фізичної особи або місцезнаходження юридичної особи, яка зробила пропозицію укласти договір, якщо інше не визначено договором.

Стаття 212. Договори, щодо яких юридичні наслідки пов'язуються з настанням певної обставини

1. Особи, які укладають договір, мають право обумовити настання або зміну прав та обов'язків обставиною, щодо якої невідомо, настане вона чи ні (відкладальна обставина).

2. Особи, які укладають договір, мають право обумовити припинення прав та обов'язків обставиною, щодо якої невідомо, настане вона чи ні (скасувальна обставина).

3. Якщо настанню обставини недобросовісно перешкоджала сторона, якій це не вигідно, обставина вважається такою, що настала.

4. Якщо настанню обставини недобросовісно сприяла сторона, якій це вигідно, обставина вважається такою, що не настала.

5. Законом можуть встановлюватися особливості укладення та виконання окремих договорів, за якими настання, зміна або припинення прав та обов'язків обумовлені настанням відкладальних чи скасувальних обставин.

Стаття 213. Тлумачення договору

1. Договір може бути витлумачений сторонами.

2. На вимогу однієї або обох сторін суд може ухвалити рішення про тлумачення договору.

3. При тлумаченні договору беруться до уваги однакове для всього договору значення слів і понять, а також загальноприйняте у відповідній сфері відносин значення термінів.

Якщо буквальне значення слів і понять, а також загальноприйняте у відповідній сфері відносин значення термінів не дає змоги з'ясувати зміст окремих частин договору, їх зміст встановлюється порівнянням відповідної частини договору зі змістом інших його частин, усім його змістом, намірами сторін.

4. Якщо за правилами, встановленими частиною третьою цієї статті, немає можливості визначити справжню волю особи, яка уклала договір, до уваги беруться мета договору, зміст попередніх переговорів, усталена практика відносин між сторонами, звичаї ділового обороту, подальша поведінка сторін та інші обставини, що мають істотне значення.

5. При тлумаченні умов договору можуть враховуватися положення типових або примірних договорів, а також стандартні умови договорів, якщо вони застосовуються у відповідній сфері ділового обороту, незалежно від того, чи містить договір посилання на них.

6. Якщо умови договору, запропоновані однією стороною, є незрозумілими, тлумачення здійснюється не на користь цієї сторони (*contra proferentem*).

Стаття 214. Відмова від одностороннього правочину та договору

1. Особа, яка вчинила односторонній правочин, має право відмовитися від нього, якщо інше не встановлено законом. Якщо такою відмовою від правочину порушено права іншої особи, ці права підлягають захисту.

2. Особи, які уклали договір, мають право за взаємною згодою сторін, а також у випадках, визначених законом, відмовитися від нього, навіть і в тому разі, якщо його умови повністю ними виконані.

3. Відмова від одностороннього правочину та договору вчиняється у такій самій формі, в якій їх було вчинено (укладено).

4. Юридичні наслідки відмови від одностороннього правочину та договору встановлюються законом або домовленістю сторін.

§ 2. НЕДІЙСНІСТЬ ДОГОВОРУ

Стаття 215. Недійсність договору

1. Підставою недійсності договору є недодержання стороною (сторонами) в момент його укладення вимог, встановлених статтями 203, 203¹ цього Кодексу.

2. Договір є дійсним, якщо інше не встановлено цим Кодексом та/або іншим законом (презумпція дійсності).

3. Договір, який суперечить імперативним нормам закону, не узгоджується з доброзвичайністю (*boni mores*), не підлягає виконанню, якщо інше не встановлено судом.

Стаття 216. Юридичні наслідки недійсності договору

1. Недійсний договір не створює юридичних наслідків, крім тих, що визначені цим Кодексом та/або іншим законом.

2. У разі недійсності договору кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього договору, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, - відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування.

3. Якщо у зв'язку з укладенням недійсного договору другій стороні або третій особі завдано збитків та/або моральної шкоди, вони підлягають відшкодуванню винною стороною.

4. Якщо договір є недійсним через порушення публічного порядку, суд може відмовити у поверненні всього, що одержано на виконання договору, та застосувати правила про безпідставне збагачення.

5. Юридичні наслідки недійсності окремих видів договорів визначаються цим Кодексом та/або іншим законом.

Стаття 217. Юридичні наслідки часткової недійсності договору

1. Недійсність окремої умови або частини договору не зумовлює недійсність інших його частин або договору в цілому, якщо за відсутності такої умови договір може виконуватися та відповідає початковій волі сторін.

2. Недійсна умова або частина договору вважається невключеною до нього.

Сторони за спільною згодою можуть замінити недійсну умову іншою умовою, що відповідає закону. За відсутності такої згоди недійсна умова замінюється положенням закону, що регулює відповідні відносини.

3. Якщо недійсна умова або частина договору була істотною для сторін і без неї договір не був би укладений, договір у цілому може бути визнаний недійсним на вимогу заінтересованої сторони або за рішенням суду.

Стаття 219. Юридичні наслідки недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину

1. У разі недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину такий правочин є недійсним.

2. Суд може визнати такий правочин дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідав справжній волі особи, яка його вчинила, а нотаріальному посвідченню правочину перешкоджала обставина, яка не залежала від її волі.

Стаття 220. Юридичні наслідки недодержання вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору

1. У разі недодержання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору такий договір є недійсним.

2. Якщо сторони домовилися щодо усіх істотних умов договору, що підтверджується письмовими доказами, і відбулося повне або часткове виконання договору, але одна із сторін ухилилася від його нотаріального посвідчення, суд може визнати такий договір дійсним. У цьому разі наступне нотаріальне посвідчення договору не вимагається.

Стаття 221. Юридичні наслідки укладення договору малолітньою дитиною за межами її цивільної дієздатності

1. Договір, який укладено малолітньою дитиною за межами її цивільної дієздатності, може бути згодом схвалений її батьками або одним із них, з ким вона проживає, або опікуном.

Договір вважається схваленим, якщо ці особи, дізнавшись про його укладення, протягом одного місяця не заявили претензії другій стороні.

2. У разі відсутності схвалення договору презюмується його недійсність.

На вимогу заінтересованої особи суд може визнати такий договір дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідає інтересам малолітньої дитини.

3. Якщо договір з малолітньою дитиною вчинила фізична особа з повною цивільною дієздатністю, вона зобов'язана повернути особам, вказаним у частині першій цієї статті, все те, що вона одержала за таким договором від малолітньої дитини.

4. Дієздатна сторона зобов'язана також відшкодувати збитки, завдані укладенням договору, якщо у момент його укладення вона знала або могла знати про вік другої сторони. Батьки або опікун малолітньої дитини зобов'язані повернути дієздатній стороні все одержане нею за договором у натурі, а за неможливості повернути одержане в натурі – відшкодувати його вартість за цінами, які існують на момент відшкодування.

5. Якщо обома сторонами договору є малолітні діти, то кожна з них зобов'язана повернути другій стороні все, що одержала за цим правочином, у натурі. У разі неможливості повернення майна відшкодування його вартості провадиться батьками або опікуном.

6. У разі укладення неповнолітньою дитиною договору з малолітньою дитиною настають наслідки, встановлені частиною третьою статті 222 цього Кодексу.

Стаття 222. Юридичні наслідки укладення договору неповнолітньою дитиною за межами її цивільної дієздатності

1. Договір, який неповнолітня дитина уклала за межами її цивільної дієздатності без згоди батьків, піклувальника, може бути згодом схвалений ними у порядку, встановленому статтею 221 цього Кодексу.

2. Договір, укладений неповнолітньою дитиною за межами її цивільної дієздатності без згоди батьків, піклувальників, може бути визнаний судом недійсними за позовом заінтересованої особи.

3. Якщо обома сторонами недійсного договору є неповнолітні діти, то кожна з них зобов'язана повернути другій стороні усе одержане нею у натурі. У разі неможливості повернення одержаного в натурі відшкодовується його вартість за цінами, які існують на момент відшкодування.

Якщо у неповнолітньої дитини відсутні кошти, достатні для відшкодування, батьки або піклувальник зобов'язані відшкодувати завдані збитки, якщо вони своєю винною поведінкою сприяли укладенню договору або втраті майна, яке було їх предметом.

Стаття 223. Юридичні наслідки укладення договору фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, за межами її цивільної дієздатності

1. У разі укладення договору фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, без згоди піклувальника договір може бути згодом схвалений піклувальником у порядку, встановленому статтею 221 цього Кодексу.

2. У разі відсутності такого схвалення договір за позовом піклувальника може бути визнаний судом недійсним, якщо буде встановлено, що він суперечить інтересам самого підопічного, членів його сім'ї або осіб, яких він відповідно до закону зобов'язаний утримувати.

Стаття 224. Юридичні наслідки укладення договору без дозволу органу опіки та піклування

1. Договір, укладений без дозволу органу опіки та піклування, якщо відповідний дозвіл є обов'язковим відповідно до цього Кодексу та/або іншого закону, є недійсним.

2. На вимогу заінтересованої особи такий договір може бути визнаний судом дійсним, якщо буде встановлено, що він відповідає інтересам фізичної особи, над якою встановлено опіку або піклування.

Стаття 225. Юридичні наслідки укладення договору дієздатною фізичною особою, яка у момент його укладення не усвідомлювала значення своїх дій та/або не могла керувати ними

1. Договір, який дієздатна фізична особа уклала у момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та/або не могла керувати ними, може бути визнаний судом недійсним за позовом цієї особи, а в разі її смерті - за позовом інших осіб, чиї цивільні права або інтереси порушені.

2. У разі наступного визнання фізичної особи, яка уклала договір, недієздатною позов про визнання його недійсним може пред'явити її опікун.

3. Сторона, яка знала про стан фізичної особи у момент укладення договору, зобов'язана компенсувати їй моральну шкоду, завдану у зв'язку із його укладенням.

Стаття 226. Юридичні наслідки укладення договору недієздатною фізичною особою

1. Договір, укладений недієздатною фізичною особою, є недійсним.

2. На вимогу опікуна договір, укладений недієздатною фізичною особою, може бути визнаний судом дійсним, якщо буде встановлено, що його укладено на користь недієздатної фізичної особи.

3. Дієздатна сторона зобов'язана повернути опікунові недієздатної фізичної особи все одержане нею за договором, а в разі неможливості такого повернення - відшкодувати вартість майна за цінами, які існують на момент відшкодування.

Опікун зобов'язаний повернути дієздатній стороні все одержане недієздатною фізичною особою за недійсним договором. Якщо майно не збереглося, опікун зобов'язаний відшкодувати його вартість, якщо укладенню договору або втраті майна, яке було їх предметом, сприяла винна поведінка опікуна.

4. Дієздатна сторона зобов'язана компенсувати опікуну недієздатної фізичної особи або членам її сім'ї моральну шкоду, якщо буде встановлено, що вона знала про психічний розлад другої сторони або могла припустити такий її стан.

Стаття 227. Юридичні наслідки укладення юридичною особою договору, якого вона не мала права укладати

1. Договір юридичної особи, укладений нею без відповідного дозволу (ліцензії), може бути визнаний судом недійсним.

2. Якщо юридична особа ввела другу сторону в оману щодо свого права на укладення договору, вона зобов'язана відшкодувати їй шкоду, завдану таким договором.

Стаття 228. Недійсність договору, що порушує публічний порядок

1. Договір вважається таким, що порушує публічний порядок, якщо його зміст, мета або спосіб виконання грубо суперечить правам людини і основоположним свободам або створює реальну загрозу національній безпеці.

2. За заявою будь-якої особи або за ініціативою суду договір, що порушує публічний порядок, визнається судом недійсним.

Стаття 228¹. Недійсність договору, що порушує імперативні норми закону, не узгоджується з доброзвичайністю (*boni mores*)

1. За заявою будь-якої особи договір може бути визнаний судом недійсним, якщо його зміст, мета або спосіб виконання порушують імперативні норми закону, не узгоджуються з доброзвичайністю (*boni mores*), зокрема у випадках, якщо він:

- 1) визначає незаконну або аморальну мету;
- 2) порушує гідність людини або загальноприйняті моральні стандарти;
- 3) є явно несправедливим або таким, що ставить одну зі сторін у надмірно невігідне становище, використовуючи її уразливість та/або залежність.

Стаття 229. Юридичні наслідки договору, укладеного під впливом помилки

1. Якщо особа, яка уклала договір, помилилася щодо обставин, які мають істотне значення, такий договір може бути визнаний судом недійсним.

Істотне значення має помилка щодо природи договору, прав та обов'язків сторін, таких властивостей і якостей майна, які значно знижують його цінність або можливість використання за цільовим призначенням.

2. У разі визнання договору недійсним особа, яка помилилася в результаті її власного недбальства, зобов'язана відшкодувати другій стороні завдані їй збитки, за винятком випадків, якщо друга сторона знала або могла знати про наявність помилки.

Сторона, яка своєю необережною поведінкою сприяла помилці, зобов'язана відшкодувати другій стороні завдані збитки.

Стаття 230. Юридичні наслідки договору, укладеного під впливом обману

1. Якщо одна із сторін договору або її представник умисно ввели другу сторону в оману щодо обставин, які мають істотне значення (частина перша статті 229 цього Кодексу), такий договір визнається судом недійсним.

Обман має місце, якщо сторона заперечує наявність обставин, які можуть перешкодити укладенню договору, або якщо вона замовчує їх існування.

2. Сторона, яка застосувала обман, зобов'язана відшкодувати другій стороні завдані збитки та компенсувати моральну шкоду.

Стаття 231. Юридичні наслідки договору, укладеного під впливом насильства

1. Договір, укладений особою проти її справжньої волі внаслідок застосування до неї фізичного чи психічного тиску з боку другої сторони або з боку іншої особи, визнається судом недійсним.

2. Винна сторона (інша особа), яка застосувала фізичний або психічний тиск до другої сторони, зобов'язана відшкодувати завдані збитки та компенсувати моральну шкоду.

Стаття 232. Юридичні наслідки договору, укладеного внаслідок зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною

1. Договір, укладений внаслідок зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною, визнається судом недійсним.

2. Довіритель має право вимагати від свого представника та другої сторони солідарного відшкодування збитків та компенсації моральної шкоди, що завдані йому у зв'язку із укладенням договору внаслідок зловмисної домовленості між ними.

Стаття 233. Юридичні наслідки договору, укладеного під впливом тяжкої обставини

1. Договір, укладений особою під впливом тяжкої для неї обставини і на вкрай не вигідних умовах, може бути визнаний судом недійсним незалежно від того, хто ініціював його укладення.

2. При визнанні такого договору недійсним застосовуються наслідки, визначені статтею 216 цього Кодексу.

Сторона, яка скористалася тяжкою обставиною, зобов'язана відшкодувати другій стороні збитки і компенсувати моральну шкоду, що завдані у зв'язку з укладенням цього договору.

Стаття 234. Недійсність фіктивного договору

1. Фіктивним є договір, який укладено без наміру створення юридичних наслідків, які ним обумовлювалися.

2. Фіктивний договір визнається судом недійсним.

Стаття 235. Юридичні наслідки удаваного договору

1. Удаваним є договір, який укладено сторонами для приховання іншого договору, який вони насправді уклали.

2. Якщо буде встановлено, що договір було укладено сторонами для приховання іншого договору, який вони насправді уклали, відносини сторін регулюються правилами щодо договору, який сторони насправді уклали.

Стаття 236. Момент недійсності договору

1. Договір, визнаний судом недійсним, є недійсним з моменту його укладення, якщо інше не визначено цим Кодексом та/або іншим законом.

2. Якщо за недійсним договором права та обов'язки визначалися лише на майбутнє, можливість настання їх у майбутньому припиняється.

3. Односторонній правочин є недійсним з моменту його вчинення.

Глава 17. ПРЕДСТАВНИЦТВО

Стаття 237. Поняття та підстави представництва

1. Представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин та/або інші юридичні дії від імені другої сторони, яку вона представляє.

Стаття 238. Правочини, які може вчиняти представник

1. Представник може бути уповноважений на вчинення лише тих правочинів, право на вчинення яких має особа, яку він представляє.

2. Представник не може вчиняти правочин, який відповідно до його змісту може бути вчинений лише особисто тією особою, яку він представляє.

3. Представник не може вчиняти правочин від імені особи, яку він представляє, у своїх інтересах або в інтересах іншої особи, представником якої він одночасно є, за винятком комерційного представництва, а також щодо інших осіб, встановлених законом.

4. Представник зобов'язаний негайно інформувати особу, яку він представляє, щодо вчинених ним правочинів та/або інших юридичних дій.

Стаття 239. Юридичні наслідки вчинення правочину представником

1. Правочини та/або інші юридичні дії, вчинені представником, створюють, змінюють, припиняють цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє.

Стаття 240. Передоручення

1. Представник зобов'язаний вчиняти правочин за наданими йому повноваженнями особисто. Він може передати своє повноваження частково або в повному обсязі іншій особі, якщо це встановлено договором або законом між особою, яку представляють, і представником, або якщо представник був вимушений до цього з метою охорони інтересів особи, яку він представляє.

2. Представник, який передав своє повноваження іншій особі, повинен повідомити про це особу, яку він представляє, та надати їй необхідні відомості про особу, якій передані відповідні повноваження. Невиконання цього обов'язку покладає на особу, яка передала повноваження, відповідальність за дії замісника як за свої власні.

Правочин, вчинений особою, якій передані відповідні повноваження, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє.

Стаття 241. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень та без повноважень

1. Правочин, вчинений представником з перевищенням повноважень або особою без повноважень, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку представляють та/або в інтересах якої вчинено правочини та/або юридично значимі дії, лише у разі наступного схвалення правочину та/або юридично значимих дій цією особою.

Правочин, вчинений представником з перевищенням повноважень або особою без повноважень, вважається схваленим, зокрема у разі, якщо особа, яку представляють та/або в інтересах якої вчинено правочин та/або юридично значимі дії, вчинила дії, що свідчать про прийняття відповідного правочину та/або відповідних юридично значимих дій до виконання.

2. Наступне схвалення правочину особою, яку представляють та/або в інтересах якої вчинено правочини та/або юридично значимі дії, створює, змінює та припиняє цивільні права та обов'язки з моменту вчинення відповідного правочину та/або відповідних юридично значимих дій.

3. Якщо особа, яку представляють, відмовляється від схвалення правочину, вчиненого представником з перевищенням повноважень, такий правочин визнається судом недійсним, якщо перевищення повноважень є істотним або неістотним, але має систематичний характер і здійснюється не в інтересах особи, яку представляють.

Стаття 242. Представництво за законом

1. Батьки, не позбавлені батьківських прав, є законними представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей.

2. У випадках, визначених цим Кодексом, батьки як законні представники мають право звертатися для захисту прав та охоронюваних законом інтересів своїх повнолітніх сина, дочки навіть у разі, якщо відповідно до закону повнолітній син, дочка мають право самостійно звернутися за таким захистом.

3. Повнолітній син, дочка мають право звернутися для захисту прав та охоронюваних законом інтересів своїх непрацездатних батьків як їхні законні

представники без спеціальних повноважень навіть у разі, якщо відповідно до закону непрацездатні батьки мають право звернутися за таким захистом.

4. Опікун є законним представником малолітньої дитини та фізичної особи, визнаної недієздатною.

5. Піклувальник є законним представником неповнолітньої дитини та фізичної особи, дієздатність якої обмежена.

6. Прийомні батьки та батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу є законними представниками малолітніх та неповнолітніх дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які перебувають під їх опікою (піклуванням).

7. У випадках, визначених цим Кодексом, сестра, брат, мачуха, вітчим, баба, дід мають право звернутися для захисту прав та охоронюваних законом інтересів малолітніх, неповнолітніх та повнолітніх непрацездатних братів, сестер, пасинка, падчерки, внука, внучки до органу опіки та піклування або до суду без спеціальних повноважень як законні представники.

8. Законним представником у випадках, встановлених законом, може бути інша особа.

Стаття 243. Комерційне представництво

1. Комерційним представником є особа, яка постійно та самостійно виступає представником підприємців при укладенні ними договорів у сфері підприємницької діяльності.

2. Комерційне представництво одночасно кількох сторін договору допускається за згодою цих сторін та в інших випадках, встановлених законом.

3. Повноваження комерційного представника можуть бути підтвержені письмовим договором між ним та особою, яку він представляє, або довіреністю.

4. Особливості комерційного представництва в окремих сферах підприємницької діяльності встановлюються законом.

5. Комерційний представник зобов'язаний не поширювати інформацію, яка стала йому відома за результатами здійснення комерційного представництва, в тому числі після припинення відносин комерційного представництва.

Стаття 244. Представництво за довіреністю

1. Представництво може здійснюватися за довіреністю та/або за договором.
2. Представництво за довіреністю може ґрунтуватися на акті органу юридичної особи.
3. Довіреністю є письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами. Довіреність на вчинення правочину представником може бути надана особою, яку представляють (довірителем), безпосередньо третій особі.

Стаття 245. Форма довіреності

1. Форма довіреності повинна відповідати формі, в якій відповідно до закону має вчинятися правочин.
2. Довіреність, що видається у порядку передоручення, підлягає нотаріальному посвідченню, крім випадків, встановлених частиною четвертою цієї статті.
3. Довіреність військовослужбовця або іншої особи, яка перебуває на лікуванні у госпіталі, лікарні, санаторії, іншому державному або комунальному закладі охорони здоров'я, може бути посвідчена керівником (начальником) цього закладу, його заступником з медичної частини, старшим або черговим лікарем.

Довіреність військовослужбовця, а в пунктах постійної або тимчасової дислокації військової частини, з'єднання, установи, військово-навчального закладу, де немає нотаріуса або органу, що вчиняє нотаріальні дії, також довіреність працівника, члена його сім'ї і члена сім'ї військовослужбовця може бути посвідчена командиром (начальником) відповідної військової частини, з'єднання, установи, військово-навчального закладу.

Довіреність особи, яка тримається в установі виконання покарань чи слідчому ізоляторі, може бути посвідчена начальником установи виконання покарань чи слідчого ізолятора.

Довіреність особи, яка проживає у населеному пункті, де немає нотаріусів, може бути посвідчена уповноваженою на це посадовою особою органу місцевого самоврядування, крім довіреностей на право розпорядження нерухомим майном,

довіреностей на управління і розпорядження корпоративними правами та довіреностей на розпорядження транспортними засобами.

Довіреність суб'єкта права на безоплатну вторинну правову допомогу, за зверненням якого ухвалено рішення про надання такої допомоги, може бути посвідчена посадовою особою органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Довіреності, посвідчені зазначеними посадовими особами, прирівнюються до нотаріально посвідчених.

4. Довіреність на одержання заробітної плати, стипендії, пенсії, аліментів, інших платежів та поштової кореспонденції (поштових переказів, посилок тощо) може бути посвідчена посадовою особою організації, в якій довіритель працює, навчається, перебуває на стаціонарному лікуванні, або за місцем його проживання.

5. Довіреність на право участі та голосування на загальних зборах, видана фізичною особою, посвідчується у порядку, визначеному законом.

Стаття 246. Довіреність юридичної особи

1. Довіреність від імені юридичної особи видається її органом або іншою особою, уповноваженою на це її установчими документами.

Стаття 247. Строк довіреності

1. Строк довіреності встановлюється у довіреності. Якщо строк довіреності не встановлений, вона зберігає чинність до припинення її дії.

2. Строк довіреності, виданої в порядку передоручення, не може перевищувати строку основної довіреності, на підставі якої вона видана.

3. Довіреність, у якій не вказана дата її вчинення, є недійсною.

Стаття 248. Припинення представництва за довіреністю

1. Представництво за довіреністю припиняється у разі:

1) закінчення строку довіреності;

- 2) скасування довіреності особою, яка її видала;
- 3) відмови представника від вчинення дій, що були визначені довіреністю;
- 4) припинення юридичної особи, яка видала довіреність;
- 5) припинення юридичної особи, якій видана довіреність;

6) смерті особи, яка видала довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності.

У разі смерті особи, яка видала довіреність, представник зберігає своє повноваження за довіреністю для ведення невідкладних справ або таких дій, невиконання яких може призвести до виникнення збитків.

Представник зобов'язаний негайно повідомити про наявні у нього представницькі повноваження спадкоємців довірителя або, за їх відсутності, орган опіки та піклування за останнім місцем проживання довірителя та надати звіт про вчинені ним за довіреністю правочини та/або інші юридично значимі дії;

7) смерті особи, якій видана довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності.

2. З припиненням представництва за довіреністю втрачає чинність передоручення.

3. У разі припинення представництва за довіреністю представник зобов'язаний негайно повернути довіреність.

Стаття 249. Скасування довіреності

1. Особа, яка видала довіреність, за винятком безвідкличної довіреності, може в будь-який час скасувати довіреність або передоручення.

2. Особа, яка видала довіреність і згодом скасувала її, повинна негайно повідомити про це представника, а також відомих їй третіх осіб, для представництва перед якими було видано довіреність, у письмовій формі.

3. Права та обов'язки щодо третіх осіб, що виникли внаслідок вчинення правочину представником до того, як він дізнався або міг дізнатися про скасування

довіреності, зберігають чинність для особи, яка видала довіреність, та її правонаступників. Це правило не застосовується, якщо третя особа знала або могла знати, що дія довіреності припинилася.

4. Законом може бути встановлено право особи видавати безвідкличні довіреності на певний час. Безвідклична довіреність з корпоративних прав видається відповідно до закону, що регулює діяльність відповідних корпоративних товариств.

Стаття 250. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю

1. Представник має право відмовитися від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

2. Представник зобов'язаний негайно повідомити особу, яку він представляє, про відмову від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

3. Представник не може відмовитися від вчинення дій, які були визначені довіреністю, якщо ці дії були невідкладними або такими, що спрямовані на запобігання завданню збитків особі, яку він представляє, чи іншим особам.

4. Представник відповідає перед особою, яка видала довіреність, за завдані їй збитки у разі недодержання ним вимог, встановлених частинами другою та третьою цієї статті.

Стаття 250¹. Визнання правочину, вчиненого представником, недійсним

1. Правочин, вчинений представником, може бути визнаний недійсним внаслідок однієї з обставин, зазначених у статтях 230-232 цього Кодексу, якщо ці обставини вплинули на волю та волевиявлення представника.

Розділ V. СТРОКИ ТА ТЕРМІНИ. ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ

Глава 18. ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОБЧИСЛЕННЯ СТРОКІВ

Стаття 251. Поняття строку та терміну

1. Строком є період у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

2. Терміном є момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

3. Строк та термін можуть бути визначені актами цивільного законодавства, правочином або рішенням суду.

Стаття 252. Визначення строку та терміну

1. Строк визначається, зокрема, роками, місяцями, тижнями, днями або годинами.

2. Термін визначається календарною датою або вказівкою на подію, яка має неминуче настати.

Стаття 253. Початок і закінчення строку

1. Строк, визначений у тижнях, місяцях або роках, починається з першої години наступного дня після календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок, і закінчується після спливу останньої години останнього дня строку, незалежно від того, чи цей день збігається з днем тижня або датою початку строку.

2. Якщо у відповідному місяці немає числа, на яке припадає закінчення строку, строк закінчується після спливу останньої години останнього дня цього місяця.

3. Півріччям є строк у шість місяців, кварталом - строк у три місяці, півмісяцем - строк у п'ятнадцять днів.

4. Строк включає вихідні, святкові та інші неробочі дні, якщо інше не визначено договором, законом або якщо строк визначений у робочих днях. Якщо останній день строку припадає на вихідний, святковий або інший неробочий день у місці вчинення дії, днем закінчення строку є перший після нього робочий день.

5. Строк, визначений у днях, починається з першої години першого дня і закінчується після спливу останньої години останнього дня строку.

6. Строк, визначений у годинах, починається з першої години та закінчується після спливу останньої години строку.

7. Якщо строк, визначений у годинах або днях, обчислюється від дії або події, година або день, протягом яких відбулася така дія або подія, не враховуються при обчисленні строку.

Стаття 254. Початок перебігу строку для відповіді або вчинення інших дій

1. Якщо в надісланому особі документі встановлено період у часі, протягом якого адресат повинен відповісти або вчинити інші дії, але не вказано, коли цей період має початися, то, за відсутності інших вказівок, строк обчислюється з моменту отримання документа адресатом.

Стаття 255. Порядок вчинення дій в останній день строку

1. Якщо строк встановлено для вчинення дії, вона може бути вчинена до закінчення останнього дня строку. У разі якщо ця дія має бути вчинена в установі, то строк спливає тоді, коли у цій установі за встановленими правилами припиняються відповідні операції.

2. Письмові заяви та повідомлення, здані до установи зв'язку до закінчення останнього дня строку, вважаються такими, що здані своєчасно.

3. Якщо останній день строку, визначеного не в годинах, припадає на вихідний, святковий або інший неробочий день в установі, де має бути вчинена дія, строк закінчується після закінчення останньої години наступного робочого дня або тоді, коли у такій установі за встановленими правилами припиняються відповідні операції.

Глава 19. ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ

Стаття 256. Поняття позовної давності

1. Позовна давність – це строк, після спливу якого суб'єкт приватних відносин втрачає право на судовий або інший юрисдикційний захист свого цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу.

Стаття 257. Загальна позовна давність

1. Загальна позовна давність встановлюється тривалістю у три роки.

Стаття 258. Спеціальна позовна давність

1. Для окремих видів вимог законом може встановлюватися спеціальна позовна давність: скорочена або більш тривала порівняно із загальною позовною давністю.

2. Позовна давність у шість місяців застосовується до вимог про стягнення неустойки (штрафу, пені).

3. Позовна давність в один рік застосовується, зокрема, до вимог:

1) про спростування недостовірної інформації, поміщеної у медіа.

У цьому разі позовна давність обчислюється від дня поміщення цих відомостей у медіа або від дня, коли особа дізналася чи могла дізнатися про ці відомості;

2) про переведення на співвласника прав та обов'язків покупця у разі порушення переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності (стаття 362 цього Кодексу);

3) у зв'язку з недоліками проданого товару (стаття 681 цього Кодексу);

4) про розірвання договору дарування (стаття 728 цього Кодексу);

5) у зв'язку з перевезенням вантажу, пошти (стаття 925 цього Кодексу);

6) про оскарження дій виконавця заповіту (стаття 1293 цього Кодексу);

7) про визнання недійсним рішення загальних зборів товариства;

8) чоловіка, який вважає себе батьком дитини, народженої жінкою, яка в момент зачаття або народження дитини перебувала у шлюбі з іншим чоловіком, про визнання його батьківства;

9) жінки, яка народила дитину у шлюбі, про оспорювання батьківства свого чоловіка;

10) жінки, яка вважає себе матір'ю дитини, про визнання материнства стосовно дитини, матір'ю якої записана інша жінка.

4. Позовна давність у чотири роки застосовується за вимогами про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави.

5. Позовна давність у п'ять років застосовується за вимогами про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом насильства або обману.

6. Позовна давність у десять років застосовується за вимогами про застосування юридичних наслідків недійсного правочину.

7. Позовна давність у тридцять років застосовується за вимогами про відшкодування шкоди, завданих замовникові протиправними діями підрядника за договором підряду на капітальне будівництво, які призвели до руйнувань чи аварій.

Стаття 259. Зміна тривалості позовної давності

1. Позовна давність, встановлена законом, може бути збільшена за домовленістю сторін, але не більш як на тридцять років від початку перебігу позовної давності, визначеного статтею 261 цього Кодексу.

Договір про збільшення позовної давності укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню.

2. Позовна давність, встановлена законом, не може бути скорочена за домовленістю сторін.

Стаття 260. Обчислення позовної давності

1. Позовна давність обчислюється за загальними правилами визначення строків, встановленими статтями 253, 255 цього Кодексу.

2. Порядок обчислення позовної давності не може бути змінений за домовленістю сторін.

Стаття 261. Початок перебігу позовної давності

1. Перебіг загальної позовної давності починається з моменту завершення календарного року, в якому особа дізналася або могла дізнатися про порушення свого права та/або охоронюваного законом інтересу та про особу, яка його порушила.

2. Перебіг спеціальної позовної давності починається від дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про порушення свого права та/або охоронюваного законом інтересу та про особу, яка його порушила, якщо інше не визначено законом.

3. Перебіг позовної давності за вимогами про визнання недійсним правочину, вчиненого під впливом насильства, починається від дня припинення насильства.

4. Перебіг позовної давності за вимогами про застосування юридичних наслідків недійсності правочину починається від дня, коли почалося його виконання.

5. У разі порушення цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу дитини позовна давність починається від дня набуття нею повної цивільної дієздатності.

6. За зобов'язаннями з визначеним строком виконання перебіг позовної давності починається зі спливом строку виконання.

За зобов'язаннями, строк виконання яких не визначений або визначений моментом вимоги, перебіг позовної давності починається від дня, коли у кредитора виникає право пред'явити вимогу про виконання зобов'язання. Якщо боржникові надається пільговий строк для виконання такої вимоги, перебіг позовної давності починається зі спливом цього строку.

7. За регресними зобов'язаннями перебіг позовної давності починається від дня виконання основного зобов'язання.

8. Перебіг позовної давності за вимогами про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави починається від дня набуття оспорюваних активів відповідачем.

9. Перебіг позовної давності за вимогами щодо витребування чи визнання права щодо нерухомого майна, переданого з державної або комунальної власності у приватну власність, право власності на яке зареєстровано в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, починається від дня державної реєстрації права власності першого набувача або дати передачі першому набувачеві нерухомого майна, щодо якого на момент такої передачі законом не була встановлена необхідність державної реєстрації правочину або реєстрації права власності.

10. Перебіг позовної давності за вимогами про поділ майна жінки та чоловіка, які проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі, починається від дня припинення між ними фактичних шлюбних відносин.

11. За вимогами, які пов'язані з наявністю шлюбу, перебіг позовної давності починається від дня припинення шлюбу.

12. Перебіг позовної давності за вимогами про визнання батьківства або материнства починається від дня, коли особа дізналася або могла дізнатися, що є батьком або матір'ю дитини.

13. Перебіг позовної давності за вимогою жінки, яка народила дитину у шлюбі, про оспорювання батьківства свого чоловіка починається від дня реєстрації народження дитини.

14. Винятки з правил, встановлених частинами першою та другою цієї статті, можуть бути встановлені законом.

Стаття 262. Позовна давність у разі заміни осіб у зобов'язанні

1. Заміна кредитора або боржника у зобов'язанні не впливає на порядок обчислення та перебіг позовної давності.

2. Перебіг позовної давності для нового кредитора або боржника продовжується у порядку, визначеному для попереднього кредитора або боржника.

Стаття 263. Зупинення перебігу позовної давності

1. Перебіг позовної давності зупиняється:

1) якщо пред'явленню позову перешкоджала надзвичайна та невідвортна за даних умов подія (непереборна сила);

2) у разі відстрочення виконання зобов'язання (мораторій) на підставах, встановлених законом;

3) у разі зупинення дії закону або іншого нормативно-правового акта, який регулює відповідні відносини;

4) якщо під час дії особливого періоду позивач або відповідач перебуває у складі Збройних Сил України або в інших створених відповідно до закону військових формуваннях.

2. У разі виникнення обставин, встановлених частиною першою цієї статті, перебіг позовної давності зупиняється на весь час існування цих обставин.

3. Від дня припинення обставин, що були підставою для зупинення перебігу позовної давності, перебіг позовної давності продовжується з урахуванням часу, що минув до його зупинення.

Стаття 264. Переривання перебігу позовної давності

1. Перебіг позовної давності переривається вчиненням особою дії, що свідчить про визнання нею свого боргу або іншого обов'язку.

2. Позовна давність переривається також:

1) пред'явленням позову до одного із кількох боржників;

2) якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач;

3) пред'явленням у відповідному процесі в компетентному суді майнової вимоги до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство (неплатоспроможність);

4) пред'явленням до суду заяви про видачу судового наказу до боржника;

5) вчиненням нотаріусом виконавчого напису;

6) укладенням договору про проведення медіації щодо врегулювання спору, предметом якого є певні вимоги, в частині вимог, що є предметом спору, переданого для врегулювання шляхом проведення медіації;

7) з моменту початку арбітражного розгляду у міжнародному комерційному арбітражі;

8) з моменту початку розгляду спору третейським судом;

9) в інших випадках, визначених законом.

3. Після переривання перебіг позовної давності починається заново.

Час, що минув до переривання перебігу позовної давності, до нового строку не зараховується.

Стаття 265. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду

1. Залишення позову без розгляду не зупиняє перебігу позовної давності.

2. Якщо суд залишив без розгляду позов, пред'явлений у кримінальному провадженні, час від дня пред'явлення позову до набрання законної сили судовим рішенням, яким позов було залишено без розгляду, не зараховується до позовної давності.

Якщо частина строку, що залишилася, є меншою ніж шість місяців, вона продовжується до шести місяців.

Стаття 266. Застосування позовної давності до додаткових вимог

1. Зі спливом позовної давності до основної вимоги вважається, що позовна давність спливла і до додаткової вимоги.

Стаття 267. Юридичні наслідки спливу позовної давності

1. Особа, яка виконала зобов'язання після спливу позовної давності, не має права вимагати повернення виконаного, навіть якщо вона у момент виконання не знала про сплив позовної давності.

2. Заява про захист цивільного права та/або охоронюваного законом інтересу має бути прийнята судом до розгляду незалежно від спливу позовної давності.

3. Позовна давність застосовується судом лише за заявою сторони у спорі, зробленою під час розгляду справи судом першої інстанції до ухвалення ним рішення по суті позовних вимог.

4. Сплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позові.

5. Якщо суд визнає поважними причини пропущення позовної давності, порушене право підлягає захисту.

Стаття 268. Вимоги, на які позовна давність не поширюється

1. Позовна давність не поширюється:

1) на вимогу, що випливає із порушення особистих прав, крім випадків, встановлених законом;

2) на вимогу, що випливає із сімейних відносин, зокрема щодо встановлення, визнання чи оспорювання батьківства, материнства, крім випадків, визначених цим Кодексом;

3) на вимогу вкладника до банку (фінансової установи) про видачу вкладу;

4) на вимогу про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, крім випадків завдання такої шкоди внаслідок недоліків товару, що є рухомим майном, у тому числі таким, що є складовою частиною іншого рухомого чи нерухомого майна, включаючи електроенергію;

5) на вимогу страхувальника (застрахованої особи) до страховика про здійснення страхової виплати (страхового відшкодування);

6) на вимогу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних резервів, стосовно виконання зобов'язань, що випливають із Закону України “Про державні резерви”;

7) на вимогу про визнання недійсним договору, предметом якого є відчуження гуртожитку як об'єкта нерухомого майна та/або його частини, на який поширюється дія Закону України “Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків”, про визнання недійсним свідоцтва про право власності на такий гуртожиток як об'єкт нерухомого майна та/або його частини, про визнання недійсним акта передачі такого гуртожитку як об'єкта нерухомого майна та/або його частини до статутного капіталу (фонду) товариства (організації), створеного у процесі приватизації (корпоратизації) колишніх державних (комунальних) підприємств.

2. Законом можуть визначатися також інші вимоги, на які не поширюється позовна давність.

3) Книгу третю доповнити главою 23¹ такого змісту:

Глава 23¹. КЛАСИФІКАЦІЯ РЕЧЕЙ

Стаття 327¹. Нерухомі та рухомі речі

1. До нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення.

Режим нерухомої речі може бути поширений законом на повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації.

2. Рухомими речами є речі, які можна вільно переміщувати у просторі.

Стаття 327². Державна реєстрація прав на нерухомість

1. Право власності та інші речові права на нерухомі речі, обтяження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації.

2. Державна реєстрація прав на нерухомість є публічною, здійснюється відповідним органом, який зобов'язаний надавати інформацію про реєстрацію та зареєстровані права в порядку, встановленому законом.

3. Відмова у державній реєстрації права на нерухомість, ухилення від реєстрації, відмова від надання інформації про реєстрацію можуть бути оскаржені до суду.

4. Порядок проведення державної реєстрації прав на нерухомість та підстави відмови в ній встановлюються законом.

Стаття 327³. Речі подільні та неподільні

1. Подільною є річ, яку можна поділити без втрати її цільового призначення.

2. Неподільною є річ, яку не можна поділити без втрати її цільового призначення.

Стаття 327⁴. Речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками

1. Річ є визначеною індивідуальними ознаками, якщо вона наділена тільки її властивими ознаками, що вирізняють її з-поміж інших однорідних речей, індивідуалізуючи її.

Речі, визначені індивідуальними ознаками, є незамінними.

2. Річ є визначеною родовими ознаками, якщо вона має ознаки, властиві усім речам того ж роду, та вимірюється числом, вагою, мірою.

Річ, що має лише родові ознаки, є замінною.

Стаття 327⁵. Речі споживні та неспоживні

1. Споживною є річ, яка внаслідок одноразового її використання знищується або припиняє існувати у первісному вигляді.

2. Неспоживною є річ, призначена для неодноразового використання, яка зберігає при цьому свій первісний вигляд протягом тривалого часу.

Стаття 327⁶. Головна річ і приналежність

1. Річ, призначена для обслуговування іншої (головної) речі і пов'язана з нею спільним призначенням, є її приналежністю.

2. Приналежність слідує за головною річчю, якщо інше не встановлено договором або законом.

Стаття 327⁷. Складові частини речі

1. Складовою частиною речі є все те, що не може бути відокремлене від речі без її пошкодження або істотного знецінення.

2. При переході права на річ її складові частини не підлягають відокремленню.

Стаття 327⁸. Складні речі

1. Якщо кілька речей утворюють єдине ціле, що дає змогу використовувати його за призначенням, вони вважаються однією річчю (складна річ).

2. Правочин, вчинений щодо складної речі, поширюється на всі її складові частини, якщо інше не встановлено договором.

Стаття 327⁹. Продукція, плоди та доходи

1. Продукцією, плодами та доходами є все те, що виробляється, добувається, одержується з речі або приноситься річчю.

2. Продукція, плоди та доходи належать власникові речі, якщо інше не встановлено договором або законом.

Стаття 327¹⁰. Підприємство як єдиний майновий комплекс

1. Підприємство є єдиним майновим комплексом, що використовується для здійснення підприємницької діяльності.

2. До складу підприємства як єдиного майнового комплексу входять усі види майна, призначені для його діяльності, включаючи земельні ділянки, будівлі, споруди, устаткування, інвентар, сировину, продукцію, права вимоги, борги, а також право на торговельну марку або інше позначення та інші права, якщо інше не встановлено договором або законом.

3. Підприємство або його частина можуть бути об'єктом купівлі-продажу, застави, оренди та інших правочинів.

Стаття 327¹¹. Гроші (грошові кошти)

1. Законним платіжним засобом, обов'язковим до приймання за номінальною вартістю на всій території України, є грошова одиниця України - гривня.

2. Іноземна валюта може використовуватися в Україні у випадках і в порядку, встановлених законом.

Стаття 327¹². Валютні цінності

1. Види майна, що вважаються валютними цінностями, та порядок вчинення правочинів з ними встановлюються законом.

4) Книгу третю доповнити главою 23² такого змісту:

Глава 23². ЦІННІ ПАПЕРИ

Стаття 327¹³. Поняття цінного паперу

1. Цінний папір як об'єкт цивільних прав, форма існування якого встановлюється законом, посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) та особи, яка має права на цінний папір, передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі іншим особам прав на цінний папір та прав за цінним папером або обмеження такої можливості у випадках та порядку, визначених законом.

Стаття 327¹⁴. Групи та види цінних паперів

1. В Україні в цивільному обороті можуть бути такі групи цінних паперів:

1) пайові цінні папери, які засвідчують участь власника таких цінних паперів (інвестора) у статутному капіталі та/або активах емітента (у тому числі активах, які знаходяться в управлінні емітента) та надають власнику зазначених цінних паперів (інвестору) право на отримання частини прибутку (доходу), зокрема у вигляді дивідендів, та інші права, встановлені законодавством, а також проспектом цінних паперів або рішенням про емісію цінних паперів;

2) боргові цінні папери, які засвідчують відносини позики і передбачають зобов'язання емітента сплатити у визначений строк кошти, передати товари або надати послуги відповідно до зобов'язання;

3) деривативні цінні папери - цінні папери, що посвідчують право власника у визначених проспектом (рішенням про емісію цінних паперів) випадках та порядку вимагати від емітента придбання або продажу базового активу та/або реалізації встановлених проспектом (рішенням про емісію цінних паперів) прав щодо базового активу та/або здійснення платежу (платежів) залежно від значення базового показника;

4) товаророзпорядчі цінні папери, які надають їхньому держателю право розпоряджатися майном, вказаним у цих документах.

Законом можуть визначатися також інші групи цінних паперів.

2. Види цінних паперів та порядок їх обігу встановлюються законом.

Стаття 327¹⁵. Права на цінний папір та права за цінним папером

1. До особи, яка набула право на цінний папір, одночасно переходять у сукупності всі права, які ним посвідчуються (права за цінним папером).

2. Цінні папери за формою випуску (видачі) можуть бути на пред'явника, іменні або ордерні.

Права на цінний папір та права за цінним папером, що існують у паперовій формі, належать:

1) пред'явникові цінного папера (цінний папір на пред'явника);

2) особі, зазначеній у цінному папері (іменний цінний папір);

3) особі, зазначеній у цінному папері, яка може сама реалізувати такі права або призначити своїм наказом іншу уповноважену особу (ордерний цінний папір).

Стаття 327¹⁶. Виконання за цінним папером

1. Особа, яка розмістила (видала) ордерний цінний папір, та індосанти за ним відповідають перед його законним володільцем солідарно, якщо інше не встановлено законом. У разі задоволення вимоги законного володільця ордерного цінного паперу про виконання посвідченого цим папером зобов'язання однією або кількома особами з числа тих, хто зобов'язався за цінним папером, вони набувають право зворотної вимоги (регресу) щодо інших осіб, які зобов'язалися за цінним папером.

2. Відмова від виконання зобов'язання, посвідченого цінним папером, з посиланням на відсутність підстави зобов'язання або на його недійсність не допускається.

Володілець незаконно виготовленого або підробленого цінного паперу має право пред'явити особі, яка передала йому папір, вимоги про належне виконання зобов'язання, посвідченого цим папером, та про відшкодування збитків.

5) У частині першій статті 318 слова «учасники цивільних» замінити словами «суб'єкти приватних»;

- 6) В абзаці другому частини другої статті 319 слова «моральних засад суспільства» замінити словами «доброзвичайності (boni mores)»;
- 7) У частині четвертій статті 332 слово «відшкодувати» замінити словом «компенсувати»;
- 8) У частині другій статті 352 слово «постановити» замінити словом «ухвалити»;
- 9) У частині сьомій статті 376 слово «постановити» замінити словом «ухвалити»;
- 10) У частині третій статті 386 слова «відшкодування завданої йому майнової та моральної шкоди» замінити словами «відшкодування завданої йому майнової та/або компенсацію завданої йому моральної шкоди»;
- 11) У частині другій статті 393 після слів «майнової та» додати слово «компенсацію»;
- 12) У частині другій статті 417 слово «постановити» замінити словом «ухвалити»;
- 13) У частині третій статті 424 слово «цивільних» замінити словом «приватних»;
- 14) У пункті 4¹ частини другої статті 432 слова «заподіяній позивачеві» замінити словами «завданій позивачеві»;
- 15) У книзі п'ятій назву розділу II викласти у такій редакції:
«Розділ II. ДИНАМІКА ДОГОВОРУ»
- 16) У назві статті 611 слово «Правові» замінити словом «Юридичні»;
- 17) У частині першій статті 611 слово «правові» замінити словом «юридичні»;
- 18) У пункті 4 частини першої статті 611 слова «та моральної» замінити словами «та компенсація моральної»;
- 19) У частині другої статті 611 слова «і моральної» замінити словами «і компенсація моральної»;
- 20) Главу 52 виключити;

- 21) У частині третій статті 700 перед словами «моральної шкоди» додати слово «компенсація»;
- 22) В абзаці п'ятому статті 980 слово «завдану» замінити словом «заподіяну»;
- 23) У частині другій статті 1076 перед словами «моральної шкоди» додати слово «компенсацію»;
- 24) У статті 1167 слово «відшкодовується» замінити словом «компенсується»;
- 25) У статті 1168 слово «відшкодування» замінити словом «компенсація», слово «відшкодована» замінити словом «компенсована», слово «відшкодовується» замінити словом «компенсується»;
- 26) У частині другій статті 1169 слова «не суперечать моральним засадам суспільства» замінити словами «узгоджуються із доброзвичайністю (boni mores)»;
- 27) У частині другій статті 1184 слово «постановити» замінити словом «ухвалити»;
- 28) У частині першій статті 1186 слово «постановити» замінити словом «ухвалити»;
- 29) У частині другій статті 1186 слово «постановити» замінити словом «ухвалити»;
- 30) У частині четвертій статті 1191 слово «відшкодуванням» замінити словом «компенсацією»;
- 31) У частині другій статті 1222 слова «учасники цивільних» замінити словами «суб'єкти приватних»;
- 32) У назві статті 1230 перед словами «моральної шкоди» додати слово «компенсації», а в частині третій слово «відшкодування» замінити словом «компенсацією»;
- 33) У назві статті 1231 перед словами «моральну шкоду» додати слово «компенсувати»;

- 34) У частині другій статті 1231 перед словами «моральної шкоди» додати слово «компенсації»;
- 35) У частині четвертій статті 1231 слово «відшкодовується» замінити словами «відповідно відшкодовується та компенсується»;
- 36) У частині п'ятій статті 1231 перед словами «моральної шкоди» додати слова «розмір компенсації»;
- 37) У частині першій статті 1235 слова «учасників цивільних» замінити словоами «суб'єктів приватних»;
- 38) У частині другій статті 1242 слова «моральним засадам суспільства» замінити словами «узгоджується із доброзвичайністю (boni mores)»;
- 39) У тексті книг третьої - шостої Кодексу слова «учасник цивільних відносин» в усіх відмінках і числах замінити словами «суб'єкт приватних відносин» у відповідному відмінку і числі;
- 40) У тексті Кодексу слова «цивільні відносини» в усіх відмінках і числах замінити словами «приватні відносини» у відповідному відмінку і числі;
- 41) У тексті Кодексу слова «правовий наслідок» в усіх відмінках і числах замінити словами "юридичний наслідок" у відповідному відмінку і числі;

Розділ II. ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування крім статті 153 та статті 168 Цивільного кодексу України, які набирають чинності одночасно з законом, визначеним підпунктом 1 пункту 3 Прикінцевих та перехідних положень цього Закону.

2. З моменту набрання чинності цим Законом та до набуття чинності статтею 153 та статтею 168 Цивільного кодексу України в порядку, визначеному пунктом 1 цих Прикінцевих та перехідних положень, стаття 153 Цивільного кодексу України застосовується у такій редакції:

«Стаття 153. Заснування акціонерного товариства

1. Акціонерне товариство може бути засновано юридичними та/або фізичними особами, а також державою в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, територіальною громадою в особі уповноваженого органу.

2. Якщо акціонерне товариство засновується кількома особами, вони можуть укласти між собою договір, який визначає порядок здійснення ними спільної діяльності щодо заснування товариства. Такий договір не є установчим документом товариства.

Договір про заснування акціонерного товариства укладається в письмовій формі. Якщо акціонерне товариство засновується за участю фізичних осіб, справжність підписів на засновницькому договорі підлягає нотаріальному посвідченню.

3. Засновники акціонерного товариства несуть солідарну відповідальність за пов'язаними з його заснуванням зобов'язаннями, що виникли до державної реєстрації акціонерного товариства.

Акціонерне товариство несе відповідальність за передбаченими частиною першою цієї статті зобов'язаннями засновників лише у разі схвалення їхніх дій загальними зборами акціонерів.

4. Акціонерне товариство може бути засновано однією особою чи може складатися з однієї особи у разі придбання одним акціонером усіх акцій товариства. Відомості про це підлягають опублікуванню у встановленому законом порядку.

5. Порядок і строки вчинення дій щодо створення акціонерного товариства, у тому числі порядок проведення установчих зборів та їхня компетенція, встановлюються законом.»;

стаття 168 Цивільного кодексу України застосовується у такій редакції:

«Стаття 168. Правові форми участі Автономної Республіки Крим у цивільних відносинах

1. Автономна Республіка Крим діє у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин.

2. Автономна Республіка Крим може створювати юридичні особи публічного та приватного права у випадках та порядку, встановлених Конституцією України та законом.

3. Автономна Республіка Крим бере участь у діяльності створених нею юридичних осіб приватного права на загальних підставах, якщо інше не встановлено законом.».

3. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) У Регламенті Верховної Ради України, затвердженому Законом України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI (Відомості Верховної Ради України від 16.04.2010 – 2010 р., № 14, / № 14-15; № 16-17 / , стор. 412, стаття 133):

статтю 92 доповнити частиною п'ятого такого змісту:

«Якщо суб'єкт права законодавчої ініціативи подав до Верховної Ради України проект закону, який регулює приватні відносини інакше, ніж Цивільний кодекс України, він зобов'язаний одночасно подати проект закону про внесення змін до Цивільного кодексу України. Поданий законопроект розглядається Верховною

Радою України одночасно з відповідним проектом закону про внесення змін до Цивільного кодексу України.

Зміни до Цивільного кодексу України можуть вноситися виключно законами про внесення змін до Цивільного кодексу України.»

2) У Законі України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки” (Відомості Верховної Ради України від 04.08.2006 – 2006 р., № 31, стор. 1126, стаття 268):

у частині першій статті 8 слова “статтею 194” замінити словами “статтею 327¹³”.

4. Визнати таким, що втратив чинність, Закон України “Про господарські товариства” (Відомості Верховної Ради України від 03.12.1991 – 1991 р., № 49, стаття 682).

5. Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

1) розробити та внести на розгляд Верховної Ради України законопроект про юридичні особи публічного права;

2) розробити та внести на розгляд Верховної Ради України законопроекти, спрямовані на виконання цього Закону;

3) привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

4) забезпечити перегляд та приведення у відповідність із цим Законом нормативно-правових актів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;

5) щорічно інформувати Верховну Раду України про стан виконання цього Закону.

**Голова Верховної Ради
України**

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Стефанчук Руслан Олексійович
Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000F818310040D3D400
Дійсний до: 23.05.2026 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
2д9/1-2025/217286 від 21.09.2025

2005489